

us electionem. Hæc conventionalis talis dicitur dum ex nulla parte, vel ex una tantum parte completur conventio: si vero ex utraque parte completur conventio dicitur Realis, quæ est tertia species simoniæ.

568 Quo ad reservationem dico 1. Non reservatur hic simonia confidentialis, neque conventionalis, & realis commissæ in ingressu Religionis, ordine, aut beneficio, quia omnes hæc reservantur Papæ cum excómunicatione. Dicit etiam potest, ut in simili n. 405. & 432. (& quidem probabiliter cum *Abreu*, licet contrarium sit probabilius) reservari Episcopo simonias aliunde reservatas Pontifici, si committantur cum ignorantia censuræ, quia tunc non reservantur Pontifici.

§ Dico 2. Hic reservatur Episcopo simoniæ conventionalis, & realis si committatur in alijs materijs præter tres dictas ingressus Religionis, Ordinis, & beneficiorum; quia commissæ in alijs materijs non reservantur Papæ. Dico 3. simonia mentalis etiam reservatur in præsentia, quia vere est simonia, & Papæ non reservatur. Nota tamen probabilius esse non committere simoniam, nec proinde reservatum, qui promittit rem temporalem pro spirituali animo non implendi. Secus dicendum de eo, qui ex animo promissit temporale pro spirituali, licet postea promissis non steterit; hic enim peccatum simoniæ reservatum com-

missit propter studiosam voluntatem emendi rem spiritualem pro temporali. *Nog. d. 18. à n. 454. ad 476.*

§. 25.

Sepelire excommunicatum in loco sacro.

469 **P**Ro pleniori hujus casus intelligentia vide superius dicta à n. 175. Ex quibus satis constat reservationem solum comprehendere sepelientes in loco sacro excommunicatum non toleratum, & vitandum; toleratus enim licite sepeliri potest in loco sacro. *Nog. d. 8. à n. 52.* Dubium vero, quod apud *Nog.* non excitatur, esse potest, An reservatio sistat in solo proprijs manibus sepeliente non toleratum, an etiam extendatur ad omnes illos, qui sua auctoritate, potentia, vel imperio faciunt talem excommunicatum in loco sacro sepelire? Extendendum esse affirmat *Abreu*; quia tales personæ in rigore juris sepelire dicuntur; & illas comprehendunt Canones statuentes censuram contra sepelientes dictum excommunicatum in loco sacro: ergo etiam incurrent reservationem, quæ non est magis, imo minus odiosa, quam poena censuræ.

§. 26.

Qui non sunt confessi annis præteritis.

470 **V**T reservatio incurrat necesse est quod factem per duos annos poenitens non fuerit confessus, id enim indicant verba *Annis præteritis* in plurali. Habet autem casum reservatum 1. qui licet duobus annis elapsis fuerit confessus; in illis tamen fecit confessionem voluntarie nullam, per quam non satisficit Ecclesiæ præcepto; contrarium enim ab Alex. VII. damnatum fuit in hac propositione: *Qui facit confessionem voluntarie nullam satisficit præcepto Ecclesiæ.* 2. habent reservatum impuberes, quales sunt masculi ante 14, & foeminae ante 12. annum, si per aliquos annos post discretionem habentes conscientiam peccati mortalis non confiteantur. Reservatum tamen non habent 1. qui ideo omiserunt confessionem, quia peccatum mortale non habebant. 2. qui præteritis annis tempore quadragesimæ fecit confessionem validam; sed informem; per hanc enim satisfieri præcepto docet plures DD. *Nog. d. 18. à n. 398.*

§. 27.
Homo Uxoratus habens concubinam.

471 **H**ic reservatur concubinitus solius hominis uxorati; si ergo uxorem non habeat,

non reservatur. Reservatur tamen si ve concubina sit etiam uxorata, si ve non; si ve domi, si ve extra illam habeat; quia concubina non à cohabitatione in eadem domo, sed à concubitu dicitur: ergo cum quacumque muliere, etiam extra domum, uxoratus habeat consuetudinem peccandi carnaliter, reservationem incurret. Nota deinde 1. non comprehendi sub hac reservatione ipsam concubinam; quia solū reservatur concubinitus hominis uxorati. Nota 2. etiam non comprehendi uxoratum, qui semel, & iterum habeat carnale commercium cum muliere aliena; quia id non sufficit ad concubinitum, sed requiritur, quod ex consuetudine, vel habitu frequenter ad illam accedat. *Nog. d. 18. à n. 408.* ubi plura adducit scitu digna pro absolutione danda, vel neganda concubinarijs, & alijs, qui sunt in occasione proxima peccandi.

§. 28.
Concubinitus, qui duravit per tres annos, aut ultra.

472 **I**N præsentī casu plura reservatur, quam in antecedenti; hic enim reservatur concubinitus, nō cū limitatione *hominis uxorati*, sed absolute. Quare cū concubinitus pos-

possit dari inter conjugatos, solutos, ordine sacro initiatos &c. omnes hæ species hic reservantur, si per triennium, & amplius durent. *Nog. d. 18. n. 524.*

§. 29.

Habere bona aliena, quæ excedant valorem 300. regalium Lusitanorum.

473 **I**N hoc casu, qui est Diœcesis Mirandensis, existimat *Nog.* non reservari retentionem bonorum inventorum, quorum dominus ignoratur, de quorum reservatione diximus § 15 à n. 443. Existimat igitur probabilissimum, quod asserit *Abreu*, nimirum hîc solum reservari retentionem bonorum, quæ dominis cognitis subnegantur, quasi non debita, vel quia creditores non habent, unde debitum probent; vel quia debitores volunt infringere probationes, vel quia fingunt se jam solvisse. Unde non videtur habere hunc casum, qui non solvit debitum, cujus forte Dominus obliviscitur; quia iste non subnegat debitum, nec dicit se non debere coram iudice, aut ipso debitore. *Nog. d. 18. à n. 435. & apud iptum Abreu.*

§. 30.

Recipere, vel dare pretium pro confessione.

474 **C**omprehendit hæc reservatio tam confessarium

accipientem, quam pœnitentem dantem; ut tamen incuratur debet pretium dari, aut recipi pro ipsa confessione, vel labore in illa suscepto; & non sufficit, quod accipiatur, vel detur ex liberalitate, aut eleemosyna. Addo etiam incurri reservationem, si pretium, id est, pecunia, vel æquivalens detur, vel recipiatur extra confessionem, dummodo detur, aut recipiatur pro illa, aut jam facta, aut facienda, ut constabit ex verbis reservationis in Ecclesia, vel extra illam, licet *Abreu* hoc ultimum neget. *Nog. d. 18. à n. 490.*

§. 31.

Celebratio Missæ illius, qui ordinatus fuit cum dimissorijs falsis.

475 **N**on reservatur hic peccatum illius, qui ordinatus fuit cum demissorijs falsis, de quo egimus §. 17. n. 455. sed reservatur peccatum commissum à sic ordinato celebrando Missam ante obtentam absolutionem à suspensione, quam incurrit ordinatus cū dimissorijs falsis. Et tot peccata reservata committit, quot Missas celebrat. Verum si ita ordinatus obtinuit absolutionem suspensionis, vel ab Episcopo, vel ab alio habente facultatem per Bullam, aut aliud privilegium, potest celebrare sine peccato, & consequenter reservationem non incurrit. *Nog. d. 18. n. 498.*

T

§. 32.

§. 32.
*Peccatum Sacerdotis habens annexam
 irregularitatem.*

476 **N**on reservatur hic quodcumque peccatum annexum habens irregularitatem, sed tantum sacerdotis. Peccatum vero, cui annexa est irregularitas, committit Sacerdos. 1. Si excommunicatus, suspensus, vel interdictus exercet aliquem actum ordinis maioris, quales sunt baptizare solemniter, audire confessiones, administrare sacramenta. 2. juxta aliquos, si exerceat solemniter actum ordinis minoris, quod alij probabiliter negant, juxta quos reservationem non incurrit. 3. Si in choro tanquam hebdomadarius officiat canendo capitulum, & orationem cum *Dominus vobiscum*, secus dicendum, si hæc fiant à censurato extra chorum, dum privatim recitat horas Canonicas; quia probabilius est tunc non incurrere irregularitatem, nec peccare mortaliter.

477 Qui exercet actum ordinis probabiliter existimans se non esse censuratum, non incurrit irregularitatem. Aliter dicendum, si exerceat cum dubio, aut ignorantia affectata censuræ; nam tunc peccat mortaliter, & irregularitatem incurrit, si postea deprehendatur re ipsa fuisse censuratum. Incurrit etiam irregularitatem, qui scienter rebaptizat so-

lemniter, vel ut minister assistit tali Baptismo. Idem dicendum de eo, qui vel publice, vel occulte rebaptizatur *Nog. d. 18. à n. 499.*

§. 33.

*Dispensatio in votis, aut juramentis
 absque potestate.*

478 **C**irca hunc casum idem omnino docet *Nog. d. 18. n. 503.* quod supra diximus de commutatione votorum *n. 465.* videant tamen confessarij [si aliunde non constet de voluntate Prælati reservatis] an ex usu, & praxi suæ Diocesis constet reservari peccatum grave, quod committit confessarius, qui non habens ad id potestatem legitimam, vel per Cruciatam, vel per aliud privilegium, dispensat in votis, aut juramentis.

§. 34.

*Extrahere à loco sacro illum, qui ejus
 immunitate gaudet.*

479 **H**oc est unum ex sacrilegijs reservatis, de quibus §. 10. & præsertim *n. 425.* Et satis reservatum censetur per generalem reservationem sacrilegij. Licet majoris explicationis gratia in Diocesi Bayensi ponatur separatim post reservationem sacrilegij.

§. 35.

§. 35.

Cohabitatio ante denuntiationes.

480 **A**Liquando contrahitur matrimonio in facie Ecclesie per verba de presenti, quin præmittantur denuntiationes dispensante, seu potius eas differente Episcopo ex iuxta causa; & quia peccatum mortale est consummare matrimonium sic contractum ante denuntiationes (quæ, ut suppono fuerunt dilatae ad tempus, & non remissæ) hæc matrimonij consummatio, & cohabitatio contrahentium hic reservatur. Nota tamen probabile esse non peccare mortaliter sic contrahentes, si consumment ante denuntiationes, quando ipsis certo constet nullum subesse impedimentum, & reservationem non incurrunt juxta hanc sententiam, quam non sequitur, probabilem tamen fatetur. *Nog. d. 18. à n. 506.*

§. 36.

Invasio Indorum.

481 **C**asus hic in Dicecesibus ultramarinis tunc datur, quando aliquis, vel aliqui invadunt Indos commorantes in suis pagis, vel occupationibus, & illos capiunt, ut fiant servi, vel ob alium finem injustum. Et si de facto Indi sive baptizati, sive non, capti, vel detenti sunt,

incurritur reservatio; tametsi postea finis intentus aliqua de causa impediatur. *Nog. d. 18. n. 507.*

§. 37.

Cognitio carnalis mulieris paganae, vel hominis similiter pagani.

482 **C**omprehendit hic casus tam carnalem cognitionem hominis Christiani cum muliere pagana, quam mulieris Christianæ cum homine pagano. Incurritur autem reservatio, siue dicas (ut est probabilius) hoc peccatum specie differre propter disparem cultum; siue non differre specie, ut est probabile, contendas. Non tamen comprehendit reservatio congressum hominis catholici cum muliere baptizata, quavis hæretica, aut schismatica; neque è contra.

§. 38.

Venditio, vel emptio Indorum liberorum.

483 **R**eservationem hujus casus incurrunt, qui miseros Indos, quos Deus, & natura liberos fecit, per summam injuriam, & injustitiam contra leges divinas, & humanas aut vendunt, aut emunt tanquam servos, & mancipia; nisi inculpabilis ignorantia, qua credunt eos, quos vendunt, aut emunt esse vere servos, eos à peccato excuset. Et præterea contra dictos vendentes, & ementes, præ-

ter repetitas Regum nostrorum prohibitiones, stat pœna excômmunicatio- nis ipso factô incurrenda, & Romano Pontifici reservata, lata à Paulo III. *Nog. d. 18. n. 511.*

§. 39.

Idolatria, & quilibet ritus gentilicus.

484 **I**dolatriæ peccatum, quod hic reservatur, consistit in actione, qua Dei cultus tribuitur creaturæ, illam ut Deum honorando; & si sit cum errore intellectus, quo putetur creatura illa esse Deus, subjecta est censuris Bullæ cœnæ, & reservata Summo Pontifici in 1. Canone; sicut etiam error illorum, qui relicta vera fide, quam semel professi sunt per baptismum, ex animo revertuntur ad idolorum cultum, & ritus gentilicos per apostasiam. Quare ab Episcopo hic solum reservatur idolatria, & ritus gentilicus, quæ fiunt sine ullo errore intellectus contra fidem; sed v.g. ex consuetudine, vel ut morem gerat idolatris, cum quibus degit. *Nog. d. 118. n. 516.*

§. 40.

Vendere servos mutos, aut surdos, vel alios infirmitatibus occultis affectos, eas malitiose celando Emptores.

485 **R**eservationem hujus casus incurrunt, qui servos vendunt tanquam sanos, vel fingendo non esse affectos dictis vitijs, vel ea tacendo malitiose, & cû injustitia, tenetur-

que venditionem rescindere, aut revalidare; de quo videndi sunt DD. in materia de Empt. & Vendit. Quod si emptor attēdat ad dicta vitia, & nihilominus servos emat à reservatione liberabitur venditor. *Nog. d. 18. à n. 519.*

§. 41.

Retinere apud se servos fugitivos, vel à dominis suis aberrantes, illosve furari.

486 **T**RIA in hoc casu reservantur, quæ sunt adeo clara ut maiori explicatione non indigeant. Nota tamen, quod si constet illos vere esse servos, Domini vero vel sint absētes, vel ignorentur, nullū erit peccatū eos retinere quousq̄ Domini veniant, vel ad illos remitti possint. Et si facta morali diligentia de veris dominis non constet, faciendum est de illis, quod de bonis inventis, quorum Dominus ignoratur, dictum est §. 15. à n. 445.

§. 42.

Invadere in vijs publicis iterfacientes.

487 **R**eservatur in hoc casu peccatū eorum, quos dicimus *grassatores vulgo salteadores de estradas.* Et quidē si via non sit publica, & frequentata, aggressio non erit reservata; quia solū reservatur peccatū aggredientium in vijs publicis. Similiter reservata non erit, quando furtum est attentatum, sed non consummatum; quia reservatio, ut aliæ pœnæ solum incurruntur per actum consummatū. *Nog. d. 18. n. 523.* Quoad hoc ultimū contra *Abreu, & alios.* [AR-

ARTICULUS II.

*De casibus reservatis Episcopis in singulis
Diocesisibus hujus regni Portugallie.*

EXplicatis jam art. antecedenti omnibus casibus Episcopis in hoc Regno reservatis, in hoc 2. art. singulas Dioceses percurramus assignando casus cujusque proprios, & pro explicatione illorum remittendo ad locum cuilibet assignandum, ne confessorij absolvant sine Prælatorum facultate, aut privilegio, in quo graviter peccabunt.

§. I.

De casibus reservatis in Diocesi Bracharenfi.

488 **I**N Cont. Brachar. tit. 4. de Sacram. Confel. Cont. 6. reservantur 14. casus. Primus *Crimen Blasphemie publicæ, vel dicentis Renego* de quo art. 1. §. 2. Secundus *Crimen veneficij, aut adeundi veneficos, aut utendi rebus ab ipsis veneficis acceptis, vel præceptis* de quo §. 3. Tertius *Homicidium voluntarium executioni mandatum,* de quo §. 5. Quartus *Incendium de proposito ex intentione nocendi, ante denuntiationem; nam post denuntiationem reservatur Pontifici,* de quo §. 9. Quintus *Sacrilegium,* de quo §. 10. Sextus *Excommunicatio maior a jure, vel ab homine,* de §. 12. Septimus *Habere aliquid alienum, cujus dominus ignoretur, quod excedat valorem quingentorum regalium lusitanorum vulgo quingentos reis,* si non excedat potest haberi: absolvi, dummodo prius tradat illam

pecuniam ad fabricam Ecclesiæ, cuius est parochianus, si vero excedat, & in eo loco, seu confinij sit Provisor, vel Vicarius Generalis, tradetur ei coram notario officij sui, ut in opera pia expendat. Et si ibi non fuerint, tradetur Parocho, cui mandatur sub pœna excommunicationis, & duplicatæ solutionis, ut eam summam tradat visitatori, qui primus talem Ecclesiam visitaverit, qui eam, domino non invento, distribuatur in opera pia. Hæc tamen regulanda sunt juxta dicta §. 15. à n. 445. Octavus, *Decimæ, aut primitiæ non solutæ ecclesijs, aut personis, quibus debentur, quæ excedant valorem ducentorum regalium vulgo duzentos reis,* de quo §. 14. Nota hic etiã reservari retentionem primitiarum. Si autem debitum non excedat hanc summam, poterit pœnitens absolvi, dummodo satisfaciat personæ, cui debetur; & si aliquis sacerdos aliter absolverit in hoc casu decimarum, five excedant, five non excedant dictam summam, nisi prius satisfacta parte, incurrit excommunicationem maiorem ipso facto. Hæc tamen regulanda sunt juxta dicta §. 14. à n. 439. Nonus, *Matrimonium celebratum per verba de presenti, contra formam Conc. Trid. & testes ad illud vocati, & inducti,* de quo §. 22. Decimus: *Communitio cujuscunque voti* de quo §. 22. Undecimus *Manus violentæ in clericum,* de quo §. 12. Duodecimus *Qui ordinatus fuit per saltum, vel cum dimis-*

forijs falsis, vel furtive se ingessit ad ordines suscipiendos, de quo §. 17. Decimus tertius, Juramentum falsum in actibus, vel in iudicio, de quo §. 13. Decimus quartus Scripturam falsam conficere, vel illa uti in iudicio, de quo §. 18. Committitur Prioribus, Abbatibus, Rectoribus, ut possint absolvere ab omnibus casibus de jure reservatis Prælato, exceptis his quatuordecim, quod intellige de reservatis jure communi, de quibus n. 403. Conceditur etiam clericis sacerdotibus [non tamen Diaconis, aut subdiaconis] posse à quocumque approbato ab Ordinario absolvi ab omnibus dictis casibus, excepta excommunicatione.

§. 2.

De casibus reservatis in Diocesi Ulyssipponensi.

489 ¶ **N** Const. Ulyssip. lib. 1. tit. 10. decret. 7. §. 2. Sexdecim reservantur casus. Primus *Hæresis, quæ non sit pure mentalis, de quo art. 1. §. 1. Secundus Blasphemia publica, de quo §. 2. Tertius veneficia, nempe illa conficere, & illis uti, de quo §. 3. Quartus Invocatio Demonis, aut aliquid facere, in quo sit pactum tacitum, vel expressum cum ipso Dæmone, de quo §. 4. Quintus Homicidium voluntarium executioni mandatum, extra bellum justum, vel extra defensionem propriam, aut proximi, de quo §. 5. In quo comprehenduntur illi, quorum culpa filij suffocati reperi-*

*untur, de quo §. 7. Sextus Incendium de proposito ex intentione nocendi, de quo §. 9. Septimus, Sacrilegium, de quo §. 10. Specialiter illud, quod committitur feriendo, vel injiciendo manus violentas in Clericum, vel Religiosum, qui gaudet privilegio canonis, de quo §. 11. Octavus, Excommunicatio maior à jure, vel ab homine alicui non reservata, de quo §. 12. Nonus, Juramentum falsum in iudicio, vel actibus judicialibus, aut coram superiore competente, de quo §. 13. Decimus, Decimæ non solutæ, quæ excedant valorem quinque argenteorum vulgo *do-us tostoens*, de quo §. 14. Undecimus, Retinere alienum, cujus dominus ignoratur, quod excedat valorem quingentorum regalium Lusitanorum, de quo §. 15. Pro absolutione autem danda, vel non danda in hoc 11. & 10. casu non multum differt, quod disponunt constitutiones Ulyssipponenses, ab eo quod in iisdem casibus adduximus de const. Bracharenf. n. antecedenti. Duodecimus, *Matrimonia clandestina, de quo §. 16. Decimus tertius, Ordinari sine patrimonio, pensione, vel beneficio, aut per saltum, vel sine dimissorijs, aut furtive, de quo §. 17. Decimus quartus facere scripturam falsam, vel illa uti, aut aliqua falsificata, de quo §. 18. Decimus quintus, Revelatio sigilli sacramentalis à sacerdote facta, de quo §. 19. Decimus sextus, sollicitatio in confessione, aut occasione illius, cujus cognitio private pertinet ad S. Officiū, de quo §. 20. Nota reservationem Episcopalem**

palem dictorum casuum non incurri à Clericis cujuscunque ordinis sacri, qui proinde in hac Diœcesi possunt ab illis absolvi, etiam in confessione quadragesimali, per quemcunque sacerdotem ab Ordinario Ulyssippo- nensi semel approbato, quanvis actu- aliter approbatus non sit. Confessa- rij vero, qui alios non privilegiatos absque privilegio, aut licentia Ordi- narij absolvant, & in loco Scallabita- no, vulgo *Santarem*, de licencia Vi- carij Generalis ibi existentis, incur- runt excommunicationem ipso facto.

§. 3.

De casibus reservatis in Diœcesi Ebo- rensi.

490. **I**N Const. Diœces. Ebor. tit. de Sacram. Confession. cap. 6. reservantur undecim casus. Primus *Homicidium voluntarium executioni mandatum extra bellum justum.* de quo art. 1. §. 5. Secundus *Incendiū ex intentione nocendi, antequam incendiarius denuntietur, nam post denuntiationē Papæ reservatur,* de quo §. 9. Tertius *sacrilegium nemp̄ occidere in Ecclesia, vel cœmeterio, infringere cum violentia portas, vel seras sacrarij, aut Ecclesiæ, vel eas incendere, auferre ab Ecclesia delinquentem, qui ad illam confugit, furtum de loco sacro.* Nota 1. hic non reservari alia s. crilegia præter expres- sa. Nota 2. non reservari effusionem sanguinis, sed occisionem in Eccle-

sia. Nota 3. probabilius esse non reservari infractionem portarum sancti christiæ, vel oratorij privati, nisi sit erectum autoritate Episcopi. Reservatur tamen ruptio tectorum, & parietum Ecclesiæ. Pro reliquis vide dicta §. 10. à n. 423. & *Nog. d. 18. à n. 365.*

§. Quartus casus est *Excommu- nicatio maior à jure, vel ab homine,* de quo §. 12. Quintus, *Habere bona aliena, cujus dominus ignoretur, quæ excedant valorem trium millium regalium Lusitanorum,* vulgo, *tres mil reis.* Cum declaratione; quod si non excesserit, tradatur, vel ejusdem inventi pignus Vicario Pedaneo coram Notario officij sui. Sextus, *Decimæ non solutæ, quæ excedant va- lorem duorum aureorum,* vulgo, *dous crusados,* de quo §. 14. Cum declaratione, quod si non excesserit, potest pœnitens absolvi, dum- modo satisfaciat: & si excedat, confessarius absque facultate, aut privilegio absolvens, ipso facto excō- municatur. Septimus *Commutatio votorum,* de quo §. 22. Octavus, *Manus violentæ in clericum,* de quo §. 11. Nonus, *Ordinari per saltum, vel cum dimissorijs falsis, aut furtive se ingerendo ad ordines,* de quo §. 17. Decimus, *Testimonium falsum in actibus, vel in judicio,* de quo §. 23. Undecimus, *Hæresis reservata Prælato, cujus absolutio non committitur Provisorij,* de quo §.

1. videndæ, quæ diximus à n. 319. Conceditur confessoribus eadem facultas, quam pro Diœcesi Bracharenfi diximus in fine §. 1. à n. 488.

§. 4.

De casibus reservatis in Diœcesi Conimbricensi.

491 I N Const. Conimbric. tit. 4. Const. 4. reservantur quatuordecim casus. Primus, *Hæresis*, de quo art. 1. §. 1. *Mentalis* addunt constitutiones, circa quod *Nog. d. 18. n. 374.* ait, ibi Existimo tamen hic non reservari hæresim mentalem, quia licet verba reservationis id exprimant: DD. tamen communiter docent non expedire reservari peccata mere interna, ne ergo dicamus constit. Conimbric. reservare, quod non expedit, & procedere contra consuetudinem Ecclesiæ; potius dicendum hic non reservari hæresim mentalem... Si tamen expresse reservatur, reservatio observanda est. Sic *Nog. cit.* Secundus casus, *Blasphematores publici*, de quo §. 2. Tertius, *venefici, aut veneficæ*, de quo §. 3. Quartus, *Homicidium voluntarium executioni mandatum*, de quo §. 5. Quintus, *Peccatum illius, cujus culpa, aut negligentia filij suffocati reperiuntur*, de quo §. 7. Sextus, *Incendium de proposito ex inten-*

tionæ nocendi, de quo §. 9. Septimus, *sacrilegium*, de quo §. 10. Octavus, *Excommunicatio maior à jure, vel ab homine nulli reservata*, de quo §. 12. Nonus, *Habere bona aliena, quorum dominus ignoratur, quæ excedant valorem unius aurei*, cum declaratione adducta pro eodem casu in Diœcesi Bracharenfi, de quo §. 15. Decimus, *Decimæ non solutæ, quæ excedant valorem ducentorum regalium Lusitanorum*, cum declaratione adducta pro eodem casu in Diœcesi Bracharenfi, de quo §. 14. Undecimus, *Copula cum sponsa post sponsalia jurata, vel post matrimonium domi contractum ante benedictiones*, de quo §. 21. Duodecimus, *Injectio manuum in Clericum, vel Monachum*, de quo §. 11. Decimustertius, *Ordinatio per saltum, vel cum falsis dimissorijs, aut licentia falsa, vel qui furtive se ingessit ad ordines suscipiendos*, de quo §. 17. Decimusquartus, *Juramentum falsum in judicio, sive judex sit Ecclesiasticus, sive secularis, ordinarius, vel delegatus, nec non coram Rectore Universitatis*, de quo §. 13. In hac Diœcesi possunt sacerdotes absolvi ab his reservatis per quemcunque confessorium ab ordinario approbatum, excepta excommunicatione maiori.

§. 5.

*De reservatis in Diœcesi Ægyptanensi,
vulgo da Guarda*

492 **I**N Const. Ægyptanensi.
lib. 1. tit. 8. c. 14.
reservantur duodecim casus. Pri-
mus, *Blasphemia publica*, de quo
art. 1. §. 2. Secundus, *Veneficia*, & illis
uti, de quo §. 3. Tertius, *Invocatio Dæ-
monis*, de quo §. 4. Quartus, *Manus vi-
olentæ in Clericum*, de quo §. 11. Quin-
tus, *Juramentum falsum in iudicio, vel
actibus judicialibus*, de quo §. 13. Sex-
tus, *Homicidium voluntarium extra
bellum*, de quo §. 5. Septimus, *Insen-
dium de proposito ex intentione nocendi,
antequam denuntietur; nam post denunti-
ationem reservatur Papæ*, de quo §. 9.
Octavus, *Decimæ non solutæ Ecclesijs,
quæ excedât valorem ducentorum rega-
lium Lusitanorum*, vulgo, *duzentos reis*
cum declaratione adducta pro eodem
casu in Diœcesi Bracharensi, n. 488.
de quo §. 14. Nonus, *Revelatio sigilli
facta à Confessario*, de quo §. 19. De-
cimus, *Excommunicatio maior à jure,
vel ab homine alicui non reservata*, de
quo §. 12. Undecimus, *Habere bona a-
liena, quorum dominus ignoratur, quæ
excedant valorem quingentorum regali-
um*, vulgo, *quinbentos reis*. Cum decla-
ratione adducta pro eodem casu in
Diœcesi Bracharensi n. 488. de quo §.
15. Duodecimus, *Peccatum Parochi,
vel Confessoris, qui ultra mensem apud*

*se retinuerit bona, vel in suos usus conver-
terit, de quibus bonis præcedens casus, vel
quævis alia bona, quæ in eorum manibus
fuerint deposita via confessionis, ut resti-
tuantur. Conceditur in hac Diœcesi
Confessarijs, ut possint absolvere à
reservatis Ordinario, tam peccatis,
quam censuris vagabundos; similiter
& Sacerdotes, & alios in Sacris con-
stitutos, exceptis revelatione sigilli, &
peccato non tradendi bona, de quibus
in ultimo casu.*

§. 6.

*De casibus reservatis in Diœcesi Portu-
ensi.*

493 **I**N Const. Portuens. lib.
1. tit. 6. Constit. 15. re-
servantur quatuordecim casus. Pri-
mus, *Hæresis, quæ mentalis non sit*, de
quo art. 1. §. 1. Secundus, *Blasphemato-
res, aut abnegatores publici*; de bla-
sphematoribus, art. 1. §. 2. *Abnegato-
res, sive renegatores, v. g. qui dicunt Re-
nego Deum, vel Crucem, vel Sacramen-
ta, aut Sanctos, & similes, etiam sunt
blasphematores. Tertius, Venefici, aut
divinatores publici, quorum peccata ab
aliquibus personis sciuntur, non tamen
reservantur, si sint omnino occulta*, de
quo §. 3. Quartus, *Excommunicatio
maior à jure, vel ab homine alteri non
reservata*, de quo §. 12. Quintus, *In-
cendium de proposito ex intentione nocen-
di, antequam denuntietur, post denunti-
ationem enim Papæ reservatur*, de quo §.
9. Sex-

9. Sextus, *Homicidium voluntarium executioni mandatum extra bellum iustum*, de quo §. 5. Septimus, *Testimonium falsum in actibus, aut iudicio, aut scriptura falsa, & usus illius*, de quibus §. 18. & §. 23. 8. *Sacrilegium, scilicet, occidere, aut ferire in Ecclesia, vel cimiterio, ex quo vulnere detur loci violatio; infringere portas, aut seras sacrarij, aut Ecclesie cum violentia, illam incendere, auferre ab Ecclesia illum, qui ad illam confugit, furtum de loco sacro, aut sacrum de loco non sacro*, de quibus §. 10. Videnda etiam, quæ notavimus ad eundem casum in Diœcesi Eborensi n. 490. Nonus, *Habere alienum, cuius dominus ignoratur, quod excedat valorem quingentorum regalium, vulgo, quingentos reis* de quo §. 15. Decimus, *Decimæ non solutæ, quæ excedant valorem ducentorum regalium, vulgo, duzentos reis*, de quo §. 14. Undecimus, *Commutatio votorum*, de quo §. 22. Duodecimus, *Manus violentæ in Clericum*, de quo §. 11. Decimustertius, *Ordinari per saltum, aut cum licentia falsa, aut se ingerendo furtive ad ordines, aut sine legitima ætate*, de quo §. 17. Decimus quartus, *Falsificare, aut circumcidere monetam*, qui in superioribus non manet explicatus, nec alia explicatione indiget.

§ In hac Diœcesi committitur Confessarijs absolutio aliorum peccatorum jure, vel consuetudine Episcopo reservatorum, de quibus n. 403. Deinde circa casum nonum sub ex-

communicatione ipso facto præcipitur Parocho, cui ex monitione Confessariorum tradenda sunt ea bona, ut si non excedant mille regales, vulgo, *mil reis*, distribuat in fabrica Ecclesie; si excedant, Prælatum, aut Provisorem consulat intra mensem. Circa casum decimum reservatur Prælato, Provisori, vel Vicario Generali peccatum Confessarij, qui absolvat à debito decimarum, si excedant eam summam, quin pœnitens prius satisfaciat, aut tradat pignus; si non excedant; quin pœnitentem moneat, ut creditorem adeat, aut illi satisfaciat alia via.

§. 7.

De casibus reservatis in Diœcesi Vicensi.

494 [IN Const. Diœces. Vicens. lib. 1. tit. 5. Const. 12. reservantur quatuordecim casus. Primus, *Hæresis*, de quo art. 1. §. 1. Secundus, *Blasphemia publica*, de quo §. 2. Tertius, *Veneficium, aut quæcunque operatio personæ ex pacto tacito, vel expresso cum Dæmone*, de quibus §. 3. & 4. Quartus, *Ordinari sine patrimonio, pensione, aut per saltum, vel cum dimissorijs falsis, aut furtive se ingerendo ad ordines*, de quibus §. 17. Quintus, *Facere scripturam falsam, falsificare factam, aut illis uti*, de quo §. 18. Sextus, *Homicidium voluntarium opere consummatum extra bellum*, de quo §. 5. Septimus, *Incendium de proposito ex intentione*

ione nocendi, de quo §. 9. Octavus, *Sacrilegium*, de quo §. 10. Nonus, *Excommunicatio maior à jure, vel ab homine nulli reservata*, de quo §. 12. Decimus, *Habere bona aliena, quorum dominus ignoratur, quæ excedant valorem ducentorum regalium Lusitanorum*, de quo §. 15. Undecimus, *Decimæ non solutæ Ecclesijs, vel personis, quibus debentur, quæ excedant valorem centum regalium, vulgo, hum tostaõ*, de quo §. 14. Duodecimus, *Matrimonium clandestinũ*, de quo §. 16. Decimustertius, *Manus violentæ in Clericum*, de quo §. 11. Decimusquartus, *Juramentum falsũ in iudicio*, de quo §. 13. In hac Dicecesi cõmittitur omnibus Cõfessarijs absolutio ab omnibus casibus in jure, vel ex consuetudine reservatis Episcopo, si forte aliqui de facto tales dantur juxta dicta n. 403.

§. 8.

De casibus reservatis in Dicecesi Lamecensi.

495 **I**N Const. Lamecens. tit. de Confess. Const. 10. reservantur quindecim casus. Primus, *Hæresis*, de quo art. 1. §. 1. Secundus, *Homicidium voluntarium extra bellum*, de quo §. 5. Tertius, *Incendium de proposito ex intentione nocendi*, de quo §. 9. Quartus, *Sacrilegium*, de quo §. 10. Quintus, *Excommunicatio maior à jure, vel ab homine nemini reservata*, de quo §. 12. Sextus, *Habere bona aliena, quorum dominus ignoratur, quæ*

excedant valorem quadringentorum regalium Lusitanorum, vulgo, quatrocentos reis, de quo §. 15. Septimus, *Matrimonia clandestina*, de quo §. 16. Octavus, *Commutatio quorumcunque votorum*, de quo §. 22. Nonus, *Manus violentæ in Clericum*, de quo §. 11. Decimus, *Juramentum falsum in iudicio*, de quo §. 13. Undecimus, *Oppressio prolis*, de quo §. 7. Duodecimus, *Ordinatio per saltũ*, de quo §. 17. n. 455. Decimustertius, *Scriptura falsa, vel quæcunque alia falsitas in iudicio, vel actibus judicialibus*, de quo §. 18. 23. & 13. Decimusquartus, *Venefici, & veneficæ, augures, & divinatores*, de quo §. 3. Decimusquintus, *Blasphemiæ, & abnegatio publica*, de quo §. 2. Videnda etiam quæ dicimus pro eodem casu in Dicecesi Portuensi.

§. 9.

De casibus reservatis in Dicecesi Algarbiensi.

466 **I**N Const. Dicec. Algarb. tit. 3. c. 12. reservantur quindecim casus, Primus, *Hæresis*, de quo art. 1. §. 1. Secundus, *Blasphematores publici*, de quo §. 2. Tertius, *Venefici, & veneficæ, si ab aliquibus sciuntur*, de quo §. 3. Non sufficit quod talia peccata sciuntur ab uno; sufficit tamen in hac Dicece si, quod sciuntur à duobus, licet publica non sint. Quartus, *Homicidium voluntarium executioni mandatum extra bellum justum*, de

V 2

quo

quo §. 5. Quintus, *Incendium ex intentione nocendi antequam denuntietur; nam post denuntiationem est casus Papalis*, de quo §. 9. Sextus, *Sacrilegiū*, de quo §. 10. Septimus, *Excommunicatio à jure, vel ab homine*, de quo §. 12. Octavus, *Habere bona aliena, quorum Dominus ignoretur, quæ excedant quadringentos regales Lusitanos, vulgo, quatuorcentos reis*, de quo §. 15. Si non excedant, potest pœnitens absolvi, dummodo tradat ea bona ad fabricam suæ Ecclesiæ; si excedant, cōsulendus Episcopus, vel Vicarius Generalis intra mensem. Nonus, *Decimæ non solutæ Ecclesijs, quibus debentur, quæ excedant quadringentos regales Lusitanos*, de quo §. 14. Decimus, *Qui non fuerunt confessi annis præteritis tempore quadragesimæ*, de quo §. 26. Undecimus, *Matrimonia clandestina, & testes eorum*, de quo §. 16. Duodecimus, *Manus violentæ in Clericum*, de quo §. 11. Decimustertius, *Ordinatio per saltum, vel cum dimissorijs falsis, aut furtive se inieffisse ad ordines*, de quo §. 17. Decimusquartus, *Commutatio quorumcunque votorum*, de quo §. 22. Decimusquintus, *Testimonium falsum in judicio, vel in actibus, & scriptura falsa*, de quo §. 23, & 18.

§. 10.

De casibus reservatis in Diœcesi Mirandensi.

497

IN Const. Diœc. Mirand. tit. 4. de Sacram. Confess. Const. 10. reservantur quatuordecim

casus. Primus, *Hæresis*, de quo art. 1. §. 1. Secundus, *Blasphemia, aut abnegatio Dei*, de quo §. 2. hic non additur publica; circa abnegatores vide dicta pro eodem casu in Diœc. Portuensi. Tertius, *Crimen maleficij, aut divinationis*, de quo §. 3. & 4. Quartus, *Testimonium falsum in judicio*, de quo §. 23. Quintus, *Facere scripturâ falsâ, vel illa uti in judicio*, de quo §. 18. Sextus, *Homicidium voluntarium extra bellum*, de quo §. 5. Septimus, *Excommunicatio maior à jure, vel ab homine*, de quo §. 12. Octavus, *Matrimonia clandestina*, de quo §. 16. Nonus, *Concubinatus hominis conjugati, seu habentis legitimam uxorem*, de quo §. 27. Decimus, *Ordinatio ante ætatem, vel furtive, aut per saltum*, de quo §. 17. Undecimus, *Incendium de proposito, ex intentione nocendi*, de quo §. 9. Duodecimus, *Sacrilegium*, de quo §. 10. Decimustertius, *Decimæ, non solutæ, quæ excedant valorem ducentorum regalium Lusitanorum, vulgo, duzentos reis*, de quo §. 14. Decimusquartus, *Habere bona aliena, quæ excedant valorem trecentorum regalium Lusitanorum, vulgo, trezentos reis*, de quo §. 29.

§. 11.

De casibus reservatis in Diœcesi Portalegrensi.

498

IN Const. Portalegr. lib. 1. tit. 6. c. 19. reservantur tredecim casus. Primus, *Blasphemia*

pu-

publica, quæ proferatur coram duabus saltem personis, de quo art. 1. § 2. Nota publicum hic non sumi pro notorio notoreitate juris, vel facti, sed pro illo, quod aliquo modo probari potest. Secundus, *Veneficium, scilicet, facere veneficia, illa petere, & uti*, de quo §. 3. Nota hic etiam petentes veneficia reservationem incurrere, licet illa non efficiant, nec illis utantur. Tertius, *Juramentum falsum in iudicio, vel facere scripturam falsam, aut illa uti in damnum tertij*, de quo §. 13, & 18. Quartus, *Homicidium voluntarium extra bellum iustum opere consummatum tam exequentis, quam mandantis*, de quo §. 5. Nota hic etiam reservari peccatum mandantis. Quintus, *Incidium de proposito ex intentione nocendi*, de quo §. 9. Sextus, *Manus violentæ in Clericum*, de quo §. 11. Septimus, *Excommunicatio maior à jure, vel ab homine, quæ alteri reservata non sit*, de quo §. 12. Octavus, *Violatio sigilli sacramentalis*, de quo §. 19. Nonus, *Sacrilegium*, de quo §. 10. Decimus, *Ordinari sine patrimonio, aut cum illo ficto, aut per saltum, aut sine dimissorijs, vel cum illis falsis, quod perinde est aut ordinari ante legitimam ætatem*, de quo §. 17. Undecimus, *Habere bona aliena, quorum dominus ignoretur, quæ excedant quadringentos regales Lusitanos, vulgò, quatrocentos reis*, de quo §. 15. Duodecimus, *Decimæ non solutæ, cui debentur, quæ excedant valorem quadringentorum regaliū Lusitanorum.*

de quo §. 14. Decimustertius, *Solicitatione in confessionario tam ex parte Confessoris, quam ex parte pœnitentis*, de quo §. 20. Nota hic etiam reservari peccatum pœnitentis sollicitantis; nõ tamen; si pœnitens non sollicitet, sed solum sollicitationi consentiat: Confessarius vero, si non sollicitet, sed sollicitationi consentiat, reservationem hanc etiam non incurreret, at denunciandus est, quia consentiens habet illicitos, & inhonestos sermones in confessione, quod in Bulla Greg. XV. prohibetur. *Nog. d. 18. à n. 448.* In hac Diœcesi imponitur Confessoribus excommunicatio, qui extra articulum mortis, aut periculum illius à dictis casibus absolvant absque licentia, aut privilegio.

§. 12.

De casibus reservatis in Diœcesi Elvensi.

499 **I**N Const. Elvens. tit. 6. §. 20. reservantur quindecim casus. Primus, *Blasphemia publica*, de quo art. 1. §. 2. Secundus, *Sepelire in loco sacro illū, quē sepeliēs cognoscit fuisse publicum excommunicatum*, de quo §. 25. Tertius, *Decimæ non solutæ Ecclesiæ, cui debentur, quæ excedant valorem ducentorum regaliū, vulgò, duzentos reis*; si non satisfecerit postquā Confessarius assignavit tempus ad restituendum conveniens, de quo §. 14. Nota hic posse Confessarium pro pri-

ma vice absolvere, si pœnitens proponat satisfacere intra tempus assignandum (nisi aliunde obstat dispositio *Trid.* de qua cit. §. 14. n. 440.) at si intra tempus assignatum non satisfecerit, habebit deinceps reservatum. Quod si Confessarius, aut ex inadvertentia, aut ex dolo (in quo mortaliter peccabit) non præscribat tempus solvendi, quando pœnitens ad secundam confessionem accedat, adhuc reservatum non habebit, absolvendus tamen non est, tum propter dispositionem *Trid.* tum quia de dispositione illius merito dubitari potest. *Nog. d. 18. n. 452.* Quartus, *Homicidium voluntarium*, de quo §. 5. Quintus, *Abortus procuratus secundo effectu*, de quo §. 6. Sextus, *Simoniam*, de quo §. 24. Septimus, *Incendium de proposito factum, & qui consulunt, adjuvant, & favent ad tale delictum*, de quo §. 9. Nota hic etiã reservari peccatũ consulētis, adjuvantis, vel favētis. 8. *Falsarius instrumentorum*, de quo §. 18. Nonus, *Venefici, & veneficæ*, de quo §. 3. Decimus, *Sacrilegium*, de quo §. 10. Undecimus, *Violatio sigilli sacramentalis*, de quo §. 19. Duodecimus, *Excommunicatio maior à jure, vel ab homine, quæ alteri non sit reservata*, de quo §. 12. Decimustertius, *Habere bona aliena quorum dominus ignoratur, quæ excedant valorem duorum millium regalium, vulgo, dous mil reis*, de quo §. 15. Decimusquartus, *Mans violentæ in Clericum*, de quo §. 11. Decimusquintus, *Ordinatio cum*

patrimonio ficto, vel per saltum, aut cum dimissorijs falsis, vel ad sacros ordines se furtive ingerere, de quo §. 17.

§. 13. *De casibus reservatis in Diœcesi Leriensi.*

500 C. Afus reservati in Diœcesi Leriensi ab *Abreu* apud *Nog. d. 18. à n. 482.* numeramus undecim. Primus, *Homicidium voluntarium extra bellum*, de quo §. 5. Secundus, *Incendium de proposito ex intentione nocendi*, de quo §. 9. Tertius, *Sacrilegium*, de quo §. 10. Quartus, *Excommunicatio à jure, vel ab homine*, de quo §. 12. Quintus, *Habere bona aliena, quorum domini ignorentur, quæ excedant valorem trecentorum regalium Lusitanorum, vulgo, trezentos reis*, de quo §. 15. Si non excedat, potest pœnitens absolvi, dummodo tradat debitum, vel pignus ad fabricam suæ Ecclesiæ, non expendendum sine auctoritate Prælati, si excedat, tradendum est Provisorio, vel Vicario Pedaneo coram notario officij, qui terminum a se factum ostendet Episcopo, vel Visitatori. Sextus, *Decimæ non solutæ Ecclesijs, quæ excedant valorem ducentorum regalium, vulgo, duzentos reis.* At si pœnitens, ante confessionem satisfecerit Ecclesiæ, seu personæ, cui debentur, poterit absolvi, licet debitum sit maioris quantitatis, de quo §. 14. Septimus, *Juramentum falsum*

*in iudicio, vel actibus judicialibus, vel coram iudice, aut superiore competenti, de quo §. 13. Octavus, Manus violentæ in Clericū, de quo §. 11. Nonus, Peccatū eorū, qui ante celebratum matrimonium in facie Ecclesie sponfas carnaliter cognoscunt, de quo §. 21. Decimus, Blasphemia publica, de quo §. 2. Undecimus, Facere veneficia, vel illa facta alteri dare, aut illis uti, vel etiam consulere personas, quæ veneficia faciunt ad effectum illa habendi, de quo §. 3. Nota hic etiam reservari 1. veneficia à venefico facta alteri dare, quanvis ab ipso dante non sint facta; 2. consulere veneficos, ut habeantur veneficia. In hac Diocesi Confessarijs imponitur excommunicatio ipso facto, si à dictis casibus absolvant absque licentia Prælati, aut privilegio. Conceditur ipsidem posse absolvere à reservatis Episcopo de jure communi, si qui sunt, juxta dicta n. 403. Nog. d. 18. n. 485. ubi bene notat per hujusmodi concessionem non intelligi casus occultos Papales, qui per *Trid.* ab Episcopis possunt absolvi juxta dicta n. 314.*

De casibus reservatis in Diocesi Funchalensi, seu Insulae Maderie.

501 **I**N Const. Funchal. tit. 5. de Sacram. Confes. Const. 5. reservantur undecim casus. Primus, *Venefici, vel veneficæ, & divinatores*, de quo art. 1. §. 3. Secundus, *Ma-*

nus violentæ in Clericū, de quo §. 11. Tertius, Homicidium voluntarium executioni mandatum extra bellum justum, de quo §. 5. Quartus, Incendium de proposito cum intentione nocendi, antequam denunciatur, nam postea est Papale, de quo §. 9. Quintus, Sacrilegium; scilicet, occidere in Ecclesia, aut cæmeterio, infringere portas, aut seras sacrarij, aut Ecclesie cum violentia, aut illis ignem applicare, auferre ab Ecclesia illum, qui ad illam confugit, aut furari de loco sacro, de quo §. 10. Videnda etiam quæ diximus pro eodem casu in Diocesi Eborensi n. 490. Sextus, Excommunicatio maior, de quo §. 12. Septimus, Testimonium falsum in actibus, aut scriptura falsa, de quo §. 23, & 18. Octavus, Recipere, vel dare pecuniam, aut aliquid pecunie æstimabile pro confessione in Ecclesia, vel extra illam, de quo §. 30. Nonus, Commutatio qualicumque votorum, de quo §. 22. Decimus, Habere alienum, cujus dominus ignoratur, quod excedat valorem sexcentorum regalium, vulgo, seiscientos reis; si non excedat, poterit poenitens absolvi, dummodo pecuniam, vel pignus conferat ad fabricam Ecclesie, cujus est Parochianus; si excedat, sibi Prælati distributionem reservat; de hoc tamen §. 15. Undecimus, Decimæ nõ solutæ Ecclesijs, quæ excedant valorem trecentorum regalium, vulgo, trezentos reis.

§. 15.

*De casibus reservatis in Diocesi Angrēsi
Insularum Tertiariarum*

502 **I**N hac Diocesi reservantur
11. casus. Primus, *Heresis*,
de quo art. 1. §. 1. Secundus, *Blasphemia*,
& *abnegatio Dei*, de quo §. 2. Nota
hic ad reservationē non requiri pu-
blicitatē. Tertius, *Crimen veneficij*, aut
divinationis ab aliquibus personis scitū,
de quo §. 3. Nota hic requiri ad refer-
vationē, quod sciatur saltē à duobus.
Quartus, *Homicidium voluntariū extra
bellum commissum*, de quo §. 5. Quintus,
*Incendium de proposito ex intentione no-
cendi ante denuntiationē; nam post denū-
tiationem, Pontifici reservatur*; de quo
§. 9. Sextus, *Matrimonium clandestinū*,
& *testes, qui illi assistunt*, de quo §. 16.
Septimus, *Testimoniū falsum in iudicio,
vel in actibus*, de quo §. 23. Octavus,
Scriptura falsa, de quo §. 18. Nonus,
Sacrilegiū, de quo §. 10. Decimus, *De-
cimæ non solutæ Ecclesijs, aut illis, quibus
debentur, quæ excedant valorē centū re-
galium, vulgo, hū tostāo*, de quo §. 14.
Undecimus, *Excōmunicatio maior à
jure, vel ab homine*, de quo §. 12.

§. 16.

*De casibus reservatis in Ecclesia Tho-
marensi, & Prioratu Cratensi
nullius Diocesis.*

503 **I**N Const. Eccles. Thomar.
tit. de Confes. Const. 5. tres
tantū casus reservantur. Primus, *Ex-
cōmunicatio maior à jure, vel ab homine*,
de quo art. 1. §. 12. Secundus, *Manus*

violentiæ in Clericū, de quo §. 11. Ter-
tius, *Relaxatio juramēti*, & *cōmutatio
cujuscūque voti*. de quo §. 22, & 33.

504 **I**N Prioratu Cratēsi ex antiqua
cōsuetudine, & Prælatorū approbati-
ne observātur Cōstitutiones Diocesis
Eborēsis, & consequēter reservantur
Provisori, qui ibidē exercet jurisdic-
tionē quasi Episcopālē, ijdem casus, qui
Archiepiscopo reservātur in ijisdē Cō-
stitutionibus, qui proinde videri pos-
sunt §. 3. hujus art. eorumque expli-
catio locis ibidem assignatis.

§. 17.

De casibus reservatis in Diocesi Bayēsi

505 **I**N Diocesi Bayensi, teste *A-
brenu* apud *Nog. d. 18. n. 498.*
reservātur duo supra viginti casus. 1,
Manus violentiæ in Clericū, de quo art.
1. §. 11. 2, *Ordinatio per saltū*, de quo §.
17. 3, *Furamentū falsum in iudicio*, de
quo §. 13. 4, *Celebratio Missæ illius, qui
ordinatus fuit cum dimissorijs falsis*, de
quo §. 31. 5, *Peccatā Sacerdotis, cui an-
nexa est irregularitas*, de quo §. 32. 6,
*Dispensatio in votis, aut juramētis absq;
legitima potestate*, de quo §. 33. 7, *He-
resis*, de quo §. 1. 8, *Homicidii volunta-
riū extra bellū justū*, de quo §. 5. 9, *Pe-
ccatū incendiarij commissum de proposito, cū
intensione nocēdi antequā denūtiatur; nā
post denuntiationē S. Pōtifici reservatur*,
de quo §. 9. 10, *Sacrilegiū*, de quo §.
10. 11, *Extrahere ab Ecclesia illū, qui
ad illā cōfugit, & gaudet immunitate*, de
quo §. 10. n. 423. 12, *Furtū de loco sa-
cro*. de quo §. 10. n. 430. 13. *Excōmuni-
catio*

catio maior à jure, vel ab homine, de quo §. 12. Decimus quartus Habere bona aliena, quorū dominus ignoratur quæ excedant valorem in constitutionibus assignatum, qui mihi nō constat, de quo §. 15. Decimus quintus, Decimæ non solutæ Ecclesijs, quibus debentur, quæ excedant valorem quadringentorum regalium, vulgo, quatrocentos reis, de quo §. 14. Decimus sextus, Peccatum Blasphemie, quæ sit ab aliquibus cognita, de quo §. 2. Nota hic non requiri publicitatem, sed sufficit quod sit cognita saltem à duobus, ut sit blasphemia reservata. Decimus septimus, venefici, & veneficæ, de quo §. 3. Decimus octavus, Cohabitatio sponsorum ante denuntiationes, de quo §. 35. Decimus nonus, Invasio Indorum, de quo §. 36. Vigefimus, Cognitio carnalis mulieris pagane, vel hominis similiter pagani, de quo §. 37. Vigefimus primus, Venditio, vel emptio Indorum liberorum, de quo §. 38. Vigefimus secundus, Matrimonia clandestina, de quo §. 16.

§. 18.

De casibus reservatis in Diœcesi Angolana.

506 **I**N Diœcesi Angol. teste Abreu apud Nog d. 18. à n. 513. reservantur quatuor supra viginti casus. Primus, *Hæresis*, de quo art. 1. §. 1. Secundus, *Homicidium voluntarium extra bellum justum*, de quo §. 5. Tertius, *Negligentia eorum,*

*quorum parvuli inveniantur suffocati, de quo §. 7. Quartus, Incendarius de proposito, & ex animo nocendi ante denuntiationē; post illam enim Paçæ reservatur, de quo §. 9. Quintus, Testimonium falsum in judicio, vel in actibus judicialibus, de quo §. 23. Sextus, Habere bona aliena, quorum dominus ignoratur, quæ excedant valorem quinque cruciatorum, de quo §. 15. Si non excedat potest pænites absolvi, si debitum tradat ad fabricam suæ Ecclesiæ; si excedat, tradendum est Provisorio, aut Vicario Generali, & si commode id fieri nequeat, Vicario, Curæ, vel Capellano, in operibus pijs infumendum. Septimus, Matrimonium clandestinum, ejusque testes, de quo §. 16. Octavus, Sacrilegium, de quo §. 10. Nonus, Manus violentæ in Clericum, de quo §. 11. Decimus, Excommunicatio maior à jure, vel ab homine, quæ alicui reservata non sit, de quo §. 12. Undecimus, Omne genus veneficiorum, invocatio Dæmonis, consultatio illius, pactum cum illo, augures, divinatores, de quo §. 3. & 4. Duodecimus. Blasphematores, & abnegatores publici, de quo §. 2. Et pro eodem casu in Diœcesi Portuensi n. 493. Decimus tertius, *Idolatria, & quilibet ritus gentilicus*, de quo §. 39. Decimus quartus, *Ordinatio per saltum, aut cum dimissorijs falsis, aut se ingessisse furtive ad ordines*, de quo §. 17. Decimus quintus, *Omnis commutatio votorum*, de quo §. 22. Decimus,*

X

mus,

mus sextus, *Vendere servos mutos, aut surdos, vel alijs infirmitatibus occultis affectos, eas malitiose celando emptores.* de quo §.40. Decimus septimus *Retinere apud se servos fugitivos, vel a dominis suis aberrantes, illosve furari,* de quo §.41. Decimus octavus, *Qui carnaliter cognoscunt sponfas ante matrimonium in facie Ecclesie celebratum, cum quibus sponsalia jurarunt, vel etiã ante acceptas benedictiones,* de quo §.21. Decimus nonus, *Decimæ non solutæ Ecclesijs, quæ excedant sexcentos regales, vulgo, seiscientos reis;* Si tamẽ ante confessionem, imo & si ante absolutionem satisfactum sit, potest impendi absolutio, de quo §.14. Vigessimus, *Peccatum Clerici, quod habet annexam irregularitatem,* de quo §.32. Nota hic per peccatũ clericum intelligi nõ solũ sacerdotis, sed etiam aliorũ clericorũ in sacris. Vigessimus primus, *Dispensare in vobis, aut juramentis,* de quo §.33. Vigessimus secundus, *Invadere in vijs publicis iterfacientes,* de quo §.42. Vigessimus tertius, *Copula carnalis personæ christianæ cum paganã,* de quo §.37. Vigessimus quartus, *Concubitus durans per tres annos, vel ultra,* de quo §.28. In hac Diœcesi excommunicantur confessarij, qui ab aliquo ex prædictis casibus absolvunt absque legitima facultate, aut privilegio; deinde reservantur censuræ, quæ Episcopo sunt reservatæ.

De absolutione a casibus Episcopo reservatis tam ex privilegio, quam virtute Bullæ.

507 **E**Xplicatis Diœcesium hujus Regni peccatis reservatis, dicendum restat, à quo obtineri possit eorum absolutio. Certum autem est 1. posse obtineri à Prælato reservante, vel à successore, vel ab ejus superiore, v.g. à Nuntio, non tamen ab Archiepiscopo erga subditos suffraganei Episcopi, nisi sit in actu visitationis Diœcesis ipsius Episcopi.

508 Certum est 2. posse obtineri absolutionem eorumdem reservatorum à quocunque confessario approbato virtute Bullæ Cruciatæ, idque quoties pœnitentes confitebuntur, ut expresse dicitur in clausula Bullæ adducta n.298. Pro absolutione autem danda in casu decimarum debitarum, nota illam prohiberi in Trid. Sess.25.c.12. ibi, *Nec ab hoc crimine, nisi plena satisfactione secuta, absolvantur.* Si tamen aliquis bona fide virtute Cruciatæ absolvatur, absolutio est valida.

509 Dubium est 1. An Pœnitentiarius Ecclesie Cathedralis ex vi suæ institutionis possit absolvere ab Episcopo reservatis? Respondetur non posse; & si ad id potestatem ab Episcopo obtineat, eam non poterit subdelegare. Idem dubium est 2. de

Vicario Generali. Et similiter ꝛ. etiam non posse; quia in generali concessione non veniunt casus reservati; & quando aut ab Episcopo, aut in constitutionibus synodalibus concedatur Vicario Generali facultas ad absolvendum à reservatis Episcopo, non intelligitur concessa ad absolvendum à Pontifici reservatis occultis, ad quæ tamen sufficiet delegatio generalis facta ab Episcopo suo Vicario specialiter electo ad absolvendum ab his reservatis occultis. *Nog.d. 19. à n. 2.* Recole etiam dicta *n. 3 14.*

510 Dubium est 3. An Regulares virtute suorum privilegiorum possint absolvere a casibus Episcopis reservatis? Resolutio negativa est ita certa, ut contraria omnino improbabilis sit, maxime post damnationem Alex. VII. in hanc propositionem: *Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta eorum ad id facultate.* Neque ex eo, quod Regulares possint absolvere à Pontifici reservatis casibus extra Bullam cœnæ, sequitur posse absolvere ab illis, quos sibi Episcopi reservant; post damnationem enim dictæ propositionis, in const. *Superna* Clemens X. ait, ibi, *Et habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non ideo à casibus Episcopo reservatis posse absolvere.*

511 Nihilominus virtute suorum privilegiorum post damnationem dictæ propositionis, & post Clem. cōst.

possunt Regulares 1. absolvere à casibus Pontificijs occultis, quorum absolutio comittitur Episcopis in *Trid. Sef. 24. c. 6.* [exceptis tamen, qui in Bulla Cœnæ continentur] Ratio est; quia Alex. VII. solum damnat opinionem, quæ non obstantibus decretis Clem. VIII. Pauli V. & Urbani VIII de hac re editis, assererat adhuc Regulares posse absolvere à casibus, quos sibi reservant Episcopi, Episcopi autem non sibi reservant casus Papales occultos, sed à jure Trident. reservantur, vel potius committuntur ipsis Episcopis. *Nog.d. 19. à n. 11.* usque ad 20. ubi hoc ultimum probat ex decreto Urbani VIII. id expressè concedentis saltem extra Italianam.

512 Possunt regulares 2. absolvere confluentes ex alia Diœcesi à peccatis in ipsa reservatis, dummodo in fraudem reservationis in alienam non pergant, & in ea, ad quam confluent, & in qua fit confessio, non sint reservata. Ita habetur expressè in cit. Const. *Clement. X. Superna.* Possunt 2. comutare, & dispensare vota non reservata Pontifici, sicut poterant ante damnationem dictæ propositionis, non obstante quod in aliquibus Diœcesibus ab Episcopis reservetur commutatio, & dispensatio votorum. Ratio ex dictis *n. 465,* & *478.* est, quia per id non reservatur aliquod peccatum, sed declaratur non posse confessarios (intellige sæculares)

res) commutare, aut dispensare vota. Deinde à Pontificibus solum negatur Regularibus facultas absolvendi à peccatis, & censuris, quæ sibi Episcopi reservant; sub commutatione autem, aut dispensatione votorum, vel etiam juramentorum non cadit absolutio, quia non sunt peccata, nec censuræ. *Nog. d. 19. à n. 22.*

513 Multa, quæ hic congerit *Nog. tota S. 3.* circa durationem facultatis ab Episcopo concessæ ad absolvendū à reservatis videri possunt apud ipsū à n. 33. usque ad 40. ubi docet absolutionem datam ex facultate ab Ordinario obtenta per nuntium ei destinatum ad illam petendam, quæ tamen ipsi confessario nō est manifestata, esse quidem validam, si facultas re ipsa jam sit obtenta; esse tamen mortaliter illicitam; quia semper adest periculum, non esse datam eam facultatem.

514 Confessarios habentes ab Episcopo generalem facultatem absolvendi ab omnibus sibi reservatis, vel specialem ab aliquo, non posse subdelegare dictam facultatem alijs confessarijs, bene docet *Nog. d. 19. tota S. 4.* An vero, & quando Episcopi debeant concedere facultatē hanc, late tractat *S. 5. à n. 55.*

515 Dubium est 4. Si Episcopus neget confessario facultatem absolvendi subditum à reservatis, an habeatur pro concessio, illa vice? *R.* Negative, si subditus sit sæcularis, secus di-

cendum, si petatur à confessario Monialium Episcopo subditarum, hunc enim poterit confessarius pro illa vice absolvere. Ratio 1. partis est; quia nullum datur jus, quod eam facultatem concedat pro sæcularibus. Ratio 2. partis est, quia Moniales Episcopis subjectæ gaudent privilegijs [favorabilibus præsertim] concessis Regularibus; ex declaratione autem Urbani VIII. constat, ibi, *Ut si Regularium confessarijs casus alicujus reservati facultatem petentibus, superior dare noluerit, possint nihilominus confessarij, illa vice pœnitentes Regulares etiā non obtenta à superiore facultate absolvere.* *Nog. d. 19. à n. 57.*

516 Dubium est 5. An in casu urgentis necessitatis possit absolvi pœnitens à reservatis Episcopo, licentia non petita, & absque privilegio? v.g. in casu, quo superior adiri non potest, & instat necessitas communicandi, aut celebrandi, quod prætermitti nequit absque scandalo, infamia, aut damno populi Missam die festo expectantis? Tres de hac re sententias affert *Nog. d. 19. à n. 61.* quas omnes dicit probabiles, & tutas.

§. Prima sententia est omnino negativa, & asserit extra articulum mortis in casibus sive S. Pontifici, sive inferioribus reservatis nihil posse confessarios ex *Trid. Sess. 14. c. 7.* de reform. & præsertim in reservatis Episcopo, ad quem solet accessus esse fa-

facilior. Secunda sententia ex opposito affirmat; quia reservatio introducta est ob bonum pœnitentis, & non debet indetrimentum illius vergere; vergeret autem, si in dicto casu confessarius Ordinarius non posset absolvere. Unde in prædicto casu non præsumitur reservatio, maxime cum hæc sit jure humano, & confessionis integritas de jure Divino. Asserunt tamen aliqui hujus sententiæ Patroni pœnitentem tunc absolutum à reservatis teneri, quamprimum poterit, se præsentare Prælato [etiam si non habuerit censuram] non quidem, ut absolutionem à reservatis obtineat, quia ea peccata directe fuerunt absoluta, sed ut Prælato exhibeatur debitus honor, & fervetur vigor disciplinæ Ecclesiasticæ. Tertia sententia docet posse inferiorem confessariû in dicto casu absolvere pœnitentem directe ab alijs peccatis nõ reservatis, quæ absolutio indirecte cadit supra reservata, quorû dictus confessarius nõ est iudex proprius. Unde manebit pœnitens cum obligatione comparendi, aut petendi per se, vel per alium facultatem, ut directe absolvatur. Ab hac tamen obligatione, & juxta terminos 2. sententiæ ab onere se præsentandi liber erit pœnitens, si postea accipiat Cruciatam, virtute cujus directe absolvatur.

517 Dubium est 6. An valide absolvatur à reservatis ille, qui bona fide illa confessus fuit, à confessario

non habente facultatem illa absolvendi? R. 1. Si omnia peccata, quæ pœnitens in ea confessione aperuit, erant reservata, confessionem fuisse nullam, defectu materiæ in quam confessarius habuerit jurisdictionem, quam non habet in reservata, in quibus juxta Trid. nihil potest. R. 2. Si pœnitens cum reservatis aperuit in ea confessione alia peccata mortalia, aut alia venialia cum legitimo dolore, validam esse confessionem, quia confessarius in non reservata habebat jurisdictionem, & illa directe absolvit, alia vero reservata indirecte. Unde pœnitens postea cognoscens defectum jurisdictionis in confessario ad reservata, tenetur pro absolutione directa comparere coram superiore, aut uti remedio adducto n. antecedenti ad finem. *Nog. d. 19. à n. 66. & n. 73.* bene docet dictam absolutionem esse validam; etiam si confessarius mala fide processerit sciens se non habere jurisdictionem ad reservata: sufficit enim, quod eam habuerit ad non reservata; dummodo pœnitens processerit bona fide; si enim mala fide processit, ex defectu dispositionis mortaliter peccavit, & nulla fuit absolutio.

518 Dubium est 7. An possit Episcopus [idem de alijs superioribus] absolvere pœnitentem à reservatis, & pro non reservatis mittere illum ad alium confessarium? R. non posse; quia integritas confessionis à Christo

D. instituta postulat, ut pœnitens omnia sua peccata mortalia, quorum habeat conscientiam, sub una absolutione confiteatur; & superior, ut Judex procurare debet, & efficere ex sua parte quantum potest, ne judicium sit nullum; nullum autem esset, si pœnitens, alia juxta causa non interveniente, superiori aperiret sola reservata, & omitteret alia mortalia: ergo nec licite, nec valide potest Episcopus à reservatis absolvere, & pro alijs ad alium mittere. Dixi *alia juxta causa non interveniente*; quia non negari casus, in quibus ad validam absolutionem sufficit integritas formalis, de qua agunt DD. in materia Pœnitentiæ. Ad cohonestandam autem hanc integritatem formalem non sufficit voluntas, imo nec impedimenta, & occupationes Episcopi, qui extra confessionem potest tollere reservationem, aut mittere pœnitentem ad confessarium prudentem, & scientem cum potestate, ut ab ipso absolvatur tam à reservatis, quam à non reservatis integre cōfessis. *Nog. d. 19. à n. 75.*

C A P U T XX.

An Regulares virtute Bullæ Cruciatæ eligere possint confessarium tam pro reservatis, quam pro non reservatis?

519 **P**Leraque ad hoc caput spectantia resoluta manent

cap. 2. à n. 49. & præsertim à n. 55. quæ ibi videri possunt, ac debent. Quæ vero peccata, ac censuras, & quomodo reservare sibi possint superiores Regulares, tam pro Religiosis viris, quam pro Monialibus sui Ordinis? Exponit *Nog. d. 20. à n. 1. ad 22.* Quinam possint absolvere Regulares à reservatis ex potestate ordinaria, vel delegata? An, & quando superior Regularis teneatur concedere licentiam subdito, vel confessario petenti pro aliquo casu occurrente? Resolvit ibidem à n. 23. An superior possit cōcedere licentiam absolvendi subditum à reservatis cum onere postea comparendi? Affirmative respondet à n. 39. Et probat etiam exemplo licentiæ concessæ pro iter agentibus in nostra Societate JESU. *Ordin. Gener. c. 6 n. 6.* At n. 43. benedocet non esse licentiam cum eo onere à superiore concedendam, si facultas ad absolvendum subditum à confessario petatur post peccatum commissum; quia ideo pœnitens per confessarium petit facultatem, ut ab eo onere liberetur.

520 Deinde à n. 27. *cit. d. 20.* resolvit *Nog. 1.* confessorem ordinariū pro subditis Regularibus à superiore designatum teneri sub mortali adire superiorem pro licentia absolvendi subditum à reservato, quod illi manifestavit; quia id postulat necessitas spiritualis proximi, cujus est proprius Sacerdos, & quasi Parochus. Secus,

cus, inquit, dicendum, si non sit deputatus confessarius; quia nec lege charitatis, nec ex munere suo obligatur ad petendam licentiam pro aliquo subdito; nisi sciat pœnitentem adijisse confessarium ordinariũ; & illum injuste noluisse adire superiorem, vel justam causam habeat illum non adeundi.

521 Resolvit 2. Si superior Regularis confessario deputato ad audiendas subditorum confessiones petenti licentiam ad absolvendum subditum illam dare noluerit, posse confessarium pro illa vice pœnitentem absolvere; quia id expresse constat ex declaratione Urbani VIII. superius adducta n. 515. Et hoc extendit *Bardon.* & *Pelliz.* cum alijs viris doctis nostræ Societatis à se consultis, ad pœnitentem, si illi à superiore negetur facultas, ut à confessario absolvatur; quia licet denegatio facultatis referatur ad confessarium, declaratio S. Pontificis facta est in favorem pœnitentis.

522 Resolvit 3. (contra *Pelliz.* *Tambur.* *Soar.* *Lusit.* & alios) ut probabilius particulam *illa vice* solum intelligi de prima vice, qua pro tali pœnitente petatur facultas; & non de secunda, & tertia vice, aut toties quoties idem pœnitens in idem, aut simile reservatum incidat, & similiter superior licentiam neget eidem confessario, vel alijs ex deputatis ad confessiones conventus

judicantibus superiorem eam debere concedere: hoc tamen intelligendum esse, ait, si inter unam, & alteram vicem non intercedat longum tempus, v. g. quinque, aut sex mensium; si enim intercedat, idem de hoc pœnitente dicendum, ac de alijs nunquam absolutis.

523 Resolvit 4. Etiam ut probabilibus, licentiam ad absolvendum subditum Regularem, si à superiore negetur, solum censeri concessam pro illa vice, quando petitur à confessario ex deputatis in conventu ad confessiones; non vero si petatur ab alio Religioso, etiam docto, pio, ac prudente. Ratio illi est, quia tam decretum Clement. VIII. quam declaratio facta ab Urbano VIII. loquuntur de confessarijs à superiore deputatis. Resolutionem limitat in casu, quo confessarius deputatus noluerit injuste pro ipso pœnitente adire superiorem, vel pœnitens habeat justam causam, ut peccatum suum illi non manifestet. Nam si hoc, salvo sigillo, superiori manifestetur, & ille adhuc licentiam neget; tunc ait licentiam petitam ab alio confessario, pro illa vice, haberi pro concessa à S. Pontifice; quia tunc talis confessarius, qui, ut suppono, est pius, doctus, & prudens, ac talis, ut in confessarium deputari merito possit, succedit in locum confessarij deputati, qui per-

pe-

peram suæ obligationi non satisfecit. Pro reliquis ad Regularium confessiones virtute Bullæ spectantibus videatur *Nog. d. 20. à Sect. 4. usque ad finem, de quibus nos supra cap. 2. à n. 55.*

C A P U T XXI.

De Privilegio commutandi vota in Bulla concessio.

524 **P**rivilegium commutandi vota in Bulla Latina his verbis conceditur *Ac vota quæcumque (ultramarino, Castitatis, & Religionis votis duntaxat exceptis) in subventionem prædictam commutare licite possit. Votum vero definitur Promissio deliberata, & spontanea Deo facta de meliori bono. Ad votum ea requiritur deliberatio, seu libertas, quæ ad peccatum mortale sufficit. Votum emissum ex gravi metu a causa extrinseca injuste incusso est invalidum, non tamen juramentum, ex cap. 1. de His, quæ vi. Si vero emittatur ex gravi metu à causa intrinseca illato, ut à morbo, fera, naufragio, est validum.*

525 Siquis dubitet, an votum emiserit, illo non tenetur; tenetur tamen, si certus sit de voto, & dubitet de sufficienti deliberatione in emittendo. Vovere rem Deo gratam sine animo vovendi est peccatum mortale; sicut tale est jurare

falsum sine animo jurandi, sive cum causa, sive sine illa; ut constat ex damnatione hujus propositionis, inter alias ab Innocencio XI. damnatas, *Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.* Quanvis violatio voti ex genere suo sit mortalis; ex levitate materiæ erit venialis, etiam si vovens intenderit se obligare sub mortali. Materia voti debet esse melior, quam opposita, & possibilis. Unde nec materia impossibilis, nec indifferens, nec opposita consilij Evangelicis est apta materia voti; nisi ex aliqua circumstantia indifferens reddatur bona, & opposita consilij melior respectu alicujus voventis, ut dicitur de voto nubendi. Votum non peccandi, sive mortaliter, sive venialiter est validum; consulenda tamen non sunt hujusmodi vota. Vovere facere aliquid mortale, est mortale contra Religionem; vovere autem aliquid veniale, probabilius est esse solum veniale.

526 Votum dividitur [omissis alijs divisionibus] 1. in Absolutum, quod sine cōditione emittitur, in Cōditionale, quod obligat, posita conditione, ut, *Voveo perigrinationē, si salutē obtinero;* & in Pœnale, quod addit aliquā pœnā in delicti crimē, ut *Si lusero, voveo tantā elemosynam elargiri.* Dividitur 2. in Reale, quo promittitur aliquid estimabile, quod nō sit ho-

mi-

minis actio; in Personale, quo promittitur actio, vel omiffio actionis ad personam attinentis; & in Mixtum, quo promittitur utrunque, v.g. peregrinatio, & eleemofyna. *Nog. d. 21. a n. 1.*

527 Obligatio voti potest cessare 1. defitione materiæ, ut si vovisti dare eleemofynam quotidianam Petro pauperi, cessat obligatio, si Petrus fiat dives. 2. per interpretationem viri Docti declarantis votum nõ obligare in his circumstantijs. 3. per notabilem mutationem in re promiffa, ut superveniente periculo vitæ, honoris, aut alterius gravis nocumēti, non prævisi, quando votum fuit emiffum. 4. lapsu temporis ad implendum præfixi, ut si vovisti jejunare in honorem, seu devotionem temporis, vel diei determinati, eo tempore, vel die elapfo, non teneris voto. 5. remiffione partis, ut si vovisti in honorem Dei aliquid, quod tamen cedit in favorem alicujus personæ, si persona illa remittat, cessat votum.

528 6. cessare potest voti obligatio per dispensationem factam à Prælatiſ habitibus jurisdictionem spiritualem in foro externo; vel ex privilegio à Religioſis Mendicantibus, qui poſſunt diſpenſare omnia vota ſæcularium non reſervata Pontifici. Eſt autem diſpenſatio ablatio vinculi voti nomine Dei; ut ſit licita, & valida requiritur juſta cauſa, quæ ſi non de-

tur, invalida erit diſpenſatio, quavis bona fide petita, & collata. Licet probabilius ſit nec venialiter peccare, qui ex legitima cauſa, ſive ex poteſtate ordinaria, ſive ex privilegio diſpenſat in votis ſine ulla commutatione adjuncta; ne tamen ſit diſpenſator infidelis, optime faciet, ſi diſpenſationi commutationem aliquam adjunctat.

529 7. potest cessare voti obligatio per irritationem factam ab habente poteſtatem dominativam, ſive in voluntatem voventis, ut pater reſpectu filij, ſuperior reſpectu Religioſi ſubditi; & hæc dicitur irritatio directæ; ſive in rem promiffam, quoad bona temporalia, ut dominus reſpectu ſervi, & hæc dicitur irritatio indirectæ. Eſt autem votum irritare, illud annullare, ita ut amplius non obliget. Ad voti licitam irritationem non requiritur cauſa, neque cognitio ſpecialis illius; ſed ſufficit, quod ſuperior pro ſua voluntate irritet quæcumque vota de materia ſibi ſubjecta emiffa. Jam vero Prælati Regulares poſſunt irritare omnia vota ſuorum ſubditorum, exceptis conſtituentibus ſtatum regularem, & illi annexis. Idem dictum habeas de Abbatiffis reſpectu Monialium; & ut probabilius, etiam quoad vota non impediencia ſuam gubernationem. Pater poteſt irritare omnia vota filiorum emiffa ante pubertatem, & poſt pubertatem nõ ratificata; etiam ſi ſint

Castitatis, aut Religionis. Filiorum vero puberum, dum sunt sub patria potestate, ea solum vota ab ipsis post pubertatem emissia potest pater irritare, quæ suæ gubernationi perjudicant, dummodo non sint Castitatis, Religionis, suscipiendi ordines, frequentandi Sacramenta Confessionis, & Communionis, moderatæ orationis, aut abstinentiæ, vel de rebus aliàs præceptis. *Nog.d.21. à n. 11.* Et à n.26. apud ipsum vide, quæ ad irritanda vota sit potestas Tutoris, Curatoris, Matris, Avi, Avix, Mariti, Uxoris, & Domini.

A R T I C U L U S I.

De commutatione voti per Bullam faciendam.

530 **O** Ctavo potest cessare voti obligatio per commutationem. Commutare autem nihil aliud est, quam unum pro alio mutare. Unde commutare votum est materiam unius voti in aliam materiam æqualem mutare; ita ut votum maneat, non tamen in eadem materia, sed in alia loco illius subrogata, quæ tamen priori æqualis sit: cum tamen innumera sint vota, & innumeræ circumstantiæ cum illis concurrentes, certa regula præscribi non potest ad cognoscendam æqualitatem inter materiam voti cujusque commutandi, & materiam loco illius subrogandam. Ad hanc æqualitatem

indagandam diversæ regulæ assignantur a DD. novem affert *P. Sanch. in Desal. lib.4.c.59*; illas ad quatuor reducens *Nog.d.21. n. 32.* in votorum commutatione consideranda esse, ait, illorum materiam, finem, naturam, & difficultatem.

531 Circa materiam consideranda est illius gravitas, & non vinculum; hoc enim semper manet; & sola materia mutatur in aliam: Item, an materia sit aliunde debita ex præcepto; quia minor materia est subroganda, si commutatio fiat in materiam non debitam; siquidem vovens adhuc manet obligatus ad primam ex præcepto. Circa finem considerandum est, an votum jejunandi v.g. emissum fuerit in cultum Dei, B. Virginis, aut alicujus Sancti; an vero ad domandas carnes, ut materia subrogata ad dictum finem, si fieri possit, magis conducat. Circa naturam voti, considerandum, an sit Reale, Personale, vel Mixtum, an perpetuum, vel temporale; an absolutum, conditionale, vel poenale, ut materia subrogata primam (nisi aliud circumstantiæ suadeant) imitetur. Circa difficultatem, considerandum onus, quod patitur vovens in executione voti, & quod passurus est in executione materiæ subrogatæ; si enim votum jejunij commutandum sit in eleemosynam, in minorem commutandum est votum emissum à paupere, quam à divite, quia in ele-

eleemofyna eroganda maius onus patitur pauper.

532 Hæc omnia latius profequitur, & exemplis illustrat *Nog. d. 21. à n. 33. ad 51.* Deinde ut Confessarij intelligant, quomodo procedere debeant in praxi, aliqua commutationis votorum exempla à DD. approbata subjicit. Et 1. à n. 53. docet quomodo commutari valeat votum peregrinationis. 2. à n. 55. Quomodo votum Castitatis, sive absolute, sive conjugalis, aut non contrahendi matrimonium. 3. à n. 61. Quomodo votum assumendi Ordines sacros. 4. à n. 63. Quomodo votum Religionis. 5. à n. 72. An votum arctioris Religionis possit commutari in votum profitendi, & perseverandi in aliqua ex Religionibus Militaribus. 6. à n. 80. per assumptionem ad Episcopatum non commutari ad æqualitatem votum ingrediendi Religionem. 7. à n. 83. quomodo commutari possit votum jejunandi singulis ferijs sextis; votum jejunandi uno die in pane, & aqua; votum erogandæ eleemofynæ; votum confessionis, & communionis in certa die; votum celebrandi Missam; votum recitandi septem Psalmos Pænitentiales semel in hebdomada; & votum eundi ad Virginem do Pilar Ulyssipone. In his tamen exemplis non agit *Nog. de commutatione privilegio Bullæ faciendæ, & ideo illa hic indicasse satis.*

533 Accedendo igitur ad Bullæ

privilegium, Dubium est. An virtute illius possit fieri commutatio voti in minus bonum, aut necessario sit faciendæ in bonum æquale, aut in maius bonum? Ad cujus resolutionem suppono 1. æqualitatem hic non esse accipiendam Mathematicè, & arithmetice; quia id attingere inter homines est impossibile; nam materia, quæ ab uno judicatur æqualis, ab alio inæqualis æstimatur. Accipiendæ ergo æqualitas moraliter, nempe meliori modo, quo attingi potest; & hæc tunc datur, quando materia, de qua erat votum, & materia subrogata iudicio prudenti, sive à prudentibus censentur æquales, paulò plus, minusve; licet ab alijs inæquales censeantur. *Nog. d. 21. n. 118.*

534 Suppono 2. quemlibet posse propria auctoritate commutare suum votum non reservatum Pontifici in bonum evidenter melius; tum quia per talem commutationem offertur Deo, quod illi est gratius; tum quia id constat ex jure. *Cap. Pervenit o 2. de Jurejur. ibi, Non enim propositum, aut promissum infringit, qui in melius illud commutat. Dixi: Non reservatum Pontifici;* quia si votum sit reservatum, auctoritate Pontificis faciendæ est commutatio; non ex eo, quod non sufficiat maius bonum; sed ut prudenter, & mature fiat. Quod si commutatio faciendæ sit in statum Religiosum, etiam si votum reservatum sit, auctoritate

propria fieri potest; quia hoc statu nihil est Deo gratius; & hanc perfectissimam commutationem non reservat Pontifex; imo approbat in *cap. Scripturæ de Voto*, ibi, *Reus fracti voti non habetur qui temporale obsequium in perpetuam noscitur observantiam Religionis commutare. Nog. d. 21. à n. 293.*

535 Nota tamen 1. in his commutationibus bonum melius non intelligendum absolute, sed id, quod attentis circumstantiis, melius, & utilius est voventi ad finem, quem intendit. Unde si quis vovit jejunium ad macerandas carnis voluptates; non bene auctoritate propria votum hoc commutabit in communionem, aut eleemosynam; quia quanvis largitio eleemosynæ, & sumptio Eucharistiæ sint actus excellentiorum virtutum, ad finem mamerationis non sunt media proportionata, neque quid melius jejunio. Volens ergo commutare dictum votum in melius eligat carnis austeritates, v. g. dormire per noctem in terra, aut quid simile. Nota 2. voventem, qui auctoritate propria suum votum commutavit in melius, non posse regredi ad primum votum; quia ad minus bonum erit regressus. Secus dicendum, si auctoritate Prælati, Jubilæi, vel alterius privilegij, v. g. Bullæ fiat commutatio; quia tunc semper in commutationibus, quæ sunt in gratiam pœnitentis, subin-

telligitur, nisi ipse velit ad priorem materiam regredi. *Nog. d. 21. à n. 93. & latius à n. 285.*

536 Suppono 3. probabile esse quemlibet propria auctoritate posse commutare suum votum in id, quod est evidenter æquale. Sed quia difficillimum est in causa propria attingere evidentem æqualitatem in proprii voti commutatione, in praxi probabilior est contraria sententia astringentium non posse commutari votum propria auctoritate in bonum evidenter æquale, sed recurrentum ad superiorem, vel ad habentem privilegium. Et constare hoc videtur ex *cap. 1. de Voto*, ubi statuitur commutationem voti ab eo, qui præsidet, nempe à Prælato dependere; & ex hac secunda, & tenenda sententia à fortiori colliges neminem posse propria auctoritate commutare votum in bonum non solum longe, sed nec paulo minus. *Nog. d. 21. à n. 105.*

537 Suppono 4. ex textu Bullæ adducto n. 524. in ea solum concedi privilegium ad commutanda vota, non vero ad dispensandum in illis. Ex privilegio autem, & potestate delegata ad commutanda vota non bene arguitur ad privilegium, & potestatem ad dispensandum in illis; licet è contra concessio privilegio ad dispensandum censetur concessum ad commutandum. Ratio 1. partis est; quia cum per dispen-

spensationem tollatur vinculum voti, & per commutationem in aliud subrogetur, maior est facultas ad dispensandum, quam facultas ad commutandum: ergo concessa facultate ad commutandum, quod est minus, non cenletur concessa facultas ad dispensandum, quod est maius. Ratio secundæ partis è contra est; quia facultas commutandi continetur in facultate dispensandi; tanquam pars in toto, & tanquam minus in maiori; *Cui autem licet, quod plus est, licet utique, quod minus est. De Regul. jur. in 6. Nog. d. 21. à n. 177.* His suppositis

539 Ad dubium propositum n. 533. R. 1. posse Confessarium virtute Bullæ, aut similis privilegij electum commutare vota non reservata in bonum æquale; id enim conceditur in ipsa Bulla; neque de hoc ulla est controversia inter AA. si autem potest in æquale, à fortiori poterit in maius bonum, quod tamen non requiritur, commutare. Respondent alij 2. etiam in minus bonum posse Confessarium commutare vota; quia si juxta probabiliem sententiam, de qua n. 536. quilibet potest propria auctoritate commutare suum votum in bonum æquale, ne dicamus privilegium Bullæ esse inutile, dicendum est virtute illius posse à Confessario fieri commutationem in aliquid minus bonum.

540 R. tamen 3. ut probabilius non posse Confessarium virtute Bullæ, aut similis privilegij commutare vota in minus bonum. Patet; quia sicut in contractu permutationis, ut sit pura, requiritur æqualitas inter res permutatas; ita in commutatione voti æqualitas requiritur inter res commutatas; aliter non erit pura commutatio; sed habebit admixtum aliquid dispensationis; nimirum in eo, quod minus habuerit materia subrogata: atqui in Bulla non conceditur potestas ad dispensandum, juxta dicta n. 537: ergo &c. Neque ex hac resolutione sequitur privilegium Bullæ esse inutile etiam in ea opinione, de qua n. 536. idque 1; quia illa opinio est incerta, & probabilior contraria, ut ibidem diximus. 2. quia licet pœnitens probabiliter possit commutare suum votum in æquale, id absque Bulla ipsius pœnitentis ei præstare non potest Confessarius, cui privilegium conceditur per Bullam. 3. quid etiam in ea opinione maior requiritur causa absque Bulla, quam cum illa. *Nog. d. 21. à n. 115.* Recole dicta n. 533. pro accessione hujus æqualitatis.

541 Dubium est 2. An ad commutationem voti per Bullam requiratur causa. Respondetur satis esse pro causa subsidium, sive elemosynam, quæ ex præscripto Confessoris pro commutatione tradatur, in subventionem

locorum Africae, & nulla alia requiritur causa, nisi petere commutationem. Idem dicendum de commutatione virtute Jubilaei; nam opera praescripta in ipso Jubilaeo executioni mandata, sufficiunt pro causa, & nulla alia requiritur. An vero haec resolutio procedat etiam in opinione, de qua n. 539. asserente commutationem per Bullam, aut Jubilaeum fieri posse in aliquid minus bonum? R. affirmative; si semel ea opinio admittatur. *Nog. d. 21. à n. 128.*

542 Praeciso autem privilegio Bullae à n. 124. Asserit 1. quando votum auctoritate propria commutatur in evidenter melius, nullam requiri causam. 2. probabilius esse minorem requiri causam ad commutationem, quam ad dispensationem. 3. esse sufficientem causam ad commutandum (etiam ad dispensandum, ut dixerat suo n. 19.) levitatem in votendo, quae saepius datur in foeminis, & alijs timidæ naturæ, inconstantiam, inconsiderationem, molestiam, & difficultatem in adimplendo, magnam fragilitatem, cum periculo violandi, repugnantiam viri, parentis, &c. 4. ad commutationem in æquale nunquam deesse causam; quia justa, & sufficiens causa est petitio commutationis, qui enim petit, ostendit libentius, & hilarius se in alia materia votum adimpleturum; &

quia graviter prius exequitur esse expositum fractioni. 5. aliquam semper requiri causam ad commutationem in æquale, etiam quando facienda est à Regularibus per sua privilegia.

543 Dubium est 3. An commutatio voti virtute Bullae facienda sit in subventionem temporalem, an vero in spiritualem? Subventio, si ve subsidiū temporale est eleemosyna pecuniaria; subventio autem spiritualis sunt jejunia, orationes, &c. Omissis vero diversis DD. placitis adductis à *Nog. d. 21. à n. 130.* & quæ procedunt juxta Bullam Hispanam. Loquendo juxta nostram Bullam Lusitanam quidquid in contrarium dicant *P. Fragos. & Abreu.*

§ R. cum cit. *Nog. à n. 137.* commutationem votorum virtute Bullae faciendam esse in totum in subventionem temporalem, & nec partialiter in spiritualem. Probat ex verbis ipsius Bullae, *In subventionem praedictam commutare licite possit;* ubi dictio *Praedictam* refertur ad subventionem temporalem, de qua antea dixerat: *Pro opibus, & facultatibus suis potuerint subventionis auxilia ad effectum subventionis manutentionis militum praefactorum contulerint, &c.* In quibus apparet intentum Pontificis esse subvenire efficaciter per eleemosynas pecuniarias ex votorum commutationibus acquisitas locis

locis Africanis. Confirmatur ex declaratione Commissarij in advert. ibi: *Os Confessores ad virtutem, que a commutatione dos votos, que fizere[m], há de ser em esmolas para a Cruzada, por que assi o dispoem S. Santiaade.*

544 Tradita resolutio procedit etiam circa vota pauperum, quæ etiam in totum commutanda sunt in subventionem temporalem, juxta illorum paupertatem; & si nec exiguum elemosynam possint elargiri, recurrant ad Regulares, qui virtute suorum privilegiorum possunt vota commutare in orationes, & alia opera pia. *Nog. d. 21. n. 143;* qui *n. 142.* eandem resolutionem tenendam esse ait juxta Bullam Hispanam circa vota tam divitum, quam pauperum, non quidem ex vi verborum Bullæ Latinæ, quæ non ita clare loquitur, ac Lusitana, illa enim ait commutationem faciendam *In aliquod subsidium hujus expeditionis;* orationes autem, & alia pia opera aliquod subsidium dici possunt. Igitur juxta Bullam Hispanam tenenda est tradita resolutio propter declarationem Commissarij Hispani, quam assert *Galleg. in Bull. Claus. 9. dub. 16.* expresse declarantis commutationem vi Bullæ omnino faciendam esse in subsidium temporale. Et cum ad Commissarium spectet dubia Bullæ declarare, pro illius declaratione standum est, non ob-

stante auctoritate gravissimorum AA. qui de Bulla Hispana contrariū tenuere.

ARTICULUS II.

Alia dubia circa votorum commutationem virtute Bullæ faciendam.

545 **D**ubium est 4. An Confessarius teneatur commutare votum, virtute Bullæ, quando id à pœnitente petitur? *R. 1.* absolute loquendo Confessarium non teneri commutare votum pœnitentis, virtute Bullæ, etiam si ab eo fuisset electus ad audiendam suam confessionem, eamque de facto audiverit; quia Confessarius non constituitur per Bullam delegatus necessarius ad commutanda vota, sed illi ea conceditur facultas, si ea uti voluerit, ibi *Commutare licite possit.* Neque ex eo, quod, auditis peccatis, teneatur pœnitentem absolvere, sequitur teneri votum commutare; quia diversum quid est commutare votum, & absolvere à peccatis, nec unum in altero includitur; & Confessarius, ut suppono, quanvis consenserit electioni ad peccata absolvenda, non tamen ad vota commutanda.

546 *R. 2.* peccare Confessarium à pœnitente per Bullam e-

lectum (maxime , si specialiter e ligatur etiam ad commutanda vota, & electioni consentiendo , ad id se obliget) si irrationabiliter deneget commutationem ; quia ex munere suo (si sit Confessarius proprius) vel ex consensu in electionem ad audiendam confessionem) si non sit proprius Confessarius) tenetur conferre ea , quæ ad profectum spirituales suæ ovis , vel sui pœnitentis conducunt , ut conducit commutatio voti , quam , ut suppono , juste petit pœnitens. Hæc tamen datur differentia , quod proprius Confessarius negando dictam commutationem peccabit contra Justitiam , delegatus autem contra charitatem : mortaliter quidem uterque , si pœnitens magna afficiatur molestia , eo quod jam ab alijs Confessarijs fuit repulsus , & ob repulsam tristatur , & in periculo peccandi existit ; venialiter autem , si pœnitenti parva , aut nulla sequatur molestia , si ejus votum non commutetur.

547 Dixi , si irrationabiliter deneget ; quia si Confessarius , sive proprius , sive delegatus habeat justam causam ad negandam voti commutationem , non peccabit. Imo , si non sit adeo peritus , ut judicium ferre queat inter materiam votam , & æqualitatem commutationis , nec facile possit doctos consulere , ne se ex-

ponat periculo errandi , licite potest mittere pœnitentem ad viros doctos pro ea commutatione obtinenda , si non sit proprius illius Confessarius ; si enim proprius sit , tenetur (ipse doctos consulere , ut suæ ovis commutet votum , quod illi aperuit. *Nog. d. 21. à n. 156.*

548 Dubium est 5. An virtute Bullæ possit Confessarius commutare vota , quæ sint emissa post Bullæ promulgationem ? R. posse ; sicut enim facultas in Bulla concessa ad absolvendum à peccatis , & censuris extenditur etiam ad commissa , & incurfas post Bullæ promulgationem , & acceptionem ; ita intelligenda est facultas ad commutanda vota ; quia utraque conceditur per verba generalia , & indefinita , & utraque est favorabilis. *Nog. d. 21. à n. 160.*

549 Dubium est 6. An Confessarius virtute Bullæ possit vota commutare extra confessionem ? R. posse ; quia hoc privilegium in Bulla conceditur extra ea , quæ absolvuntur in confessione , & sine ullo respectu ad confessionem sacramentalem ; Bulla enim , postquam expressit remissionem peccatorum , quam Confessarius impendere poterat , addit *Vota quæcumque... commutare possit.* Quod , si virtute Bullæ Lusitanæ non potest impedi absolutio à censuris extra sacramentum , ut diximus n. 378. disparitas patet ex ibidem adductis.

550 Nota tamen 1. Licet commutatio fieri possit extra confessionem, necessario faciendam per confessarium ab Ordinario approbatum ad audiendas confessiones. Nota 2. posse confessarium esse diversum ab eo, à quo pœnitens in confessione fuit absolutus. Nota 3. pro articulo mortis, sicut quilibet sacerdos censetur approbatus ad absolvendum à peccatis, & censuris; ita approbatum censeri ad commutanda moribundi vota; approbatur enim à S. Pontifice, totius orbis Ordinario in Trid. Sess. 13. c. 7. de reform. Nota 4. Si Mendicantes virtute suorum privilegiorum non possunt dispensare, nec commutare vota extra confessionem, ideo esse, quia in illis apponuntur pro forma hæc verba: *In foro pœnitentiæ, vel auditis confessionibus*; quæ clausula non invenitur in Bulla; *Dilecti filij*, qua Paulus III. nostræ Societati JESU. privilegium concessit ad dispensanda, & commutanda vota, exceptis quinque reservatis. Adde, quod *Leand.* cum alijs docet Regulares posse vota commutare extra confessionem, etiam si in illorum privilegij apponatur dicta clausula, quia non computationem votorum, sed absolutiorem à peccatis, & censuris respicit; hoc tamen *Mend.* impugnat. *Nog. d. 22. à n. 167.*

551 Dubium est 7. An, sicut confessarius potest virtute Bullæ vo-

ta commutare, ita etiam possit commutare juramenta soli Deo facta? *R.* ut probabilius posse; quia ex jure dispositum in uno æquiparatorum censetur dispositum in altero; & de æquiparatis idem est judicium; sed juramentum, & votum æquiparantur in ordine ad privilegium commutandi vota, quia sicut homo per votum soli Deo obligatur, ita etiam per juramentum soli Deo factum [v.g. per juramentum jejunandi ferijs sextis, aut sabbatis in honorem Passionis, aut B. Virginis] ipsi soli Deo obligatur: ergo dispositum in Bulla circa votum censetur dispositum circa juramentum. *Nog. d. 21. à n. 186.*

552 Dubium est 8. An vi Bullæ possit commutari votum juramento confirmatū; item votum, & juramentum circa eandem materiam emissā independenter unum ab alio? *R.* ut probabilius posse. Ratio 1. partis est; quia juramentum in hoc casu est accessorium voto: ergo commutato voto, corruiat juramentum. Ratio 2. partis est; quia unum vinculum ob conjunctionem alterius non mutat suam naturam; sed juramentum Deo factum potest virtute Bullæ commutari, juxta dicta *n. antecedenti*; ergo etiam poterit commutari, quando cum voto circa eandem materiam conjungitur; per accidens enim se habet ista conjunctio. *Nog. d. 21. à n. 202.* Et quod hic, & *n. antecedenti* dicimus de privilegio Bullæ

læ, dictum cum eodem *Nog.* habeas de Jubilæo, & Regularium privilegij, licet in illis sola vota, & non juramenta exprimantur; quæ tamen pro maiori conscientie quiete exprimentur in Bulla *Ad perpetuam rei*, in quâ Greg. XIII. extendit ad juramenta absque alterius præjudicio commutanda facultatem ad sola vota Societati JESU concessam.

553. Dubium est 9. Quomodo in praxi commutanda sint vota virtute Bullæ? R. nihil certum constitui posse quoad quantitatem pecuniæ pro commutatione votorum assignandæ; sed tantam esse taxandam, quantam juxta qualitatem personæ, ejusque facultates, ac juxta gravitatem voti, consideratis omnibus circumstantijs, prudens judicabit confessorius. Exempla appono, ex quibus alia deduci possunt.

554. Primû exemplum: Vovit homo mediocris fortunæ jejunare omnibus ferijs sextis unius anni, & petit hoc votum sibi commutari virtute Bullæ, commutari potest in duos aureos, vulgo *dous crusados*, & si multo majoris sit fortunæ in tres aureos, at si fortunæ sit parvæ, in quinque argenteos, vulgo, *dous tostoens*. 2. exemplum; Vovit aliquis jejunare unum determinatum diem, vel recitare Rosarium B. Virginis, aut septem Psalmos pœnitentiales cum litanijs, & precibus. Poterit confessorius quodlibet ex his votis factum à di-

vite commutare in duos argenteos cum dimidio, vulgo, *hum tostão*; si vero vovens sit mediocriter dives, in unum argenteum cum dimidio, vulgo, *meio tostão*; & si fuerit homo, qui ex suo labore sufficienter vivit, in unum argenteum, vulgo, *dous vintens*. Pro alijs exemplis *vid. Nog. d. 21. à Sect. 4. usque ad 10.* & quæ ibi affert pro commutatione in jejunia, & pia opera virtute Jubilæi, aut alterius privilegij, ad commutationem applica virtute Bullæ faciendam in subventionem temporalem, modo in duobus exemplis hic assignato, & ab eodem adducto *ibidem n. 148.*

555. Quid autem faciendum sit de elemosynis à confessorijs pro commutatione votorum taxatis, disponit Cômmissarius in Advert. ibi *A esmola da commutação dos votos, que os confessores podem fazer, conforme a ditta Bulla, se hà de lançar nas caixas, que para este effeito estão postas nas Igrejas.* Et alibi in iisdem Advert. *Os confessores não tomarão esmolas das commutações dos votos por sy, nem por interpostas pessoas, ainda que seja para effeito de as lançarem nas ditas caixas, antes as farão lançar, & deixar nellas pelas proprias partes, podendo commodamente; & não podendo, por outrem, que não seja o mesmo confessor, o que comprirão sobpena de excommunição ipso facto incurrenda.* *Nog. d. 21. à n. 144.*

ARTICULUS III.

Quæ vota virtute Bullæ possint, & quæ non possint commutari?

556 **I**N verbis Bullæ adductis *n. 524.* conceditur confessorijs facultas ad commutanda vota quæcunque [exceptis dumtaxat ultramarino, idest, perigrinationis Hierosolymitanæ, Castitatis, & Religionis;] & ex hac exceptione videtur evidens posse confessarios virtute Bullæ commutare omnia alia vota, siue sint realia, siue personalia, siue mixta, etiam votum visitandi limina Apostolorum, siue corpus B. Jacobi in compostellâ, quæ duo vota, licet sint Pontifici reservata, in Bulla non excipiuntur.

557 Nihilominus, quanvis hoc videatur evidens, aliqua sunt vota [præter tria excepta] quæ virtute Bullæ, Jubilæi, aut per Regulariû privilegia commutari non possunt. Talia sunt 1. Vota substantialia Religionis, & illis annexa, siue sint solemnia, siue simplicia. 2. vota, & juramenta, quibus confirmantur statuta Cõmunitatum, Academiarum, Collegiorum, &c. 3. vota, & juramenta, quæ cedunt in utilitatem tertij, & quorum commutatio esset in damnû tertij modo explicando *n. 559.* siue, pro quo, sit

558 Dubium 1. An votum Deo factum in honorem ipsius Dei, vel a-

licujus sancti, in utilitatem tamen alicujus tertij, v.g. votum dandi calicem alicui determinatæ Ecclesiæ, vel dotem, aut eleemosynam alicui determinatæ personæ, possit virtute Bullæ commutari? *æ.* ut probabilius posse non solum ante, sed etiam postquam tale votum ab Ecclesiæ Prælato, vel ab illo determinato paupere sit acceptatum. Ratio 1. partis est; quia votum illud factum est principaliter in honorem Dei, vel illius sancti: ergo [maxime ante acceptationem] ipsi Deo, vel Sancto dumtaxat obligatio acquiritur. Quod si donationes, & promissiones in absentia factæ favore causæ piæ valent, & causa pia sine acceptatione acquirit jus ad illas. *æ.* id esse verum, quando fiunt causæ piæ; promissio vero dicti voti, non causæ piæ, sed ipsi Deo facta est; ac proinde, sicut aliæ promissiones soli Deo factæ, commutari potest virtute Bullæ, aut Jubilæi.

559 Ratio 2. partis est; quia dictum votum soli Deo fuit factum: ergo, cum solus Deus sit creditor, homo legitime acceptare non potest: ergo, licet acceptetur ab Ecclesia determinata, aut à determinato paupere, adhuc per Bullam, vel Jubilæum commutari potest. Nota tamen diligenter secundam hanc resolutionis partem procedere de voto soli Deo factò, quod non habeat adjunctam promissionem; si enim votû Deo fit factum, & simul promissio

Ecclesie determinatæ, vel determinato pauperi, post illorum acceptationem commutari non potest; quia per promissionem adjunctam, & acceptatam transit in contractum, & illi tertio acquiritur jus, ac proinde per commutationem pateretur damnum. *Nog. d. 21. à n. 218.*

560 Ex hac resolutione colliges, si quis voveat se non lusurum, sub poena erogandi unum aureum determinato pauperi, quoties lusurum, & sepe lusurum, ita ut multorum aureorum sit debitor, colliges, inquam, posse hanc poenam pecuniariam virtute Bullæ commutari; quia obligatio eam solvendi oritur ex voto conditionali, quæ non est maior, adimpleta conditione, quam, si absolute voveret dare unum, vel plures aureos determinato pauperi, sed potius est minor; atqui virtute Bullæ posset dictum votum absolutum commutari, etiam post acceptationem pauperis: ergo à fortiori, &c. *Nog. d. 21. à n. 212.* qui n. 217. id extendit ad calum, quo Pontifex remisisset partem pecuniæ jam debitæ ex violatione voti, & alteram partem solvendam reliquisset; posset enim, inquit, confessarius hanc partem non remissam commutare in subventionem prædictam virtute Bullæ, vel jubilæi, aut alicujus privilegij, vel potestatis ordinariæ in alia opera pia.

561 Dubium est 2. Circa vota ultramarinum, Castitatis, & Religio-

nis, qualia esse debeant, ut sint reservata Pontifici, in Bullaque excepta, & virtute illius non commutabilia? *æ. 1.* debere esse absoluta, & non conditionalia; si enim purè, & strictè conditionalia sint, v.g. *Voveo castitatem, Religionem, aut peregrinationem Hierosolymitanam, si ab hoc periculo liber evadam, si pater meus ex India redeat incolumis,* & similia, posunt virtute Bullæ, jubilæi, & aliorum similium privilegiorum commutari, non solum ante, sed etiam post impletam, & purificatam conditionem. *Nog. d. 21. à n. 250.*

562 Nota hic diligenter, si quis ita voveat; *Si pater meus incolumis redeat: si soror mea honeste nupserit: si ab hoc morbo evasero, promitto perpetuam castitatem, vel Religionem ingredi, vel ire Hierosolymam;* particulam *si,* vel posse significare conditionem, & facere hunc sensum: *Si prædicta mihi Deus concesserit, voveo castitatem, &c.* & tunc sunt vota conditionalia, & commutabilia per Bullam. Si autem particula *si,* ut aliquando contingit, non significet conditionem, sed tempus, & donotet illud, in quo dicta vota sint adimplenda, idemque valeat, ac particula *quando,* efficiendo hunc sensum: *Post reditum patris mei; quando mea soror honestè nupserit; quando convalesco, promitto castitatem, &c.* tunc, cum sint vota absoluta, pro determinato tempore exequenda, sunt reservata, & per Bullam, aliave privilegia

vilegia commutari non possunt. *Nog. ibidem n. 251.*

563 Resp. 2. dicta tria vota, ut per Bullam, & alia privilegia commutari non possint, debere esse absoluta, & non conditionalia pœnalia; si enim talia sint, v. g. *Voveo non ludere, & si lusero in pœnam promitto castitatem, vel Religionem, vel perigrinationem Hierosolymitanam.* Aut sic: *Nolo ludere, quod si ludam voveo castitatem, &c.* possunt virtute Bullæ, & aliorum privilegiorum commutari, si ve ante, si ve post pœnam incursum. *Nog. d. 21. à n. 240.*

564 Resp. 3. dicta tria vota, ut per Bullam commutari non possint [idem semper dictum intelligas de jubilæo, & Regularium privilegij] debere esse absolute, & simpliciter, si ve in totum de materia reservata; nam si quis emittat votum disjunctivum, cujus una pars sit reservata, altera non; v. g. servandi castitatem, aut jejunandi ter in hebdomada poterit tale votum virtute Bullæ commutari. *Nog. d. 21. à n. 269.* resolutionem intelligens 1. etiam in casu, in quo pars voti non reservata reddita sit impossibilis. 2. etiam in casu, quo vovens partem reservatam jam elegerit, dummodo illam de novo non promittat, sed sistat in proposito exequendi partem voti in materia reservata.

565 De materia autem non reservata, in quam S. Pontifex commu-

tavit votum reservatum, v. g. quando quis vovit Castitatem, aut Religionem, & à Pontifice obtinuit commutationem, in qua pro materia reservata castitatis, aut Religionis, vovendi imposuit materiam non reservatam, ut jejunia, preces, aut confessiones menstruas: Dicendum est posse virtute Bullæ commutari, maxime, si commutatio fuit facta à Pontifice pro foro interiori; quia illud votum solum erat reservatum ratione materiae castitatis, vel Religionis; jejunia vero, preces, & confessiones loco illius materiae subrogatæ non sunt materia reservata: ergo virtute Bullæ possunt commutari. *Nog. d. 21. à n. 277.*

566. Resp. 4. dicta tria vota, ut per Bullam commutari non possint, debere esse non solum libere, sed spontaneè emissa; unde, si sint emissa ex metu levi ab extrinseco per causam liberam incusso ad illa extorquenda, per Bullam commutari possunt. *Nog. d. 21. à n. 299.* De iisdem votis emissis ex metu gravi ab extrinseca causa libera incusso, hic non loquimur; quia jam supra n. 524. diximus ea esse invalida, & quæ proinde commutatione non indigent.

567 Igitur dicta tria vota tunc solum sunt reservata, & in Bulla, Jubilæo, & Regularium privilegij excepta, ut commutari non possint, quando sunt absoluta, non conditionalia, non pœnalia, totaliter de materia re-

servata, & omnino spontanea. Ratio pro his omnibus resolutionibus latius expensa à *Nog.* locis citatis est; quia votorum reservatio est odiosa, ac proinde restringenda: ergo solum intelligenda est de illis votis, quæ à principio in sua emissione fuerint perfecta, & elicitæ puro amore Castitatis, Religionis, aut visitandi loca sacra Hierosolymitana; & nullatenus est extédenda ad vota aliquo metu extorta, aut ad ea, quæ primo emissæ sunt cum imperfectione pœnæ fugiendæ, aut cõditionis expectandæ, & non puro amore Castitatis, &c.

A R T I C U L U S IV.

Alia ad votorum reservatorum commutationem spectantia.

568 **Q**Uæres adhuc I. An nomine votorum, quæ in Bulla excipiuntur, veniant juramenta Deo facta de iisdem materijs, ita ut virtute illius commutari non possint juramenta observandi Castitatem, ingrediendi Religionem, & perigrinationis Hierosolymitanæ? *R.* dicta juramenta (maximè; si fiant, ut plerumque fiunt, cum promissione rei juratæ, quidquid sit, an sine illa possint fieri) esse reservata, & in Bulla excepta in eisdem casibus, in quibus vota talia sunt; & non esse reservata, nec in Bulla excepta in casibus, in quibus vota talia non sunt. *Nog. d. 21. à*

n. 265. cohærenter ad superius dicta *n. 551.*

569 Quæres 2. circa votum Castitatis, An virtute Bullæ possit commutari, quoties aut non sit votum immediatum Castitatis, aut sit diminutum, idest, nõ obligans ad omnimodã castitatem? *R.* affirmativè (exceptis votis castitatis conjugalis emissis in aliquo Ordine Militari) unde potest commutari virtute Bullæ votum assumendi Ordines Sacros, quod immediate castitatis non est, sed cujusdam statûs, cui annexa est castitas, ite votum non nubendi, non peccandi cum virgine, aut uxoratâ, non fornicandi, non se polluendi, &c. Imo, quavis votum castitatis diminutæ ita sit per partes emissum, ut illæ partes simul sumptæ constituent perfectã, & integram castitatem, adhuc omnia, & quodlibet ex illis votis potest per Bullam commutari; quia omnia sigillatim, & per partes emissæ, sunt vota castitatis diminutæ; sicut tale est quoad tempus votum castitatis ad tres, aut decem annos, atque adeo per Bullam commutabile, nisi sit emissum ad tantum tempus, ut merito perpetuũ censeatur. Votum virginitatis, si sumatur præcisè pro primo actu luxuriæ, per quem virginitas deperditur, etiam virtute Bullæ commutari potest. At si non constet, an vovens voluerit promittere abstinẽtiam tantum à primo actu, tunc præsumitur votum fuisse integræ castitatis.

Nog.

Nog. d. 21. à n. 226. qui à n. 232. alias resolutiones affert circa vota à conjugatis emissa, quæ ex dictis facile colliguntur.

570 Quæres 3. circa votum perigrinationis Hierosolymitanæ, An virtute Bullæ commutari possit, quando emissum sit non ob devotionem visendi loca sacra, aut in subsidium Terræ Sanctæ, sed ob alium finem honestum, ac pium, v. g. ad ibi sua peccata cum viro Religioso, ac sancto confitenda, aut ad parenti suo ibi ægrotanti serviendum? R. posse; quia reservatio, cum sit odiosa, non est intelligenda, nisi de votis ob finem visitandi, aut subveniendi dictis locis; similiter commutari potest dictum votum quoad aliquas circumstantias, aut qualitates perigrinationis, v. g. si fuit perigrinationis pedestris, vel mendicando, vel sine magno comitatu, quia substantia, & non qualitates hujus voti reservantur. Votum vero applicandi debita incerta in subsidium Terræ Sanctæ; votum assumendi crucem in quacunque expeditione, quam Pontifex fecerit, & votum perigrinationis ad templum B. Virginis Lauretanæ, non sunt vota reservata, & propterea virtute Bullæ commutari possunt. *Nog. d. 21. à n. 304.*

571 Quæres 4. circa votum Religionis, An aliquæ qualitates, & circumstantiæ illius commutari possint virtute Bullæ? R. similiter affirmative, quia etiam hujus voti substantia est reservata, & non qualitates. Unde

commutari potest dictum votum quoad circumstantiam temporis à vovente præscripti, nempe, ut differatur illius executio. Item quoad circumstantiam Religionis strictioris in laxiorè; quia etiam hæc commutatio non est circa substantiam ipsius voti, sed circa circumstantiam annexam. Adhuc tamen hæc commutatio faciendâ est in elemosynam ad subventionem locorum Africae, juxta dicta à n. 543. Potest etiam commutari votum perseverandi in Religione, prout contra distinguitur à voto illâ ingrediendi, quod solum Pontifici reservatur. Itè votum ingrediendi Ordinem aliquem Militarem, qui solum voveat castitatem conjugalem; quia dubium est, an sit vera Religio; & in dubio non tenet reservatio. Idem à fortiori dices devoto ingrediendi aliquam congregationem à Sede Apostolica pro vera religione non approbatam. Non tamen est per Bullam commutabile votum ingrediendi Religionem ad probandum, num sibi placeat; quia ea conditio de jure inest ipsi voto, & illud non reddit conditionatum. *Nog. d. 21. à n. 311.*

572 Quæres 5. An virtute Bullæ commutari possint tria vota in illa excepta, 1. quando vovens per illa solum vult obligari ad veniale peccatum, & non sub mortali? 2. quando Episcopus ex urgente necessitate potest illa dispensare? 3. quando ab habete potestate dominativâ possunt irritari? R. ad

ad 1. posse; quia votū nō obligans sub mortali non est perfectū. *Nog. n. 236.*
 R. ad 2. non posse virtute Bullæ, Jubilæi, aut per Regularium privilegia; quia jurisdictio, quæ delegatur cōfessarijs per Bullam electis non extenditur ad casus in ipsa Bulla exceptos, quanvis ad illos detur urgens necessitas; nam potestas delegata non extenditur ultra casus concessos, & à fortiori non extendetur ad expresse negatos. Quando autē dicitur confessarios per Bullam, aut Jubilæum, & Regulares per sua privilegia posse commutare vota, quæ Episcopus jure ordinario potest dispēfare, intelligēdū id est de votis, quæ ordinariē, & regulariter loquendo Episcopus dispēfare potest; nō vero de illis, quæ de tacita Pontificis licētia dispensat ex urgēti necessitate. *Nog. à n. 324.* R. ad 3. non posse; quia non recte infertur à potestate irritandi potestas cōmutandi, aut dispēfandi vota; nam potestas irritandi fundatur in dominio, quod pater v. g. habet super voluntatē filij, quam potestātē dominativā Pontifex non tollit; sicut tollit jurisditionem spiritualē, quam Prælati inferiores, & confessarij per Bullā, Jubilēū, aut privilegiū haberent in subditos, ac pœnitentes ad commutanda, vel dispensanda illorū vota. *Nog. d. 21. sine.*

C A P U T XXII.

De Privilegio comedendi carnes, ova, & lacticia per Bullam concessa.

573 **P** *Ræterea* (inquit textus Bullæ) *indulgemus, ut dicto*

anno durante carnes de consilio utriusque Medici temporibus jejuniorum, tam quadragesimalium, quam quorumcumque dierum totius anni vesci, ac pro eorum libito ovis, & lacticijs; ita quod, qui carnes comoderint, servata in ceteris jejunij Ecclesiastici forma dicto jejunio satisfecisse censeantur.

574 Notanda hic in primis est differentia inter Bullam Lusitanam, & Hispanam; differunt enim 1. quia in Bulla Hispana, ut jam diximus n. 19. ubi conceduntur hæc privilegia *Omnibus, & singulis regnis, insulis, locis*, in quibus illa publicatur, additur clausula, *Et non extra illa.* In Bulla vero Lusitana non apponitur talis exceptio, aut restrictio. Unde semel accepto sūmario Bullæ Lusitanæ in loco habili, ubique terrarum, durante anno publicationis, possunt illud accipientes edere carnes de consilio utriusque Medici, ova, & lacticia, etiam extra Lusitaniam, v. g. in Italia, dummodo cesset scandalum, quod cessare poterit, declarando te habere Bullam Lusitanam, quæ sine limitatione loci, & temporis concedit privilegium.

575 Differūt 2. quia omnes sumētes sūmariū Bullæ Lusitanæ possūt in omnibus jejunijs quadragesimæ, & alijs extra illā pro suo libito vesci ovis, & lacticijs, quin ad id indigeāt cōsilio utriusq; Medici. At in Bulla Hispana hoc privilegiū nō cōceditur Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis nec alijs
 Præ-

Prælati inferioribus, nec Regularibus, nec Prebyteris sæcularibus, nisi sint sexagenarij, vel Ordinū Militariū Regulares; his tamē, licet non omnibus, succurritur per aliā Bullā, erogata alia eleemosyna, pro diebus quadragesimæ usque ad Maiorem Hebdomadam; quæ tamen secunda Bulla vigorē etiam non habet extra Hispaniam. *Nog. d. 22. n. 2. n. 24. & n. 120.*

ARTICULUS I.

De privilegio edendi carnes de consilio utriusque Medici.

576 **D**ubium est 1. Quid concedatur in Bulla circa esum carniū supra jus commune, & consuetudinem universaliter receptam? *℞.* concedi 1. edere carnes diebus jejuniij tam intra, quam extra quadragesimam, quando datur dubium, an liceat illas comedere; tunc enim de consilio utriusque Medici licet illas comedere, quin recurrendum sit ad Episcopum, aut Vicarium ejus, aut ad Parochum pro dispensatione. Addunt aliqui minorem requiri causam ad comedendas carnes virtute hujus privilegij, quam requiretur sine Bulla. Conceditur 2; quod ille, qui ex consilio utriusque Medici vescitur carnes in diebus jejuniij, servando in reliquis formam jejuniij (id est, comedendo semel præter collationem serotinam) censetur implere præceptum jejuniij, & per consequens mereri, sive satisfacere, ac si re vera jejunaret. *Nog. d. 22. à n. 6.*

577 **D**ubium est 2. Quid in dicto privilegio veniat nomine *Utriusque Medici?* *℞.* venire Confessarium, qui est Medicus spiritualis, & Medicum corporalem. Constat ex summario Lusitano. Confessarius debet esse actu approbatus ab Ordinario; potest tamen dare consilium etiam extra confessionem, & quanvis non sit Confessarius proprius. Per Medicum corporalem intelligitur, qui corporibus medendis deputatus est; etiam si non sit Doctor, nec scientiam Medicinæ profitens, sed homo, vel etiam mulier in medicandis ægrotis experta. *Nog. d. 22. à n. 12.*

578 **D**ubium est 3. An privilegium ad comedendas carnes in diebus jejuniij (ut dicitur in textu Bullæ) extendendum sit ad dies Dominicas Quadragesimæ, ad ferias sextas, & sabbata totius anni, nec non ad dies Rogationum? *℞.* affirmativè ex *Reg. Cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus. de Reg. jur. in 6.* quæ regula valet, quando maius, & minus sunt ejusdem generis. *Nog. d. 22. n. 11.*

579 **D**ubium est 4. An dispensatus ad carnes, & pro suo libito aliquo die jejuniij eas non comedens, teneatur eo die jejunare? *℞.* 1. si dispensatio fuit facta ratione infirmitatis, aut debilitatis, non teneri eo die jejunare; etiam si jejunium ejus saluti conducere; quia, ut suppono, adhuc in eo existit debilitas, aut infirmitas, quæ cum à jejunio excusat. *℞.* 2. ut probabilius,

lius, teneri ad jejunium eo die, quando fuit dispensatus ad carnes ob præfervationem alicujus infirmitatis futuræ, & non ob virium debilitatem, aut infirmitatem præsentem; quia tunc fuit dispensatus ad carnes vescendas, ut ex bono nutrimento evitaret infirmitatem futuram: ergo, si ex comestione piscium, seu ovorum non habet nutrimentum carni, & habet vires ad jejunandum, ad id tenetur; quia cessat finis dispensationis. *Nog. d. 22. à n. 25.*

580 Dubium est 5. An virtute Bullæ dispensatus ad carnes teneatur illas comedens jejunare, si dies jejunij sit? Ratio dubitandi oritur ex clausula Bullæ, in qua dicitur comedentes carnes in diebus jejunij de consilio utriusque Medici satisfacere jejunio, si in cæteris fervent illius formam. *R. 1.* non teneri jejunare, si dispensatus fuit ratione debilitatis, aut infirmitatis præsentis propter dicta *n.* antecedenti in prima responsione. *R. 2.* ut probabilius etiam non teneri ad jejunium, si fuit dispensatus ob præfervationem infirmitatis futuræ, quia pisces illi erant nocivi; quia abstinentia à carnibus est de essentia jejunij. Et quanvis per Bullæ privilegium possit jejunio satisfacere, servando illius formam, ad id tamen non obligat privilegium. *Nog. d. 22. à n. 34.*

581 Dubium est 6. An dispensatus ad carnes pro diebus prohibitis possit etiam comedere nocivas, & si-

mul cum carnibus pisces? *R. 1.* posse etiam comedere carnes nocivas, quin peccet contra legem jejunij, aut abstinentiæ à carnibus; quia hæc lex cessat per dispensationem. Peccabit tamen contra præceptum naturale temperantiæ, utendo cibo salutis suæ nocivo graviter, vel leviter juxta quantitatem cibi, aut nocumenti corporalis. *R. 2.* (præciso aliquo statuto, quod id prohibeat) posse cum carnibus simul comedere pisces absque peccato contra legem aliquam Ecclesiæ; quia nulla datur prohibens simultaneam carnis, & piscis comestionem. Quod si pisces ei noceant peccabit contra præceptum naturale temperantiæ juxta dicta in 1. responsione. Caveat tamen, nè per id alios scandaliset. *Nog. à n. 46.*

A R T I C U L U S II.

De privilegio edendi ova, & lactinia.

582 **A**D prænosceda, quæ contra jus commune per hoc Bullæ privilegium concedantur, quæres 1. An ova, & lactinia sint ipso jure prohibita sub mortali in jejunijs quadragesimæ? Affirmat *Nog. d. 22. à n. 60.* & pro hac sententia, quam dicit communem, stare dicit septem supra 30. DD. præter plures alios, quos suo numero 63. citatos adducit. Præcipuum illius fundamentum desumitur ex capite *Denique 6. Dist. 4. juncto c. Cum dilectus de consuetudine.*

etudine. De probabilitate contrariæ sententiæ, quam proponit ibidem à n. 54. nihil ipse statuit.

583 Nihilominus ova, & lacticia non prohiberi in jejunijs quadragesimæ sub mortali, sed ad summum sub veniali, tenuere Academia Conimbricensis, & Eborensis DD. omnes ferè Episcopi hujus Regni, celebriores DD. & Magistri Salmanticenses, & Complutenses, & plures quos refert *Fagund.* cum alijs ab ipso *Nog. cit.* quorum sententiam, saltem ob DD. auctoritatem probabilem dicit *Mend. in stater. Opin. benign. Dissert. 8. q. 3. n. 14.* Et *P. Bened. Pereyr. in Prompt. tract. 35. n. 752.* licet contrarium probabilius dicat, hanc sententiam, ut probabilem proponit. Nec inquit, obstat huic probabilitati decretum Alex. VII. anno 1665. damnantis hanc propositionem: *Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova, & lacticia in quadragesima obliget; quia citati AA. admittunt aliquam obligationem, nempe sub veniali.*

§ Adde, quod aliud est loqui de jure communi scripto, de quo hic, aliud de jure non scripto, sive consuetudine, de qua infra. Deinde in d. c. *Denique* dicitur ibi: *Par autem est, ut, quibus diebus à carne animalium abstinemus, ab omnibus, quæ sementinam carnis trahunt originem, jejunemus, id est, à lacte, casteo, & ovis.* Dictio autem *par est*, non importat præceptum, sed proponit quod justum, æquum, &

conveniens est. Et propterea *Pasqual. à Nog. cit.* asserit in d. c. nullum etiam ad veniale obligans dari præceptum de abstinentia ab ovis, & lacticijs in jejunijs quadragesimæ.

584 Quæres 2. an ex ipso jure communi sint prohibita ova, & lacticia in diebus Dominicis quadragesimæ? Ut probabilius affirmat *Nog. d. 22. à n. 67.* Negativa tamen sententia est valde probabilis, tum propter dicta n. antecedenti; tum quia responsio Pontificis in d. c. *Denique* fuit pro diebus jejuniij in quadragesima, de quibus fuerat interrogatus. Tum denique; quia quanvis olim per dies quadragesimales intelliguntur etiam Dominicæ, jam hodie non intelliguntur, quia olim (ut notavit *P. Bened. Pereyr. in Promptuar. tract. 41. n. 1412.*) incipiebat quadragesima à 1. Dominica. At Greg. XIII. à quadragesima subtraxit Dominicas, & loco illarum addidit quatuor dies Dominicæ quinquagesimæ, & duos ex hebdomada Sancta.

585 Quæres 3. An ex vi juris communis, ova, & lacticia sint prohibita in jejunijs extra quadragesimam? Licet aliqui affirment, resolutio negativa est communissima inter DD. & ut talis traditur à *Nog. d. 22. n. 77.* Et deinceps ex ea deducit etiam non esse prohibita ferijs sextis, & sabbatis per annum, neque in tribus rogationum diebus.

586 Quæres 4. An ova, & lacticia,

cinia, ex vi consuetudinis sint prohibita in jejunijs quadragesimæ. R. esse prohibita in locis, in quibus detur cōsuetudo illa non comedendi. Nam certum omninò est dari consuetudinem abstinendi ab ovis, & lacticijs in jejunijs quadragesimæ; hæc tamen hodie non viget in omnibus Provincijs, & Diocæsesibus. Quod detur, constabit ex quæst. sequenti. Quod non vigeat in omnibus Diocæsesibus, patet, quia non viget in Diocæsi Ægyptanens. vulgo *Guarda*, constat ex illius Constit. lib. 2. tit. 2. c. 3. De Eborensi id testatur *Abreu, Sebast. à Cost. & P. Beued. Pereyr.* De Vilenfi id docet *Fagund.* ob penuriam pisciũ. Et idem ob eandem rationem affirmari posset de Mirandensi. De Principatu Asturiarum, Galleciæ parte, Brittaniam, Germania, Indijs Occidentalibus, & Belgio, exceptis paucis diebus, idem affirmant alij. *Nog. d. 22. à n. 80.*

587 Quæres 5. An evidens sit, consuetudinem non comedendi ova, & lacticia in quadragesima, obligare? Resp. affirmativè; nam hæc propositio: *Evidens est, quod consuetudo non comedendi ova, & lacticia in quadragesima obliget,* est contradictorie opposita alteri propositioni ab Alex. VII. damnatæ, quæ sic habet: *Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova, & lacticia in quadragesima, obliget.* Sed hæc propositio est falsa; ergo illa est vera.

588 Ex hac resolutione, & evidenti illius sequitur, si alicubi detur consuetudo non comedendi ova, & lacticia in Dominicis quadragesimæ, non esse licitum illa edere, etiam si ipsum jus id non prohibeat juxta probabiliter dicta n. 584. Quod si ex ibidem dictis teneas Dominicas non esse dies quadragesimales, de quibus procedit damnatio, adhuc

569 Ratio sequelæ est; quia cōsuetudo ipsa, sicut habet vim ad abrogandam legem, & deobligandum à jure humano, quod datur, ita habet vim ad inducendam legem, & jus, quod obliget. Et propter eandem rationem si detur consuetudo legitime præscripta abstinendi ab ovis, & lacticijs in jejunijs extra quadragesimam etiam obligabit. Et propterea *Bonac. d. ult. de præcept. Ecclesiæ. q. 1. p. 2. n. 2.* ait comedentem Romæ ova, & lacticia in jejunijs extra quadragesimam graviter peccare; quia hujusmodi cōsuetudo ibi recepta est. *Nog. d. 22. à n. 90.* Hæc tamen consuetudo pro jejunijs extra quadragesimam, licet detur Romæ, in Lusitania, saltem quoad prandium non datur. Quare hic locum habet: *Dum fueris Romæ, Romano vivito more; dumque alibi fueris, vivito, sicut ibi.*

590 Quæres 6. an consuetudo nō comedendi ova, & lacticia in quadragesima, in locis, in quibus adhuc viget, obliget sub peccato mortali? an sub veniali? R. 1. si in aliquo Episco-

piscopatu, seu Provincia certò cõstet per declarationem Prælatorum, aut usu talem consuetudinem, solû obligare sub veniali, aut obligare sub mortali, id de quo constet omninò tenendum est. Nam si dicta cõsuetudo potest obligare in una Diocesi, in qua viget, & non obligare in alia, in qua non viget, ut ex dictis patet, etiã poterit in una obligare solum sub veniali, & in alia sub mortali; si cum ea diversitate pro illis Diocesibus usu sit recepta, aut à Prælatiis approbata. *Nog. d. 22. n. 118.* in quo re ipsa amplectitur sententiã *Gobat.* quã proposuerat *n. 112.*

591 R. 2. ut probabilius si constet de consuetudine prædicta, & non constet certo, sed dubium sit sub quo peccato obliget, dicendum est obligare sub mortali. Patet; quia ex Pontificia damnatione adducta *n. 587.* constat evidenter eam consuetudinem, ubi datur, & viget, obligare; sed dato præcepto, & posita consuetudine obligante, ejus gravitas, vel levitas ex objecto, sive materia colligitur: ergo cum abstinentia ab ovis, & lacticiis sit materia gravis, præceptum, & consuetudo de illa graviter obligabunt *Nog. d. 22. n. 113.*

592 R. 3. ut probabile, ubi nõ cõstet dictam consuetudinem obligare sub mortali (ut revera constare non videtur apud Lusitanos) eam obligare solum sub veniali. Ita cum alijs *Fag. & Pal.* qui contrarium absolute

sequitur *tom. 7. tract. 30. d. 3. punct. 2. §. 1. n. 9.* Et post damnationem Pontificiam propositionis: *Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova, & lacticia in quadragesima, obliget.* Eandem sententiam, ut probabilem sustinent locis supra citatis *n. 583.* Imo ipse *Nog. n. 115.* ingenue contra *Moyam* fatetur hanc sententiam sub Pontificia damnatione non comprehendi. Nam Pontifex, inquit, non exprimit obligationem, sub qua consuetudo obliget, sed tantum obligare: ergo cum damnatio sit odiosa, absque punitio- nis timore ad obligationem sub veniali restringi potest; sicut à multis restringitur ipsum jus scriptum juxta dicta *n. 583.*

593 Suppositis verò, quæ à *n. 582.* resoluta manent, manifestum jam est quid per Bullam concedatur in privilegio edendi ova. Dicendum enim est omnibus accipientibus Bullam Lusitanam pro anno durationis illius concedi privilegium comedendi ova, & lacticia in diebus jejunijs, quibus ex jure, aut consuetudine sint prohibita, idque ubique terrarum, & pro suo libito, quin ad id indigeat cõsilio utriusque Medici. Et quanvis Bulla loquatur solum de diebus jejunijs, intelligendum est privilegium etiam de Dominicis Quadragesimæ (si fortè in illis prohibentur, de quo *n. 584. & 588.*) ut in simili diximus *n. 578.*

594 Dubiũ est 1. quid veniat nomine

mine *Ovorum*, & *lacticiniorum*? *R.* 1. nomine *ovorum* venire etiam illa, quæ non nata vocantur, & adhuc intra gallina inveniuntur, imò etiam ovicula illa exigua, instar acini, quæ sunt affixa illi nervorum racemo, quia omnia hæc sunt in substantia ova, & ejusdem naturæ cum ovis natis, & perfectis. Racemus autem, cui ova sunt affixa, carneus est, & nomine *ovorum* non venit. *R.* 2. nomine *lacticiniorum* venire lac ipsum, & omnia illa, quæ ex lacte sunt confata, ut caseus, butyrum, &c.

595 Circa usum sagiminis, vulgo *unto de porco* nullum in Bulla conceditur privilegium, nisi ad illud applices, quod ad carnes comedendas de consilio utriusque Medici conceditur. Potest tamen liberè edi in diebus prohibitis in locis, ubi sit consuetudo illud comedendi, id tamen non erit privilegium Bullæ, sed ex consuetudine id introducente, ut in Portugallia in Provincia Interamnenfi, saltem extra quadragesimam. *Nog. d. 22. à n. 127. qui n. 128.* ad finem cum *Leand. Graff. & Laym.* probabile esse ait licitum esse usum sagiminis in diebus, quibus esus carnis est prohibitus, in Regnis, & oppidis, in quibus est penuria olei, & alij non suppetunt cibi, præter herbas, & legumina. Addit *Gobat tom. 2. tract. 5. c. 23. n. 226.* licitum esse illius usum ex consuetudine, & auctoritate DD.

596 Dubium est 2. An pueri an-

te septenium, pauperes, agricolæ, iter agentes possint comedere ova, & lacticinia in jejunijs quadragesimæ, absque Bullâ? *R.* 1. pueros, si jam habeant usum rationis, indigere Bulla; quia lex Ecclesiastica quoad culpam (licet non quoad pœnas, nimirum cœsuras) obligat omnes habètes usum rationis. Quod si ante septenium dubitetur de usu rationis, Bulla non indigebunt, maxime verò, si post septenium sit dubium. *Nog. d. 22. à n. 141.*

598 *R.* 2. posse comedere ova, & lacticinia sine Bulla, 1. pauperes ostiatim medicantes, si alijs cibis careant. 2. agricolas, & alios pauperes in locis, ubi non sunt pisces, vel si sunt, quando propter illorum penuriã, magno pretio stant, & ad illos emendos pecuniã non habent; & hoc verum habet, etiam si habeant herbas, & legumina, quia hoc per cõtinuos quadragesimæ dies sufficiens alimentum non est, licet tale sit ad unum diem. 3. iter agentes, etiam divites, si in itinere non inveniunt pisces, quos emant. 4. habètes duas fistulas, vulgo *fontes*, quia ex usu piscium possunt timere inflammationem, & similiter qui aliquod detrimentum ea de causa experti sũt. 5. Musici, & Cantores, ut vocis suavitatẽ, & integritatẽ conservent. De regularibus, qui non habent sufficiens alimentum ad jejuniũ, licet panem, legumina, & fructus habeant, idẽ videtur dicendum, ac de alijs pauperibus. *Nog. d. 22. à n. 148.*

CAPUT XXIII.

De Commissarij Bullæ Cruciatæ facultatibus.

C Aput hoc, & sequens 24. prorsus omittere decreveram; quia quæ in *disp.* 23, & 24. tractat *Nog.* nõ tã ad Confessarios, ad quorum utilitatem hæc scribimus, quam ad Cõmissariũ, & Cruciatæ Ministros spectant. Ne tamen in hoc Compendio capitũ numerus deficiat à numero disputationum apud *Nog.* per summa capitum aliqua, ex utraque disputatione attingam.

599 1. igitur facultas Commissario concessa est inquirendi de Ordinarijs locorum non applicantibus pœnas pecuniarias ad Bullam, & contra eos procedendi per hæc verba: *Eique facultatem tribuimus, ut liberè, & licitè possit super huiusmodi pœnis ab Ordinarijs impositis inquirere, & contra eos, qui in præjudicium huius elemosynæ aliquid fecerint, procedendi.* Et immediatè ante præcipit Pontifex in virtute obedientiæ locorum Ordinarijs applicare huic pio operi omnes pœnas pecuniarias etiam loco corporaliũ, durante anno Bullæ, ab ipsis erogandas, seu exigendas. De hac facultate, in qua nostra ab Hispana Bulla aliquantulum differt, agit *Nog. d.*

23. *sect.* 1. 2. & 3.

600 2. facultas, ad dispensandum in Irregularitate per hæc verba in Bulla conceditur: *Ac etiam super irregularitate per eos, qui quibusvis Ecclesiasticis sententijs, censuris, & pœnis ligati, Missas, & alia Divina Officia, non tamen in contemptum Clavium, celebraverint, quomodolibet cõtracta. Quodque in Ordinibus per eos alias tamen ritè susceptis ministrare libere, & licite valeant, dispensare, omnemque inhabilitatis, & infamiæ maculam inde provenientem abolere.* De hac facultate etiam in Bulla Hispana non sine discrimine concessa agit *Nog. d.* 23. *sect.* 4. & 5.

601 Tertia facultas immediatè post antecedentem Commissario cõceditur per hæc verba: *Et super indubitata perceptione fructuum Ecclesiasticorum propterea facta etiam componere.* De hac tamen facultate cõmodius agendũ infra c. 25. de Bulla Cõpositionis.

602 4. facultas in Bulla Commissario concessa est ad suspendendas alias gratias, & indulgentias, & habetur ibi: *Et ad effectum præmissorum duntaxat, omnes similes, aut dissimiles indulgentias, ac peccatorum remissiones à nobis, & dicta Sede, vel ejus auctoritate, quibusvis Ecclesijs, Monasterijs, Hospitalibus, Pijis locis, Universitatibus, Confraternitatibus, & singularibus personis in Regnis, & dominijs prædictis etiam Basilicæ Principis Apostolorum*
de

de Urbe; etiam si clausulas aliquas contra suspensionem huiusmodi facientes continerent: ita ut interim, quæ publicatæ fuerint etiam communiter, vel diuisim nulli hominum suffragari; sed nec sub pœnis pecuniarijs, ac etiam cum invocatione auxiliij brachij secularis prædicari, aut alias publicari, nec alia quævis, præterquam pro subventionem manutentionis militum huiusmodi suffragia postulari possint ad dictum triennium [lege ad dictum annum ex concessione Pauli V.] duntaxat suspendere... Non obstantibus, &c. Præterquam facultates concessas Mendicantium Ordinum Superioribus, quoad suorum Ordinum fratres.

603 De hac facultate agit *Nog. d. 23. à sect. 6.* Et ibidem *n. 58.* advertit indulgentias, gratias, & facultates à Commissario suspensas, ab eodem revalidari pro illis, qui Bullam acceperunt, ita ut statim post Bullæ acceptationem, possint illis indulgentijs, gratijs, & facultatibus frui; perinde ac si suspensæ non fuerint. Habere autem Commissarium ad id facultatem ibidem, & eadem *disp. n. 265.* probat *Nog.*

604 Deinde *sect. 7. à n. 63.* docet 1. Non suspendi à Commissario privilegia in corpore juris incerta, vel consuetudine introducta, sive sint similia, sive dissimilia illis, quæ in Cruciatâ conceduntur. Docet 2. *sect. 8. à n. 73.* nec suspēdi indulgētias, & facultates ab Episcopis concessas; nec

facultates, quas habent Episcopi publicandi indulgentias, quas jure communi, & potestate ordinaria concedere, aut publicare possunt; nec etiam per Bullam Lusitanam suspendi indulgentias partiales, ut 40. septem, quatuor annorū, & similes. Secus inquit, dicendum de Bulla Hispana ibidem *n. 80.*

605 Docet 3. *sect. 9. à n. 81.* non suspendi à Commissario, atque adeo sine Bulla lucrari posse Jubilæum duplicis hebdomadæ. Et à *n. 85.* idem tenet de indulgentijs concessis Granis benedictis, Imaginibus, Calculis, Rosarijs, Crucibus, Numismatibus sacris, &c. Ratio utriusque partis est, quia Commissario conceditur facultas suspendendi indulgentias locis particularibus, & singularibus personis concessas. Dicitur verò Jubilæum non conceditur locis particularibus, nec singularibus personis, sed omnibus Christi fidelibus. Deinde alię indulgentiæ, cum sint immediatè affixæ Coronis, Rosarijs, Granis, &c. non dicuntur concessæ singularibus personis, sed dictis Rosarijs, &c. immediatè; & mediantibus illis, sive per usum illorum personis, non aliquibus singularibus, sed omnibus fidelibus sub conditione habendi dicta Rosaria, Coronas, &c. Alia circa huiusmodi indulgentias, vide apud cit. *Nog. à n. 90.*

606 Docet 4. *Sect.* 10. à n. 95. non suspendi à Commissario jubilæa concessa Diœcesi Ulyssiponensi in festiuitatibus Natalitij Domini, Spiritus Sancti, Assumptionis B. Virginis, Omnium Sanctorum, & in earum octavis. Et idem dictum habeas de alijs similibus jubilæis, & eorum facultatibus, quæ, ut hæc, non conceduntur locis particularibus, v.g. Ecclesijs, Monasterijs, Sacellis, Oratorijs, pijs locis, hospitalibus, &c. Nec personis singularibus, sed cōceduntur omnibus, & singulis fidelibus, qui in aliqua Civitate, Diœcesi, vel Regno commorantes hæc, vel illa opera pia fecerint.

607 Docet 5. *Sect.* 11. à n. 112. etiam non suspendi à Commissario gratiam liberandi animam à Purgatorio Altari privilegiato concessam, ideoque posse sine Bulla indulgentiâ pro anima defuncti lucrari, quod bene probat à n. 116. Quia tamen contraria sententia, quam proponit n. 110. est probabilis, ea admissa, quæres ad liberandam animam à Purgatorio per Missam in Altari privilegiato, quisnam Bulla indigeat? Qui celebrat, an qui facit celebrare? An uterque? & ut probabilius solum celebrantem Bulla indigere, quia solus celebrans, & non qui facit celebrare, lucratur indulgentiam pro defuncto Altari concessâ, quod ex formula concessionis bene probat *Nog.* n. 120.

608 Docet 6. *Sect.* 12. à n. 121. circa exceptionem Regularium à suspensione suarum facultatum quoad fratres, docet, inquam, facultates Regularium esse in triplici differentia. In 1. continentur Indulgentiæ ipsis a SS. Pontificibus concessæ. In 2. quæ illis, & eorum Ecclesijs sunt impertitæ pro omnibus Christi fidelibus. In 3. facultates, & privilegia, quæ immediatè in favorem Religionis tantummodo sunt concessa. Notat deinde circa 1. differentiam Paul. V. anno 1606. evocasse omnes, & singulas Indulgentias per antecessores suos concessas Regularibus cujuscunque instituti, & sexûs.

609 At loco abrogatarum alias de novo concessit, inter quas octo sunt plenariæ, nimirum 1. in die ingressus, 2. in die professionis. 3. in festo principali sui Ordinis. 4. in mortis articulo. 5. si per decem dies vacent spiritualibus exercitijs. 6. in celebratione primæ missæ, tam ipsi celebranti, quàm Religiosis, qui pariter confessi, ac communione refecti eidem missæ interfuerint, aut ipso die missam celebrabunt. 7. cum ad fructificandum, in terras infidelium proficiscuntur, pro duabus vicibus, videlicet quando itineri se accinxerint, & quando destinatam Provinciam ingressi sunt. 8. cum superior in visitatione generali orationes 40. horarum collocare valuerit pro bono visitationis progressu.

610 His plenarijs indulgentijs, aliam adde, quę his verbis conceditur: *Fidem Religiosi intra claustra viuentes, qui suam Ecclesiam deuotè visitauerint, & ut præfertur, orauerint, consequentur easdem indulgentias, quas visitando Ecclesias Urbis, & extra eam diebus stationum consequuntur in omnibus diebus perinde ac si ipsas Urbis Ecclesias visitassent.* Pro hac stationum indulgentia vide dicta n. 186. Quatuor alię Indulgentię conceduntur Regularibus a Paulo V. sed sunt partiales. Omnes autem adducit *Nog. d. 23. n. 124.* eisdem verbis, quibus in Bulla Pontificia conceduntur; & inde petenda sunt opera pro singulis lucrandis iuncta. Notat deinde cit. *Nog. n. 128.* à Paul. V. solum revocari indulgentias directè, & immediatè Regularibus concessas, & non quę promiscuè concessę sunt Regularibus, & sæcularibus, aut eorum Ecclesijs pro sæcularibus. Sciendum etiam est nullatenus posse substineri propositionem hanc: *Indulgentię concessę Regularibus, & reuocatae à Paulo V. hodie sunt revalidatę.* ut pote quę damnata est ab Alex. VII. Et his circa Regularium indulgentias præmissis,

611 Docet 7. *Nog. d. 23. Sect. 13.* & ut certum asserit à n. 133. non suspendi à Commissario indulgentias à Paulo V. Regularibus concessas, & si quę alię ab ipso, aut à successoribus eisdem postea concessę sunt. Ra-

tio illi est, quia huiusmodi indulgentię non sunt concessę Ecclesijs, Monasterijs, Hospitalibus, Pijis locis, Universitatibus, Confraternitatibus, aut singularibus personis, sed sunt concessę Religionibus, Religioso statui, & omnibus utriusque sexus Religiosis cuiusvis Regulę approbatę, ut loquitur Bulla concessionis apud *Nog. n. 136.*

612 Confirmat ex Epist. R. P. Claudij Aquaviva Societatis nostrę Prepositi Generalis ad P. V. Provincialē Emmanuelem de Sequeira ibi: *Entendemos haver ay algunos Padres que tienen para sy, que la Bulla de la Crusada impida nuestras indulgentias, y privilegios. Hisimos estudiar esta duda, y consultamos al Cardenal Contarelo, que entonces era Datarario, y respondiò que la Bulla nõ quitava, ni revocava las gracias concedidas a qualquier Religion, mas que solamente las concedidas à Monasterios, Lugares pios, y personas particulares, assi Reglares, como Seglares. De modo que los nuestros gozan de nuestras indulgentias, y privilegios assi para consigo personas, como para las de fuera, en aquello, en que tenemos privilegio, como en absolver, &c. de la misma manera, como si nõ huviera Bulla de Crusada, &c.*

613 Docet 8. *Sect. 14. à n. 147.* ut probabilius, suspendi indulgentiam personalem cuiusque Religioso, etiam mendicanti concessam, quia est indulgentia singulari personę concess-

cessa. Limitat, nisi talis Indulgentia concessa fuerit pro mortis articulo, juxta declarationem Urban. VIII. pro anno Sancto. Docet 9. à n. 152. Indulgentias, & Jubilæa concessa Monasterijs, & Ecclesijs Regularium pro omnibus illas in certis diebus visitantibus suspendi quidē quoad sæculares, non suspendi tamē quoad Regulares mendicantes, propter exceptionem ex eadem Bulla adducta n. 602. *fine.*

614 Docet 10. *Sect.* 15. à n. 160. non suspendi à Commissario privilegia Regularibus concessa ad absolvendum sæculares ab aliquibus reservatis, & ad dispensanda, aut commutanda vota. Ratio est eadem, quæ habetur n. 611. & sæpè alibi, quia etiam hæc privilegia conceduntur toti Ordini Religioso, & non determinatis locis, aut personis singularibus. Confirmatur ex Epist. P. Claud. n. 612.

615 Docet 11. *Sect.* 16. & 17. à n. 165. non suspendi à Commissario facultates, gratias, & privilegia concessa Ordinibus non Mendicantibus, sive virorum, sive Monialium, si tales Ordines communicent cum mendicantibus in suis privilegijs [ut ferè omnes Religiones communicant] secùs dicendum, si cum Mendicantibus non communicent, quia tunc privilegio exceptionis in Cruciatâ concessa Mendicantibus nō gaudēt.

§ Unde gaudere non possunt, si

Cruciatam non habeant, indulgentijs concessis suis Ecclesijs, aut Monasterijs, seu quibuscunque alijs locis determinatis ad instantiam suorum superiorum, quæ tamen juxta dicta n. 613. licet suspendantur pro sæcularibus, non suspenduntur pro Mendicantibus, aut cum illis communicantibus, si concessæ sint ad instantiam superiorū Mendicantium. *Nog. d. 23. n. 146.* Et idem dictum habeas de similibus. Alijs verò indulgentijs, privilegijs, & facultatibus concessis Religioso statui, aut omnibus utriusque sexus Religiosis gaudere poterunt dicti Ordines, licet cum mendicantibus non communicent absque Bulla Cruciatæ, quia hæc quoad nullos Religiosos suspenduntur propter dicta n. 611. & 614. *Nog. d. 23. n. 170.*

616 Docet 12. *Sect.* 18. à n. 177. nomine *Fratrum* in exceptione pro Mendicantibus venire omnes Religiosos Ordinum Mendicantium etiā si non sint solemniter professi, ut non sunt in Societate, qui finito biennio Noviciatus tria vota substantialia emittunt; sed simplicia, quia sunt vere Religiosi ex declaratione Gregorij XIII. Veniunt etiam novitij, qui in favorabilibus veniunt nomine Religiosorum. Et per communicationem veniunt nomine *Fratrum*, Moniales professæ, & Novitiæ Ordinum Mendicantium, imò & non Mendicantiū, si cum Mendicantibus communicēt

juxta dicta n. antecedenti. Quæ verò alię indulgentiæ publicari, aut quæ eleemosynæ peti durante anno Bullę à Commissario prohibeantur? Vide apud *Nog. Sect. 19. à n. 183.*

A R T I C U L U S II.

De alijs Commissarij facultatibus.

617 **Q**uinta facultas commissario concessa est ad subdelegandos *Alios commissarios ad singulas hujusmodi Provincias per Ordinarios locorum, quorum etiam conscientias oneramus, prævia matura deliberatione approbandos, cum simili, aut limitata facultate; ac etiam pro collectione pecuniarum constituere. Notarios item, quorum opera utendum erit ab ipsis Ordinarijs, in quibus illi deputandi erunt, itidem approbandos, vel jam approbatos deputare. Tabelliones, ac quoslibet alios ad exhibitionem quorumcunque instrumentorum, aut scripturarum ad hoc negotium pertinentium compellere, & quibus inhibendum erit, etiam inhibere.* De hac facultate agit *Nog. Sect. 20. à n. 189.*

618 Sexta facultas est eligendi ad publicationem Cruciatę, *Non nisi probos, & idoneos Prædicatores, Presbyteros sæculares, vel Ordinum etiam mendicantium Regularis observantię professores, ex his, qui à locorum Ordinarijs approbati, & si Regulares fuerint, per eundem commissarium à Pro-*

vincialibus singulorum Ordinum hujusmodi petendos, & recipiendos &c. Et post alia, quæ Provincialibus, & Prædicatoribus electis in virtute Sanctę Obedientię injungit, addit: *Postremò Auditores ad prædicta per prædicatores hortari permittimus, ut clarè intelligant nos neminem ad quidquam præstandum, vel elargiendum cogere, sed tantummodo eorum devotivem, & charitatem ad id excitare, hortarique, & rogare.* De hac facultate agit *Nog. Sect. 21. à n. 203.*

619 Septima facultas est ad suspendendum interdictum, ibi: *Quod si locus, ubi publicatio hujusmodi faciendæ erit, subjaceat interdicto, commissarius ipse illud octo ante dierum spacio suspendere.* De hac facultate agit *Nog. Sect. 22. à n. 208. & à n. 218.* Contra *Mend.* benè docet Commissarium Generalem, tam Bullæ Lusitanæ, quàm Hispanæ, non posse suspendere interdictum generale personale comprehendens omnes Incolas Civitatis, oppidi, aut Parochię, ubi Bullæ publicatio est faciendæ; quia in utraque Bulla commissario solum conceditur posse suspendere interdictum locale. Unde in dictis locis, in quibus detur tale interdictum personale, non potest publicari Bulla, nisi illud prius à potente suspendatur; quia processio sollemnis, in qua consistit publicatio Bullæ, venit nomine officiorum Divinorum, quibus interesse prohibentur personali-
liter

liter interdicti, quæ omnia latius profecquitur *Nog. cit. Sect. 22.*

620 Octava facultas est ut Commissarius Generalis, & alij ab eo deputati compellere possint, etiam per censuras, & pœnas Ecclesiasticas habentes scripturas, pecuniam aut aliquid aliud, quod ad hoc negotium principaliter, vel secundario pertineat, ut debeant, sicut habuerint, statim, cum copiam Commissarij, aut ab eo deputati, habere poterunt, omnia ipsi Commissario, vel deputato propalare sub eisdem pœnis pecuniarijs, & in subsidium censuris, quas Episcopi, & alij maiores Prælati, suspensionis à Divinis, & interdicti ingressus Ecclesiarum; alij vero omnes excommunicationis latæ sententiæ, ipso factò, incurrant, quas solus Romanus Pontifex, excepto mortis articulo, valeat relaxare. Declarantes hos tales, si scienter aliquid prædictorum retinuerint, nullo modo harum litterarum, & gratiæ privilegio frui posse. De hac facultate agit, & alius clausulas explicat *Nog. Sect. 23. à n. 228.*

621 Nona facultas est circa causas cæptas, & pendentes, quando expirante anno, alia non succedat Bulla, ibi: *Expleto autem triennio [juxta Pauli V. concessionem lege expleto anno] prædicto, volumus pariter gratias prædictas, & indulta omnia prædicta expirare; nihilque penitus ipsarum vigore fieri;*

causas tamen tunc cæptas, & pendentes ad finem produci. De hac facultate agit *Nog. Sect. 24. à n. 254.* Post hanc facultatem, prohibentur officiales, & ministri S. Inquisitionis eligi in Commissarios, aut in Prædicatores, aut ad quodcunque aliud ministerium S. Cruciatæ. *Nog. ibidem n. 258.*

622 Habet etiam Commissarius facultatem ad taxandas elemosynas pro Bullam fumentibus. Ad publicandam Bullam singulis annis concessionis, cum antea solum publicaretur singulis triennijs. Habet ad executionem eorum, quæ in Bulla continentur, facultatem, omni, & quacunque appellatione postposita procedendi, aliaque faciendi, & exequendi, quæ in præmissis circa ea necessaria fuerint, & quomodolibet opportuna. Et ex hac facultatem habet convertendi Bullam Latinam in vulgare idioma, non mutata illius substantia, addendi nominatim singulos stationum dies, & omnia hæc prælo mandandi. Potest etiam interpretari ea, quæ continentur in Bulla, non tamen revocando Decreta, & declarationes Pontificum; nec potest transcribere, quod in Bulla non invenitur, imo in casum reservatum in Bulla Cœnæ in eideret, si substantialem faceret mutationem *Nog. Sect. 25.*

C A P U T XXIV.

De Tribunali, Privilegijs, & Ministris S. Cruciatæ.

623 **S**olum hic proponam titulos à *Nog. in d. 24.* discussos. Quærit igitur *Sect. 1. à n. 2.* an ad Tribunal Cruciatæ, aut ab eo appellari possit? *Sect. 2. n. 22.* agit de privilegijs ministrorum S. Cruciatæ, maximè de concessis a serenissimis Regibus Lusitaniæ. *Sect. 3. à n. 30.* Tractat quomodo Commissarius Generalis, & alij subdelegati possint censuris procedere contra non servantes dicta privilegia. *Sect. 4. à n. 39.* agit de Ministris Sanct. Cruciatæ, & salarijs eis assignatis. Hæc indicasse compendio satis, quia eorum resolutiones nec ad confessarios, nec ad poenitentes directè spectant.

C A P U T XXV.

De Bulla Compositionis.

624 **C**irca compositionem tres reperiuntur concessiones in Bulla Plumbea. Prima sic habet; *Volentesque ut fructus Be-*

nesfiorum, qui ad ratam omissionis horarum Canonicarum illicitè percepti fuerint pro dimidia parte Ecclesijs, vel alijs locis Ecclesiasticis, quorum ratione horas prædictas recitare debebant, altera vero dimidia pars in subventionem manutentionis militum huiusmodi integre præstari, vel cum Commissario super hoc deputando componi, ita quod compositione huiusmodi soluta, sit componens à portione etiam, quæ Ecclesiæ deberetur, integre absolutus.

625 Et post alia profequitur 2. *Et super illicitè habitis, ac dimidio legatorum omnium, quæ propter male ablata facta sunt, si legatarij per annum in exactione negligentes fuerint; ac illis etiam, quæ facta fuerunt & dicto triennio durante [lege dicto anno durante ex concessionem Paul. V.] sicut si legatarij, adhibita per Commissarium diligentia inveniri non poterunt. Ac etiam super male ablati, & per usurariam pravitatem, aut aliter malè acquisitis; dummodo in omnibus prædictis casibus, præterquam annalis negligentie, personæ per Commissarium, & receptorem prædictum, non reperiantur, componere, ac ita debitores liberare.*

626 Et post facultatem Commissario concessam ad dispensandum super irregularitate, de qua supra n. 600. habetur 3. per hæc verba:

ba: *Et super indebita perceptione fructuum Ecclesiasticorum propterea facta etiam componere.* Ex his Commissarius Bullam compositionis ordinat, aliosque assignat casus, in quibus compositio locum habet. Summarium dictæ Bullæ vulgari idiomate affert *Nog. d. 25. n. 6. & 7.* Et quia facile haberi potest nos illud omittimus; præcipuas tamen illius clausulas in dicendis, cum opus fuerit, adducemus.

ARTICULUS I.

Resolvuntur aliqua ad hujus Bullæ, & Compositionis per illam faciendæ intelligentiam necessaria.

627 **I**N primis, ut certum, supponendum est, S. Pontificem posse compositionem concedere, & ad illam concedendam eo modo, quò concedit, habere rationabilem, & sufficientem causam; cum enim multis abhinc annis eam concesserint tot Pontifices, impium esset dicere eos sine potestate id fecisse. Alias probationes vide apud *Nog. d. 25. n. 12. & d. 1. n. 28.* An vero Episcopi pro suis Dioccesibus, item Reges, & Principes sæculares supremi pro suis Regnis, & ditionibus possint

concedere Bullas compositionis super bonis incertis, sive licitè, sive illicitè acquisitis? Videatur apud *Nog. cit. id à n. 14.* latè expendentem.

628 Commissarius Generalis, cum sit ad hoc delegatus Pontificis potest per se componere. Et cum à Pontifice habeat facultatem ad omnia, quæ fuerint necessaria, & opportuna ad expeditionem Bullæ, potest Bullas compositionis conficere, quæ à Thesaurarijs petentibus distribuuntur, dummodo quantitas componenda non excedat eam, pro qua Bullæ conceduntur juxta dicenda à n. 657. nullus alius Cruciatæ Minister, aut officialis potest validè pro bonis incertis compositionem facere, quia id in eadem Bulla compositionis sub excommunicatione latæ sententiæ omnibus prohibetur ibi: *E mandamos sobpena de excommunhão maior latæ sententiæ, que nenhun Commissario, Pregador, Thesoureiro, ou recebedor da Santa Cruzada se entremeta a fazer, nem faça composiçãõ alguma em qualquer forma que seja: pois a pessoa que tiver necessidade de se compor em maior quantidade, do contendo nesta Bulla, ha de recorrer à nos.*

629 Quæres 1. quænam conditiones requirantur, ut Bulla compositionis prodesse valeat? R. requiri 1. quod se componens, vel com-

compositionis Bullam accipiens, prius accipiat summarium Bullæ Cruciatæ principalis, quæ dicitur Bulla vivorum; alias compositionis privilegio non gaudebit, sic disponente Commissario in ipso Bullæ compositionis summario auctoritate Pontificis ibi: *E que toda a pessoa que quizer gozar desta graça de se compor sobre alguns bens, tomando a Bulla da Composição na forma sobre dita ha de tomar primeiro a Bulla principal da Cruzada; porque de outra maneira não pode ter effeito a graça da composição.* Quod iterum admonet in advertentijs ad accipientes Bullam.

630 Quidam tamen, quia hanc conditionem necessariam ignorabat, quin prius haberet summarium Bullæ vivorum, accepit quasdam Bullas compositionis, poterit ne illas validè, & cum fructu retinere, si conditionis necessariæ conscius postea vivorum Bullam accipiat? Poffe respondet *Nog. d. 25. n. 34.* quia 1. sumptio illarum Bullarum ex defectu conditionis requisita fuit invalida: ergo cum non fuerint ab illo validè acceptatæ, sicut illas poterat alteri valide applicare juxtâ dicta *n. 137.* ita etiâ sibi jam habenti requisitam conditionem ad illarum valorè.

631 Requiritur 2. ut accipiantur summarium Bullæ compositionis impressum nomine, & sigillo Commissarij signatum. Hoc 2. patet ex dictis *n. 130.* De 1. ita disponi-

tur in eodem summario ibi: *Eos que se compoferem na forma, que a qui damos, tomarão esta Bulla impressa.* Non requiritur tamen conservatio ipsius summarij Bullæ compositionis; quia hoc onus non apponitur à Commissario. Et cum Bulla compositionis non habeat tractum successivum, sed momentaneum; quia accepta, statim causat totum suum effectum; à fortiori locum in illa habent; quæ *n. 142. & 143.* diximus de non necessaria retentione Bullæ vivorum, quæ, quia continet privilegia duratura pro toto anno, habet tractum successivum, & nequis in usu privilegiorum erraret, congruum fuit, ut illius retentio à Commissario aut mandaretur, aut consuleretur. *Nog. d. 25. n. 37.*

632 Requiritur 3. ut in ipsa Bulla compositionis inscribatur nomen sumentis, saltem in confuso, sic in ea disponente Commissario ibi: *Escrevendo nella o seu nome, ou em lugar do nome se porà Foam por letra de mão nam querendo as partes que se declarem seus nomes.* Recole dicta à *n. 45.* de inscriptione nominis in Bulla vivorum. Et nota de hac dici à Commissario: *E não se escrevendo neste o seu nome não lhe valerá.* In Bulla verò compositionis non invenitur clausula irritatoria illius; & propterea licet in illa necessario inscribendum sit nomen saltem in confuso [nè componens manifestetur] quia dis-

ponit

ponit id Commissarius; tamen si aut ex inadvertentia, aut ex ignorantia non scribatur, non ideo deficit compositionis effectus. *Nog. d. 25. n. 40.*

633 Requiritur 4. ut aliena bona, de quibus facienda est compositio non subripiantur ex confidentia ipsius, sic declarat Commissarius ibi: *E declaramos, que não há lugar esta composição nos bens mal havidos, ou adquiridos em confiança, ou esperança della.* Nota hic licet privilegium compositionis non faveat subripienti ex confidentia; favere tamen illi, qui cum confidentia hujus Bullæ subripit. Quid autem sit operari ex confidentia, aut cum confidentia satis patet ex dictis *n. 38. Nog. d. 25. à n. 42.*

634 Quia verò hæc conditio ex confidentia Bullæ nõ habetur in Bulla Latina, sed à Commissario fuit apposita (ex facultate declarandi ea, quæ in Bulla latent, & sunt ad illius expeditionem convenientia, dummodo declaratio non sit contra verba Bullæ, neque menti Pontificis contraria) *n. 55.* docet *Nog.* illum, qui ex confidentia Bullæ subripuit bona incerti domini per se, vel per alium posse adire Commissarium Generalem, & explicata sua confidentia ab eo compositionem poscere. Et Commissarius inspectis circumstantijs, & designata eleëmofyna, si velit, poterit illam concedere dispensando, sive tollendo suam legem.

635 Quæres 2. quæ personæ Bullam Compositionis gaudere possint? Resolutio hujus quæstionis dependet ex dictis *c. 2. à n. 27,* & toto art. 1, & 2. quæ recolenda sunt, & juxta illa *re.* omnes illos, quos ibidem diximus posse utiliter sumere Bullam vivorum, posse etiam utiliter suscipere Bullam Compositionis durante anno Bullæ principalis idque pro eisdem locis, pro quibus valet Bulla vivorum, de quibus diximus *à n. 68.* Ratio est; quia Bulla Compositionis est pars Bullæ communis; ergo qui hanc possunt utiliter accipere, possunt etiam illam, dummodo prius accipiant communem juxta dicta *n. 629.* Quidquid sit de Bulla Hispana, in qua illius acceptio non prærequiritur.

636 Similiter, qui Bullam vivorum utiliter non possunt accipere, compositionis beneficio gaudere nequeunt propter eandem rationem. Ex dictis verò hic, & locis citatis constat quid dicendum de excommunicatis, hæreticis, schismaticis, irregularibus, suspensis, interdictis, de existentibus in peccato mortali, de retinentibus aliquid spectans ad Bullam, de infantibus, & amentibus, de chatechumenis, de nõ scribentibus nomen suum in summario communi, de Religiosis, de absentibus, & ad hæc Regna declinantibus.

637 Circa infantes, & amentes qui ex aliqua hæreditate bona incer-

ta habuerint. Dico 1. possunt illorum tutores, & curatores super dictis bonis compositionem facere, vel per Bullas, vel cum Commissario, dummodo pupillus, aut amens habeat Bullam vivorum, licet illam non habeat curator, aut tutor, qui non nomine proprio, sed pupilli, aut amentis, ad quos spectat, compositionem faciunt.

638 Circa defunctos, dico 2. si defunctus, dum viveret, habebat Bullam vivorum, utiliter poterat jubere suo hæredi, vel alteri, tam in testamento, quam extra illud, ut ad exonerationem suæ conscientiae pro debitis incertis, tot sumat Bullas compositionis, aut quot ex consultatione sapientum judicaverit esse sumendas. Ratio est; quia tunc vivus illas sumit per suum procuratorem ad id destinatum post suam mortem. Deinde gratia compositionis ad vivos, & defunctos est communis, & non est sicut gratia ad absolutionem ab excommunicatione, quæ expresse conceditur pro vivis. Confirmatur ex dicendis c. sequenti à n. 752. quia habens Bullam vivorum potest jubere suo hæredi, vel ab amico petere, ut post mortem nomine suo Bullam defunctorum accipiat: ergo etiam Bullas compositionis.

639 Et quia juxta dicta n. 40. Bulla vivorum sumpta post mortem alicujus, etiam ex ipsius mandato

ad nihil defuncto prodest: si defunctus, dum viveret, non habebat Bullam vivorum, inutiliter pro illo eam accipiet hæres, aut quicumque alius post illius mortem, & inutiliter defunctus ipse jubebit suo nomine accipere Bullas compositionis, aut defunctorum. Similiter, licet defunctus, dum viveret, habuerit Bullam vivorum, si adhuc vivens non jussit, ut suo nomine, post suam mortem, acciperentur Bullæ Compositionis, inutiliter illas accipiet hæres, vel amicus, quanvis ipsi etiam Bullam vivorum habeant. Igitur beneficium se componendi per Bullas, aut cum Commissario, quia non defunctis, sed vivis conceditur, tunc solum prodest defunctis, quando ipsi, dum viverent, compositionem suo nomine fieri aut petierunt, aut mandarunt. Poterit tamen hæres pro se ipso Bullas compositionis sumere pro bonis incertis sibi à defuncto relictis, si Bullam vivorum habeat *Nog. d. 25. à n. 49.*

640 Quæres 3. an debitor compositione utens per Bullas, aut cum Commissario super bonis incertis modo infra explicando, tutus maneat in conscientia? R. affirmativè ex communi praxi fidelium pœnitentium se tutos judicantium, & quibus assentiunt docti, pij, & timorati Confessarij, qui hac via illis facilius consulunt. Confirmatur 1. quia Commissarius compositiones concedit

dit auctoritate Pontificis, & abso-
 num esset negare Pontificem eam po-
 testatem posse concedere. 2. quia bo-
 na incerta jure naturali pertinent ad
 Remp. & per Principem supremū
 (qualis est Pontifex totius Reip.
 Christianæ) possunt ad bonum ipsius
 Reipublicæ converti; ergo sicut in
c. Cum tu de usuris Alexand. III. ea bo-
 na pauperibus applicavit; ita alij Pon-
 tifices ea applicare possunt ad sub-
 ventionem militum, qui nostra ma-
 ria, & loca Africana ab hostibus fi-
 dei defendunt. *Nog. d. 25. à n.*
60.

641 Quæres 4. in quibus bonis in-
 certis locum habeat compositio? Cer-
 tum in primis est compositionem so-
 lum concedi pro bonis incertis, id est,
 quorum dominus ignoratur. Nam
 quanvis concedatur compositio su-
 per medietate legatorum, non igno-
 rato legatario, quando ipse negli-
 gens fuit per annum in legatis exi-
 gendis; hæc compositio non conce-
 ditur pro quibuscunque legatis, sed
 de illis *quæ propter male ablata facta*
sunt, quæ propterea in radice sunt
 legata incerta; quia à testatore fue-
 runt relicta in restitutionem bono-
 rum incertorum, quæ debebat.

642 Cum verò bona incerta, vel
 sint habita elicite, id est, cum pec-
 cato, vel licite, id est, absque pec-
 cato. R. 1. compositionem concedi
 super bonis illicite habitis ibi: *Ace-*
tiam super male ablati per usurariam

pravitatem, aut aliter male acquisitis.
 Cum enim sic illicite habita jure
 communi debeantur pauperibus, vel
 Ecclesiæ, aut pijs operibus, & S.
 Pontifex sit illorum administrator,
 potest super illis compositionem cō-
 cedere, & illam concedendi pote-
 statem Commissario præstare.

643 R. 2. etiam concedi compo-
 sitionem super bonis licite habitis, v.
 g. super inventis [si super inventis
 compositio necessaria est] & quanvis
 Bulla Latina solum loquatur de bo-
 nis illicite habitis, Commissarius ta-
 men in Bulla compositionis asserit
 super inventis compositionem con-
 cedi ibi: *Como muytas vezes acontece*
nas cousas, que se achão se se lbe não sa-
be proprio dono. feyta a devida diligencia?
 Ratio esse potest, quia concedens
 quod est maius, censetur concedere
 quod est minus, saltem quando da-
 tur identitas rationis; atqui Pontifex
 concedit Commissario facultatem ad
 compositionem super illicite acquisi-
 tis: ergo etiam super licite compa-
 ratis.

644 Dixi, si super inventis com-
 positio necessaria est; quia proximè di-
 cta procedunt juxta communem sen-
 tentiam docentem bona inventa post
 exhibitam diligentiam pro domino
 inveniando, si non inveniatur, esse
 pauperibus distribuenda, & non pos-
 se ab inventore retineri cum intenti-
 one ea redendi domino, si compareat.
 At si procedamus in contraria, &

probabili sententia, de qua supra *n.* 446, & 451. inventor non indiget compositione, ut ea bona licite retineat cum dicta intentione illa reddendi domino comparenti, & ab hac obligatione reddendi non liberabitur etiam post transactum tempus à legibus præscriptum ad præscribendum, seu usucapiendum, quia nunquam nomine proprio, sed semper nomine domini ea bona possedit. Reliqua vide supra à *n.* 444. & apud *Nog. d.* 25. *sect.* 5. à *n.* 65.

645 Quæres 5. quis dicatur creditor, sive dominus incertus, ut licite fiat compositio? & illum dici, de quo, adhibita diligentia, non constat. Ea autem diligentia adhibenda est, quam vir prudens, & timoratus, consideratis circumstantijs quantitatis, & qualitatis, rei, loci, temporis, &c. apponeret in re sua, aut hic, & nunc apponendam iudicabit. Facienda verò est hæc diligentia (juxta Bullam communem, ac principalem, & illius summarium) vel per Commissarium, vel per Receptorem, si compositio sit super legatis, aut super illicite habitis. At in summario Bullæ Compositionis cum aliqua distinctione disponitur, pro legatarijs inveniendis faciendam esse diligentiam à Commissario Generali, vel ab ejus subdelegatis, & in bonis illicite habitis componentem debere contulere suum Confessarium, aut viros doctos, pios, ac prudentes.

Et sic habet praxis *Nog. d.* 25. à *n.* 74. quid vero circa hanc diligentiam dispositum sit in Bulla Hispana, vide apud ipsum *n.* 77.

646 Deince à *n.* 78. docet 1. non habere locum compositionem, quando creditor est certus, quantitas, autem debita incerta; quia compositio solum conceditur à Pontifice, quando creditor est incertus; incertitudo autem quantitatis non est circumstantia cadens supra creditorem. Igitur, qui dubitat de quantitate debiti non per Bullam, sed juxta regulas restitutionis, cum creditore se debet componere. Et si dubitet de tota summa, & facta diligentia, adhuc maneat dubius nihil debet restituere, quia in dubio melior est conditio possidentis.

647 Docet 2. etiam locum non habere compositionem per Bullam, quando constet dominum rei illicite habitæ esse unum ex duobus, tribus, aut quatuor; sed pro ratione dubij inter eos esse dividendam, aut illis tradendam, ut eam, vel inter se dividant, vel transactionem, aut compositionem faciant. In casu autem, quo aliquis in civitate, vel oppido plures defraudavit in pondere, vel mensura, aut aquam vino admiscendo, & ignorat quibus damnum intulerit.

648 Docet 3. probabilem esse sententiam *Villal. & Castr. Pal.* asserentium non esse locum compositioni.

sitioni. Item probabilem esse sententiam *Tambur. Card. de Lug. & Rodrig.* substantium locum habere compositionem. At probabilius esse ait, si detur conjectura eisdem plus, minusve in eadem taberna perseverare ementes, illis faciendam esse restitutionem augendo pondus, vel mensuram, aut minuendo pretium. Si de aliquibus defraudatis recordetur, qui ad tabernam non redeant illis restituendum est, in quo fuerint defraudati. In summa autem, quæ superfit, & spectet ad ementes, qui ignorantur, & ad emendum non redeunt, locum habebit compositio per Bullam. Quod si damnum illatum sit Communitati, Urbi, Oppido, aut Confraternitati auferendo ab eorum cumulo, vel deposito pecuniam, aut eleemosynas, ipsis communitatibus faciendâ est restitutio, & nullatenus locum habet compositio, quia dominus non ignoratur.

649 Quæres 6. an quando dominus est certus, sed est absens, possit debitor uti Bulla Compositionis? *R.* absolute solam distantiam inter creditorem, & debitorem non sufficere, ut detur compositio per Bullam, quia non conceditur, ubi datur creditor certus: an verò, & quando debitor teneatur suis expensis mittere rem debitam ad creditorem absentem? Resolvendum est ex materia de Restit. At si detur casus in quo debitor non teneatur proprijs expensis

rem debitam mittere ad dominum longe absentem, & si mittat, maiores expensæ faciendæ sint, quam res ipsa valeat. Probabilius dicit *Nog. d. 25. à n. 92.* habere locum compositionem; id tamen tribus limitationibus reducit ad casum, qui rarissime eveniet.

650 Quæres 7. an facta compositione per Bullam, si dominus compareat, obligetur componens ad restitutionem illi faciendam? Hæc est præcipua in hac re difficultas. Apud *Nog. d. 25. à n. 98.* respondent multi 1. teneri compositum in foro conscientiae tradere domino comparenti omnia super quibus fuit compositus, si adhuc extant; si verò jam sint consumpta, omne id in quo factus est ditior. Respondent alij 2. compositum manere liberum in foro conscientiae, si tamen in foro externo à Domino conveniatur, poterit à iudice cogi, ut ea bona, sive justè, sive injustè acquisita, super quibus se composuit, solvat, & data sententia, aut per Judicem, aut per Commissarium, teneatur in utroque foro ea bona tradere proprio domino.

§ Respondent alij 3. comparente domino absolute non teneri compositum per Bullam restituere rem, nec in foro conscientiae, nec in foro externo, nec per Judicem ad id cogi posse. Respondent alij 4. compositum non teneri ea bona in foro conscientiae, domino comparenti

persolvere. Et in hoc conveniunt cum AA. 1, & 2. sententiæ. Item etiam non teneri in foro externo, si constare possit in eodem foro compositionem legitimè factam fuisse, & in hoc discriminatur hæc à 2. sententiâ, quanvis re ipsa videantur coincidere; quia non apparet quomodo id constare possit, maximè in compositione facta per Bullas, in qua nescitur intentio compositi.

651 In hac opinionum varietate, quas latius proponit *Nog.* cit. cum eod. d. 25. à n. 109. Dico 1. in quacunque ex dictis sententijs certum est compositum (facta prius diligentia pro domino inveniando, & non invento) non teneri ei postea comparèti restituere eam partem, quam, aut in elemosynas pro Bullis compositionis, aut in subventionem locorum Africæ ex compositione cum Commissario impendit, ne aliàs compositio cedat in damnum illius, qui se composit.

652 Dico 2. Etiam est certum nullam superesse obligationem restituendi domino comparenti ea, quæ post compositionem factam à composito sunt consumpta; si ditior non fuit factus, & si tempus præscriptioni necessarium cucurrit, neque etiam id, in quo factus sit ditior. Ratio primæ partis est; quia facta compositione, bona fide ea bona possedit, & consumpsit; possessor autem bonæ fidei non tenetur restituere, quæ con-

sumpsit, si in nihilo factus sit ditior. Ratio secundæ partis est; quia ubi datur bona fides locum habet præscriptio.

653 Dico 3. qui post factam sufficientem diligentiam pro domino incertorum inveniando, per Bullam fuit compositus, in foro conscientie nihil tenetur restituere domino comparenti. Hæc resolutio est contra AA. primæ sententiæ adductæ n. 650. defenditur tamen ab aliarum patronis. Ratio est; quia Pontifex in *c. Cū tu de usuris* disponit de hujusmodi bonis absolute, & sine conditione: *si dominus non compareat*: ergo etiam per Bullam ita disponere potest, sicut enim illa, ita etiam hæc est causa pia.

654 Dico 4. qui super bonis incertis, sive juste, sive injuste acquisitis componitur per Bullas, nulla facta diligentia per Commissarium pro inveniando domino, si hic postea compareat, potest per Judicem cogi, ut illi reddat bona non consumpta, & ex consumptis id, in quo factus est ditior. Ratio est; quia licet compositio per Bullam proficit, & à Pontifice concedatur, etiam pro foro externo ut conceditur distributio in *d. c. Cū tu*, cū compositus in compositione non observaverit conditionem à Pontifice præscriptam pro eo foro, pro illo jus non acquisivit: ergo tenetur judicis sententiæ stare.

655 Dico 5. qui cum Commissario

fario

fario præmittente judicialem diligentiam, & inquisitionem pro domino inveniendò utque ad definitivam sententiam, compositionem fecit, nihil pro utroque foro tenetur restituere domino comparenti. Ratio est, quia sic compositus observavit conventionem à Pontifice pro foro externo requisitam, dum fecit per Commissarium compositionem, de qua, & de debito, pro quo fuit facta constat juridice: ergo nulla datur ratio cur non valeat etiam pro foro externo. Confirmatur; quia Pontifex in bonum salutis, tam domini non comparentis, quam possessoris non minus potest disponere de his bonis incertis, quam Rex de animalibus inventis, quorum dominus ignoratur; atqui Rex *Ord. lib. 3. tit. 94.* de his animalibus pro utroque foro disponit ad bonum commune: ergo similiter, &c.

ARTICULUS II.

De taxa, & modo, quo fit compositio per Bullas, aut cum Commissario.

656 **D** Eclaramos, inquit Commissarius in Bulla Compositionis, que toda a pessoa, que se achar obrigada a restituir bens das qualidades abaxo nomeadas, & der de esmola hum tostaõ para a ditta obra pia, fique desobrigada desta restituiçãõ até quantia de cinco mil reis; & sentindose obrigada a mayor restituiçãõ, que a dos cinco mil reis, pela mesma authoridade Aposto-

lica, havemos por bem, que tantas, quantas vezes tomar esta Bulla, & der a dita esmola, fique livre de outra tanta restituiçãõ de cinco mil reis, até quantia de cem mil reis. E quem se sentir obrigado a restituiçãõ, que posse da dita quantia de cem mil reis, pagará dous tostaens por cada cinco mil reis, a respeito de quantia, que passar de cem mil reis até duzentos mil reis. E passando d'aqui recorrerá a nós para com nosco se compor.

657 Igitur compositio super bonis incertis, sive iuste, sive iniuste acquisitis, vel fieri potest, 1. usque ad centum millia regalia Lusitana, vulgò até cem mil reis; vel 2. usque ad ducenta millia regalia, vulgò até duzentos mil reis; vel 3. fieri potest in summa, quæ excedat ducenta millia regalia. In 1. differentia, id est, usque ad centum millia regalia fieri potest compositio per Bullas, hoc modo: si quis ex dictis bonis incertis oneratum se sentit, debito non excedente summam quinque millium regalium Lusitanorum vulgò de cinco mil reis unam tantum compositionis Bullam accipiat, dando centum regalia, vulgò cem reis. At si debitum excedat quinque millia regalia, non tamen excedat decem millia, tunc duplex Bulla compositionis est accipienda, erogando pro illis eleemosynam ducentorum regalium vulgò duzentos reis, centam videlicet pro qualibet Bulla. Et sic facienda est compositio usque ad

ad centum millia regalia, accipiendo unam Bullam pro quibuslibet quinque millibus regalibus, & dando pro qualibet Bulla centum regalia, quod est ad rationem duorum pro centum. Unde si debeas quinquaginta millia regalia, accipies decem Bullas, & pro qualibet erogando centum regalia conficies summam millium regalium, vulgò *mil reis*; si verò debeas centum millia regalia accipies viginti Bullas, & dando pro qualibet centum regalia, erogabis duo millia regalia, vulgò *dous mil reis*.

658 In secunda differentia, id est, à debito centum millium regalium exclusivè usque ad ducenta millia regalia inclusivè etiam per Bullas compositionis fieri potest compositio, cū hac tamen, maximè notanda diversitate, quod pro singulis quibusq; quinque millibus regalibus debeas accipere duas Bullas, & pro qualibet dare centum regalia, v.g. si supra centum debes quinque millia regalia, accipies duas Bullas, si debes decem, accipies quatuor Bullas, & sex, si quindecim millia debeas, & sic usque ad alia centum millia regalia duplicando Bullas. Ita fit si pro primis centum millibus regalibus accipisti viginti Bullas, pro secundis centum, tenearis accipere quadraginta Bullas, & erogando pro qualibet centum regalia, conficies summam quatuor millium regalium ad rationem quatuor pro centum. Unde qui se componat

in ducentis millibus regalibus, necessario accipiet, ut compositionem legitimam faciat sexaginta Bullas, videlicet viginti pro primis centum millibus regalibus, & quadraginta pro secundis. Eleëmofyna autem semper est eadem pro qualibet Bulla nimirum centum regalium, quæ pro sexaginta Bullis conficit summam sex millium regalium, vulgò *seis mil reis*.

659 In 3. differentia, id est in summa, quæ excedat ducenta millia regalia, non potest fieri compositio per Bullas compositionis. Unde si quis compositus per Bullas prædictis duobus modis usque ad ducenta millia regalia, adhuc alia debeat, recurrere debet ad Commissarium Generalem, & cum illo facere compositionem, qui ad suum arbitrium eleëmofynam pro summa à debitore designata, & debita taxabit; solet autem eam taxare ad rationem decem pro quolibet centenariis.

660 Quæres adhuc i. si Petrus, v.g. debeat trecenta millia regalia, vulgò *trezentos mil reis* bonorum incertorum, & velit se componere; potest ne compositionem facere per Bullas usque ad ducenta millia regalia duobus modis supra allatis n. 657, & 658. & quoad alia centum, quæ ex debito restant, recurrere ad Commissarium, an verò tenetur, ut securus in conscientia maneat, pro toto illo debito trecentorum millium regalium cum Commissario compositione

sitionem facere? & non teneri ad hoc secundum, sed utroque modo posse componi, & recurrere ad Commissarium solum pro centum millibus regalibus, quæ supersint post compositionem per Bullas factam super ducentis millibus. *Nog.d.25.n.128.* qui tamen à n.129. docet tutiorem esse compositionem cum Commissario factam pro maiori summa, quàm per Bullas erogando minorem.

661 Quæres 2. si Petrus, v. g. se componat per Bullas super medietate quadringentorum millium Regalium, intendens aliam medietatem pauperibus distribuere, juxta præscriptionem Sacrorum Canonum, sed post factam dictam compositionem, intentionem illam mutet, poterit ne etiam per Bullas hanc medietatem, quæ superfuit, componere? Respondetur non posse, sed debere ad Commissarium recurrere pro compositione ducentorum millium regalium, quæ pauperibus distribuere intédebat. *Nog.n.131.*

662 Quæres 3. Si Petrus vere, & realiter debebat quadringenta millia regalia: existimat tamen, prudenter quidem, se non debere nisi ducenta millia, super quibus per Bullas modis supra adductis componitur. At post aliquot annos recordatur se debuisse non solum ducenta millia, super quibus per Bullas se composuit; sed etiam alia ducenta millia, vel centum millia, quæ tunc illi in mentem

non venerunt. Poteritne etiam se componere per Bullas super his ducentis, vel centum millibus? Respondetur non posse; sed semel quod infirmul debebat quadringenta, vel trecenta millia regalia, pro excessu ultra ducenta millia debet recurrere ad Commissarium. *Nog.n.132.*

663 Quæres 4. Petrus, qui habet in debitis incertis trecenta millia regalia, si hoc anno se componat super ducentis millibus per Bullas modis à Commissario assignatis, poterit anno sequenti, in quo jam habeat alteram Bullam vivorum, se etiam componere per Bullas super alijs centum? Ex dictis numero antecedenti plana est resolutio negativa, quam tenet *Nog.d.25.à n.136.* Qui hanc, & superiores resolutiones late probat ex declaratione à Commissario facta in summario Bullæ Compositionis superius adducto n.656; quia forma compositionis ibi data est generalis, & ut jacet intelligenda.

664 Quæres 5. Si Petrus habeat debita incerta ex diversis capitibus, v. g. ex usura, venditione, furto, &c. quorum singula non excedunt summam à Commissario designatam ad compositionem per Bullas: omnia tamen simul sumpta excedunt. Potestne pro singulis per Bullas componi, etiam quoad excessum ultra ducenta millia regalia? Respondetur non posse, sed pro excessu debere recurrere ad Com-

missarium, si in illo etiam componi velit; quia compositio conceditur pro debitis incertis ex quocunque capite, & quibuscunque personis debeantur. *Nog. n. 133.*

665 Quæres 6. Si Petrus debeat duo millia regalia Lusitana, & Paulus tria millia dominis incertis; poteruntne ambo simul unicam Bullam Compositionis accipere, erogando eleemosynam centum regalium, & sic liberari à prædictis debitis? Respondetur non posse; quia unaquæque Bulla uni tantum personæ conceditur; ut patet ex ipsa compositionis Bulla, ibi, *E por quanto vòs N. desles de esmola cem reis, ficais desobrigado de cinco mil reis pela maneyra sobredita.* Secus dicendum si alter eorum debitum alterius supra se accipiat, volens eum à debito liberare, & pro illo restituere; quia hoc modo potest unam Bullam accipere, & sic se componere pro utroque debito, quin aliquam fraudem, aut aliquid illicitum in Bullam committat, cum utatur jure suo.

666 Quæres 7. An Petrus oneratus debitis incertis illicite comparatis teneatur super illis componi, vel per Bullas, vel cum Commissario modis supra adductis à n. 657? Respondetur quæstionem vel posse procedere de Petro potente restituere, vel de Petro ad restituendum impotente, aut ad totum, aut ad partem. Si Petrus potest

restituere totum, tenetur statim restituere ipsum totum; & si restituere nolit, tenetur statim ad compositionem, aut per Bullas, aut cum Commissario, juxta superius dicta. Ratio est; quia unusquisque tenetur injuste possessa restituere illico, ac potest, & eo modo, quo potest: ergo si potest restituere, & non vult restitutionis medio uti, ut à debito liberetur, tenetur uti privilegio compositionis, quæ loco restitutionis succedit.

667 Si Petrus non potest restituere hoc anno nisi partem debiti, ad hanc partem restituendam tenetur, & si nolit, tenetur super illa componi, propter eandem rationem; at super alia parte, quam non potest hoc anno restituere, non tenetur componi; sed potest illius compositionem differre ad annum sequentem faciendam, aut per Bullas, aut per Commissarium. Et similiter, si hoc anno nullam partem debiti potest restituere, in nulla tenetur componi. Ratio est; quia compositio, ut dictum est, succedit loco restitutionis: ergo si eo anno non potest restituere, non tenetur eo anno uti beneficio compositionis, sed potest eam differre, dum ad restituendum impotens sit, cum enim beneficium compositionis sit privilegium, illo utimur, quando volumus; nisi actualis obligatio, resti-

stit uendi, & vitandi peccatum aliud suadeat, ut *n.* antecedenti diximus de Petro potente, & nolente restituere.

668 Dices; si Petrus habeat Bullam vivorum, tenetur audire Missam tempore interdicti (ut est probabilius juxta dicta *n.* 231.) quia per Bullam sublatum est impedimentum adimplendi præceptum: sed per Bullam vivorum etiam tollitur impedimentum restituendi; licet enim Petrus non habeat v. g. trecenta millia regalia, ut restituat; habet tamen decimam partem, ut cum Commissario se componat super centum; & habet quantum satis, ut compositionem faciat per Bullas super alijs ducentis millibus: ergo cum compositio loco restitutionis succedat, ad restitutionem per compositionem tenetur. Hoc argumentum, inquit *Nog. n.* 137. valde probabile reddere teneri Petrum, si habeat Bullam vivorum, ad faciendam compositionem.

§ Dixi, *Si habeat Bullam vivorum*; quia hæc necessario requiritur ad compositionem, juxta nostram Bullam, ex dictis *n.* 629, & 635. At si vivorum Bullam non habeat non tenetur illam accipere, ut compositionem faciat; sicut non tenetur quis privilegium Oratorij quærere, ut Missam audiat. Nihilominus ad argumentum *R.* data maiori, negando minorem. Disparitas est, quia ut quis

teneatur audire Missam, solum obstat impedimentum, quod per Bullam tollitur pro tempore interdicti. At quanvis Bullam habeat vivorum, adhuc non est sublatum impedimentum ad restituendum; quia adhuc illi opus est uti alio privilegio, nempe beneficio, & Bulla Compositionis, quo non tenetur uti, neque illud procurare; sicut, si non haberet Bullam vivorum, non teneretur illam accipere, neque aliud privilegium quærere, ut Missam tempore interdicti audiret.

ARTICULUS III.

De primo casu Bullæ Compositionis circa compositionem fructuum Ecclesiasticorum ex omissione horarum.

669 **H** Actenus de compositione veluti in communi; nunc ad casus particulares descendimus. Primus est de compositione fructuum illicite perceptorum ob Canoniarum horarum omissionem. Habetur in Bulla Latina, ut supra *n.* 624. In summario autem Bullæ compositionis sic proponitur. *Primeiramente dos fructos dos Beneficios Ecclesiasticos mal recebidos por defeyto de não resar as Horas Canonicas, ha S. Santidade por bem, que restituindo se a metade delles às Igrejas, ou lugares Ecclesiasticos, por cujo respeyto corria obrigação de resar, a outra metade se dê por inteyro para este socorro dos lugares de*

Africa, ou se faça sobre os tais fructos composiçãõ, de maneyra, que por ella possão os que assi se composerem, ficar tambem livres da parte, que se devia à Igreja, pelo que o poderaõ fazer sobre todos os ditos fructos, na forma por nòs acima declarada.

670 Ad hujus vero casus intelligentiam ex *Neg.d.25. à n.141.* Suppono 1. omnes habentes beneficium Ecclesiasticum, præter peccatum mortale, quod committunt, non recitando horas Canonicas, teneri ad restitutionem fructuum perceptorũ; id que ante sententiam, & ipso facto. Excipe Beneficiatum non recitantem intra sex primos menses à die possessionis beneficij, qui licet peccet mortaliter, non tenetur ad restitutionem. Excipe etiam ab obligatione restituendi Beneficiatum, cujus beneficij fructus non attingant tertiam partem sustentationis Clerici pauperis, & moderate viventis. Tertiam autem partem illam esse inquit *n.151.* quæ accedit ad tertiam partem centum cruciatorum, quæ est sustentatio Clerici moderate viventis.

671 Suppono 2. teneri ad restitutionem fructuum Beneficiatũ in aliquo studio litteris vacantẽ, licet interim per alium recitet; quia hoc onus est personale; & *Alex.VII.* damnavit hanc propositionẽ: *Habens Capellaniã collativam, aut quodvis aliud beneficium Ecclesiasticũ, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si per aliũ reci-*

tet. Suppono 3. etiam à restitutione nõ liberari Beneficiatũ, qui uno die omisit Officiũ D. licet altera die duplicatũ recitet; quidquid aliqui attento jure naturali, & secluto jure positivo dicãt.

672 Suppono 4. non satisfacere duorũ dierũ obligationi recitandi, qui v. g. feria secunda vespere, quo tẽpore recitare jam posset Matutinũ sequẽtis diei; & etiã Matutinum præsetis diei; unum tantum Matutinũ recitaret, volẽs cũ illo satisfacere obligationi utriusque officij, & diei; quia cõtra *Caramuelis* assertum *Alex.VII.* damnavit hanc propositionẽ: *Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præfenti, & crastino.* Suppono 5. ad restitutionem fructuum non teneri, qui sine culpa mortali omittit horas Canonicas. Et hinc

673 Suppono 6. teneri ad restitutionem fructuum Beneficiatũ, qui voluntarie distractus horas Canonicas recitavit; quia cõmunior, verior, & amplectenda sententia docet sic recitantẽ peccare mortaliter, & præcepto non satisfacere. At quia probabile est recitantẽ sine attẽtione interna, & voluntarie distractũ, si externe nihil oparetur cũ attẽtione interna incõpossibile, nõ peccare mortaliter; probabile etiã est nõ teneri ad restitutionẽ.

674 Suppono 7. teneri ad restitutionẽ Beneficiatum, qui in Dominica Palmarũ recitaret officiũ Paschale, siquidẽ per illud nõ satisfaceret præcepto; juxta Põificiã *Alex.VII.* damnatio-

tionē hujus propositionis: *In die Palmarum recitans officium Paschale, satisfacit præcepto.* Hanc resolutionē extēdit *Nog. à n. 157.* ad recitantē officium Paschale, Resurrectionis, aut Pētecostes in quacunque anni die, in qua recitandum sit de Dominica, aut de feria, aut de festo aliquo; quia licet S. Pontifex solum expresserit diē Palmarum, ex necessaria consequētia deducitur idē esse intelligendū in omnibus alijs anni diebus; & contrariū nō esse probabile statuit *n. 162.*

675 An vero teneatur ad restitutionē beneficiatus, qui recitat unū officiū pro alio, v. g. de festo loco ferialis? Affirmat *cit. Nog.* cum vera, ut inquit, cōmuni, & tenenda sentētia: Ratio illi est, quia sic recitās nō satisfacit præcepto recitandi horas Canonicas, ut cōstat ex Bullis B. Pij V. & Clem. VIII. in principio Breviarij præfixis, in quibus non est tantum præceptum in genere de recitando, sed de recitando tali die de Sancto, & tali de feria. Et *n. 163.* ait non esse probabilem sententiam, pro qua inquit stare in numeros AA. ap. *Leand. & Dian.* & sex supra viginti apud *Thom. Hurt.* asserentes satisfieri præcepto recitando officium v. g. de SS. Trinitate, vel de aliquo Sancto, quando erat recitandum de Dominica, vel feria, quia ex hac sententia sequitur, inquit, inevitabilis illatio de recitatione officij Resurrectionis in die Palmarum, ut evidēter ostēdit *Moya, & Carden. &c.*

676 Et juxta hanc sententiam non est dubium teneri Beneficiatum recitantem unum officium pro alio, ad restitutionem fructuum, atque adeo indigere cōpositionis beneficio. Nihilominus idemmet *Nog. d. 25. n. 167.* ex *P. Carden.* asserit posse probabiliter unum officium canonicum pro alio substitui, sine peccato mortali, nempe, quando datur parva mutatio inter utrunque officium, proprium scilicet diei, & substitutum; & posita hac probabilitate, etiam probabile inquit non teneri ad restitutionem, nec compositione indigere Beneficiatum cum ea parva mutatione recitantem; tutius tamen esse compositione uti.

677 Suppono 8. ad restitutionem teneri Beneficiatum, qui mentaliter, vel visu discurrendo per Breviarium recitat officium; quia præcepto non satisfacit. An vero sit necessarium, ut privatim recitans se ipsum audiat, si non sit surdus, vel impedimentum non detur? Affirmativa sententia est communior; sed probabile etiam est sufficere vocis pronuntiationem, linguam, & labia movendo, quanvis ab ipso recitante vox nec audiatur, nec audiri possit. *Nog. d. 25. à n. 169.* His doctrinæ gratia suppositis

678 Circa 1. casum quæres 1. Quomodo facienda sit compositio à Beneficiario, qui omisit horas Canonicas? Et in primis certum est posse Beneficiarium habentem Bul-

lam vivorum auctoritate propria dimidiam illorum fructuum partem restituere Ecclesijs, quibus de jure debentur restitui; & aliam medietatem in subventionem locorum Africae impertiri; id enim expresse conceditur tam in Bulla Latina, quam in summario compositionis supra adductis n. 624. & n. 669. quia tamen hic modus compositionis est sine commoditate componentis, cum omnes restituat fructus, & privilegium solum vertitur in commodum subsidij, quod respicit S. Pontifex.

679 R. ad quaestionem propositam alio modo fieri posse compositionem, super dictis fructibus, nimirum, vel per Bullas compositionis, juxta dicta n. 657, & 658. vel cum Commissario, juxta dicta à n. 659. Et quidem juxta Bullam Lusitanam, non solum super medietate fructuum, quae secundum superiorem compositionem applicari poterat in subsidium locorum Africae; sed etiam super alia medietate, quae Ecclesijs erat applicanda; atque adeo potest dictus Beneficiarius, vel per Bullas, vel cum Commissario componi super omnibus dictis fructibus, quin compositionem ullam faciat cum Ecclesijs, quibus dimidium illorum fructuum erat restituendum.

680 Dixi, juxta Bullam Lusitanam; quia in Bulla Hispana, & summario compositionis illius aliud expresse decernitur; nimirum,

quod compositio, quae fit per Bullam in illius utilitatem, eadem fiat cum Ecclesijs, id est ut tanta Ecclesijs elargiatur eleemosyna; quanta in subsidium Bullae elargitur, v.g. si Beneficiarius pro viginti Bullis compositionis solvat Thesaurario Cruciatæ Hispanae quatuor aureos, totidem tenetur reddere Ecclesiae, cujus est beneficium. Hoc autem non disponitur in Bulla Lusitana, nec in summario; imo ex utriusque verbis adductis n. 624, & 669. manifeste constat, quod facta compositione cum Commissario, id est, juxta formam ab eo praescriptam, maneat componens à portione etiam, quae Ecclesiae deberetur, integre absolutus. *Nog. d. 25. à n. 171. ad 182.*

681 Quæres 2. An Beneficiarius non recitans compositionem, super omnibus fructibus, an super illorum parte, facere debeat, ut à restitutione deobligetur? Quæstio hæc dependet ex resolutione alterius, in qua quaeritur, An Beneficiarius non recitans teneatur restituere omnes fructus pro rata omissionis? Et in hac prima sententia absolute affirmat de omnibus Beneficiarijs, sive sint curati, sive non. Secunda sententia negat de habentibus beneficium curatum, vel aliquod habens ministerium annexum; de his enim docet non teneri restituere omnes fructus illi diei correspondentes, sed tantum eam par-

partem, quæ correspondet obligationi recitandi, quæ in Episcopis, & Parochis est quinta, in Canonicis quarta, in alijs Beneficiarijs, & Capellanis est tertia pars.

682 Dictas sententias late proponit *Nog. d. 25. à n. 183, & n. 188.* utranque dicit probabilem, primam tamen probabiliorem: Addit ibidem, praxim, cum sapientum consilio, temperare rigorem iurium, quibus nititur prima sententia, ut pro ratione munerum beneficio annexorum sua detur portio, quam Beneficiarius non recitans possit retinere. Et ex his ad 1. quæstionem propositam *n. antecedenti & c.* compositionem à Beneficiato nō recitante, juxta 1. sententiam, esse faciendam in omnibus fructibus pro rata omissionis. At juxta 2. sententiam, non indiget compositione super partibus, quas ratione aliorum munerum non tenentur restituere, sed potest sibi retinere.

683 Quæres 3. An habens beneficium simplex, & pensionarius, qui tenetur ad recitationem Officij parvi B. Virginis, possint aliquid sibi retinere, si recitationē omittant, an pro rata omissionis teneantur omnia restituere? Solum teneri restituere tertiā partē, & posse retinere duas, docuit *Henriq.* cujus sententiā plures dicunt probabile. At improbableē eā vocat *Castr. Pal. & Less.* nimis laxam. Illud certū

est sententiam asserentem habentes beneficium simplex, pensionem, aut præstimonium, si omittant recitare, teneri ad restitutionem omnium fructuum omissioni correspondentium, esse communem inter DD. ex optima ratione; quia nimirum ex nullo alio capite prædictos fructus, seu pensiones recipiunt, nisi ob recitationem. *Nog. d. 25. à n. 189.*

684 Unde si non recitent, omnes fructus, seu pensiones tenentur restituere. Possunt tamen, etiam pensionarij, compositione uti. Nā licet Bulla, & compositionis summarium solum de Beneficiarijs, & non de pensionarijs loquantur, ad pensionarios etiam extendendum privilegium compositionis; tum propter identitatem rationis; tum quia in maiori videtur esse concessum, quod est minus: sed in Bulla conceditur privilegium pro omissione officij maioris: ergo etiam cēsetur concessum pro omissione minoris officij B. Virginis, cujus loco pensionarius potest recitare officium maius. *Nog. d. 25. à n. 193.*

685 Quæres 4. An super distributionibus concedatur compositio? & negative; quia in Bulla non conceditur compositio, quando dantur certi creditores; distributiones autem habent certos creditores, nimirum interestes choro, *ex cap. 1. de Cleric. non resid. in 6. & ex Trident. ss. 24. cap. 12. de Reform.* Nota hīc diligēter, Canonicos, si nō recitēt, choro tamē assistant,

stant, non teneri restituere distributiones, nec proinde super illis indigere compositione. At ex fructibus, quos vocant, *Grosso*, tenentur restituere, vel fabricæ, vel pauperibus [& non alijs Canonicis, præcisa consuetudine, si qua detur in aliqua Cathedrali, vel Collegiata] ab hoc tamen onere restituendi liberari possunt per compositionem. Disparitas est: quia per assistentiam lucrantur distributiones, per solam autem assistentiam horarum obligationi non satisfaciunt, ut faciant fructus suos. *Nog.d. 21. à n. 197. ad 206.*

686 Ibidem circa coadjutores, qui habent certam portionem à Canonicis coadjutis in congruam per modum stipendij, Docet 1. non teneri ad horas Canonicas, ex vi coadjutoria, quanvis Sedem habeant in choro, & vocem in capitulo. Quia coadjutoria non est beneficium; & obligatio recitandi remanet apud beneficiarium proprietarium. Docet 2. etiam non teneri ad officium parvum B. Virginis, nisi super beneficium habeant propriam pensionem, qualis non est congrua à coadjuto præstita. Si autem in beneficio pensionem habeant, idem de illis dicendum, ac de pensionarijs supra n. 684. Quoad privilegium compositionis

687 Quæres 5. An compositio locum habeat super fructibus amissis ob non residentiam? Prima sententia affirmat absolute, etiam de Episcopis,

& quibuscunque alijs animarum Pastoribus. 2. sententia absolute negat etiã de omnibus; apud *Nog.d. 25. n. 207.* Ipse vero, & bene cū tertia, & probabiliori sententia, à n. 215. distinctione utēs, Docet 1. beneficiarios, qui curam habent animarum, non posse uti Bulla compositionis super dictis fructibus ob non residentiam amissis, & perceptis; quia illis talis compositio prohibetur in *Trid. sess. 23. c. 1. §. Siquis, ibi, Prohibita quacunque conventionem, vel compositionem, quæ pro fructibus male perceptis appellatur, &c.* Docet 2. si beneficiati non habeant curam animarum, & ratione beneficij teneantur ad residentiam, non illis prohiberi in cit. *Trid.* compositionem: ac proinde, nisi aliud obstet impedimentum, compositione uti possunt super dictis fructibus.

A R T I C U L U S IV.

De 2. casu Bullæ Compositionis super fructibus male perceptis ex alijs principijs.

688 **S**ecundus casus habetur in Bulla Latina immediate post concessionem Cōmissario factam dispensandi cum illis, qui irregularitē contraxerūt, eo quod D. Officia celebrarunt censuris, & pœnis Ecclesiasticis ligati, ibi, *Et super indebita perceptione fructuum Ecclesiasticorum propterea facta etiam componere.* In sumario vero compositionis ita proponitur, *Item se poderaõ compor sobre os fructos Ecclesiasticos mal havidos por esta-*

estarem ligados com censuras, & penas, com que os não podião fazer seus. Et nota hanc clausulam non exprimi in Bullis Hispanis.

689 Supponendum autem est dupliciter posse beneficiarios fructus indebite percipere; 1. quando sine legitimo titulo beneficia obtinuerunt, quia v.g. cum simonia, cum bullis subrepticis, ante legitimam ætatē, absque prima tonsura, cœsuris, aut irregularitate ligati, &c. 2. Si post legitimam possessionem beneficii in censuras incidant, aut irregularitatem incurrant, vel alio juris impedimento sint irretiti. Certum vero in primis est, qui obtinuit beneficium absque legitimo titulo teneri illud statim relinquere, & pariter restituere omnes fructus, nisi bona fide illos perceperit, vel consumpserit, & ex inde non factus sit ditior. Certum est 2. titulum beneficii non posse revalidari per Bullam; quia in illa ad hoc nulla datur facultas. Quomodo autem se gerere debeat, qui sine infamia non potest beneficium deserere; videri potest apud *Les. l. 2. c. 34. dub. 22. n. 122.*

690 Dubium est 1. An super fructibus male perceptis ab eo, qui invalidè titulum beneficii obtinuit, possit dari compositio? R. posse, quod contra *Card. de Lug. late probat Nog. d. 25. à n. 229. & n. 226.* commune esse ait inter expositores Bullæ Hispanæ, de qua posset esse maius dubiū, quam de nostra Lusitana. *& n. 239.* ex hac resolutione sequi ait, suscipi-

entem beneficium parochiale absque intentione suscipiendi intra annum presbyterium, posse componi per Bullas, aut cum Commissario super fructibus, ea durante intentione, perceptis, quos non fecit suos, *ex cap. licet Canon. de elect. in 6.*

691 Dubium est 2. y. & quomodo cõponi possit virtute Bullæ, qui possidēs beneficiū fructus percepit excommunicatione, suspensione, vel interdicto ligatus? R. Circa excommunicatū legitime beneficiū antecedenter possidētē, duplicē dari sententiā: Prima, & cõmunis affirmat illum, ipso jure non facere fructus suos, dum excommunicatus est. Et juxta hanc sententiā (quam videtur supponere Pontifex, & Commissarius) tam in Bulla, quam in sumuario compositionis, expressè conceditur posse componi super dictis fructibus; ut constat ex clausulis adductis n. 688. Secunda sententia, quam maxime probabilem dicit *Nog. d. 25. n. 243.* E contra negat talem beneficiatum ipso jure privari fructibus ante sententiam Judicis declaratoriam; dūmodo per se, vel per alium exequatur onera beneficii. Et juxta hanc sententiam, non indiget excommunicatus compositione, saltem ante sententiam judicis.

692 Circa beneficiatum suspensum, R. suspensionem vel posse esse ab officio, vel a beneficio. Si Beneficiatus solum sit suspensus ab officio; communis, & verior apud Theologos

Ec

sen-

sententia docet illum licite posse percipere beneficij fructus, si per se, vel per alium illius oneribus satisfaciat. Et juxta hanc sententiam, cum non teneatur restituere fructus, compositione non indiget. In contraria vero sententia, quæ a Canonistis reputatur vera, poterit super fructibus componi, quos dum suspensus extitit, suos non fecit; quia in Bulla, ut diximus, & in summario compositionis conceditur compositio super fructibus male perceptis à censuratis, aut pœnis Ecclesiasticis affectis.

§. Si beneficiatus sit suspensus à beneficio, aut simul ab officio, & beneficio (ut re vera est, quando suspensio absolute fertur, sine determinatione *Ab officio*, aut *A beneficio*) communis sententia negat posse illum licite percipere fructus; Et juxta hanc sententiam, cum ipso jure privatus sit ab omnibus beneficij fructibus, & teneatur illos restituere; poterit compositione uti propter rationem *n. antecedenti* sine adductam. Quia tamen probabile est suspensum à beneficio posse licite accipere, & retinere fructus beneficij, dum ab illis per sententiam non privatur. Probabile etiam est non indigere compositione, saltem ante judicis sententiam. Post sententiam autem compositione indigebit, & ea uti poterit; nisi iudex eos fructus alicui pio loco applicaverit; quia tunc jam datur certus creditor à iudice designatus. Et hoc e-

tiam notandum pro dictis de excommunicato, *n. 691.* & dicendis de interdicto *n. sequenti. Nog. d. 15. à n. 245.*

693 Circa beneficiatum interdictum *re.* Si sit specialiter interdictus in propria persona, vel si causam dedit interdicto locali, & à fortiori interdicto generali personali, non posse licite percipere fructus, qui correspondent sacramentorum administrationi, & alijs oneribus, à quorum exercitio per interdictum privatur. Ad eum modum, quo interdictus ab ingressu Ecclesiæ, non potest percipere distributiones, quæ interessentibus conferuntur, quia privatur Divinis Officijs. Si tamen de facto, dum erat interdictus, fructus recepit, poterit super illis componi propter rationem pro excommunicato, & suspenso adductam. Et nota hic de interdicto dicta, & *n. antecedenti* de suspensione, intelligenda esse, etiam in casu, quo beneficiatus sit interdictus, aut suspensus non sub ratione medicinæ, sed sub ratione pœnæ ob culpam præteritam, quia in Bulla conceditur compositio super fructibus male perceptis non solum à censuratis, sed etiam ab affectis alijs pœnis Ecclesiasticis. *Nog. d. 25. à n. 256.*

694 Dubium est 3. An beneficiarius irregularis etiam ex homicidio voluntario compositione indigeat su-

per fructibus post contractam irregularitatem perceptis? R. ut longe probabilius, non indigere; quia per dictam irregularitatem non privatur ipso jure, & facto beneficijs antea obtentis; Imo adhuc post latam sententiam privationis, compositione non indiget pro illo tempore, in quo existens irregularis fructus percepit, si per se, vel per alium beneficij onera exercuit; quia habebat titulum beneficij, & per consequens jus ad illos percipiendos. *Nog. d. 21. à n. 260.* Ubi id latius probat, & solvit argumentum *ex Trid. Sess. 14. c. 7. de reform.* adductum pro contraria sententia, quam probabilitate inquit non destitui, & juxta quam dictus beneficiarius cõpositione indigebit, & virtute Bullæ componi poterit; quia irregularitas, licet non sit censura, est pœna Ecclesiastica.

ARTICULUS V.

De alijs casibus, in quibus locum habet Compositio.

695 **T**ertius casus Bullæ cõpositionis habetur in summario per hæc verba: *Item sobre ametade de todos os legados, que forem feytos, em descargo de cousas mal levadas, & acquiridas, se as pessoas, à quem se deixarem os tais legados forem negligentes por hum anno na cobrança delles.* Verba vero Bullæ Latinæ, ex quibus hæc deprõpsit Cõmissarius, habentur

supra n. 625. Et circa hunc casum præter dicta n. 641. Nota 1. quod in eo, & sequenti disponitur circa legata, etiam extendi ad fideicommissa, quibus in jure ita æquiparantur, ut parum inter se differant. Nota 2. compositione super medietate hujusmodi legatorum solum posse fieri ab hærede testatoris, & si hæres moriatur, à successore illius. At compositio super medietate fideicommissi solum fieri potest ab eo, cui testator illud demandavit. Nota 3. annalem legatarij negligentiam computandam esse, non à die legati in testamento relicti, nec à morte testatoris, sed à die, qua per hæredem, vel testamentarium legatario denuntiatum tale legatum ei à testatore fuisse relictum. Quod autem ad hanc compositionem non requiratur incertitudo creditoris, constat ex ipsa Bulla, ibi *præterquam dictæ annalis negligentia*: Et quod S. Pontifex non obstante jure à legatario acquisito eam possit concedere, videri potest cum alijs apud *Nog. d. 25. a n. 267.*

696 Quartus casus in Bulla Latina habetur, ut supra cit. n. 625; In summario autem compositionis, sic, *Item sobre quaisquer legados ja deixados, ou que durante a Bulla se deixarem, se os legatarios senão poderem achar feyta primeiro deligencia pelo Commissario, ou por seus subdelegados.* Circa hunc casum Nota 1. in eo differre Lusitanam à Bulla Hispana; quia

hæc pro inveniendō legatario non requirit, quod fiat a Commissario diligentia; sed solum requirit, quod præstetur juramentum de legatario non invento. Nota 2. hunc differre a præcedenti casu in eo, quod hic concedit compositionem integrã & non solum pro medietate; deinde non solum pro legatis pijs, in restitutionem male acquiritorum; sed extenditur ad omnia legata, sive pia, sive profana, quorum legatarij ignorantur. Imo etiam ad donationes causa mortis, si donatarij inveniuntur. *Nog. d. 25. à n. 276.*

697 Quintus, & ultimus casus Bullæ compositionis in Bulla Latina habetur etiam ut supra cit. n. 625. Et in summario, ibi, *Item sobre quaisquer bens mal havidos, levados, ou adquiridos, por onzena, ou qualquer outro modo illicito, por qualquer forma, officio, ou trato, com tanto que feita a devida diligencia, se não ache, nem conste da pessoa, ou pessoas, a quem se deve fazer a restituição; como muitas vezes acontece nas cousas, que se achão, se se lhe não sabe proprio dono, feita devida diligencia, & nos que dão damno com seus gados, ou andando à caça, & não lhe pode constar a quem, & aos que vendem a muitos por falsos pezos, ou medidas, ou couzas falsificadas, ou misturadas; & não podem re. i. uir às pessoas, a que defraudarão: & em outros muytos cazos, em que cada hum, sentindose encarregado, pode, & deve consultar seu confis-*

ser, ou outras pessoas doudas, pijs, & prudentes.

698 Circa hunc casum, qui plures cõprehendit, Nota 1. in eo convenire Bullas Latinas Hispanã, & Lusitanã excepto quod in Hispanã statuitur juramento componentis circa diligentiam, quam Lusitana fieri jubet per Commissarium, aut Receptorem. Nota 2. in Bullis compositionis aliquam dari differentiam; ut patet ex dictis n. 680. & 688. Deinde quia Commissarius Hispanus in sua Bulla cõpositionis ex iisdem verbis, quæ in nostra Bulla Latina dantur, unde viginti casus decerpit; cum tamen Lusitanus Commissarius solos quinque annumeret expresse; & si posset omnes numerare, quos Commissarius Hispanus; qui ad hunc quintum facile reduci possunt.

699 Dubium hic esse potest, An valida sit compositio facta, nulla præcedente diligentia a Commissario, vel Receptore facta pro inveniendō legatario, vel domino rei componendæ, licet facta fuerit à compositario? Affirmat *Nog. d. 25. à n. 285.* Quia dictio *Dummodo* apposita in Bulla Latina, superius adducta n. 625. importat ex sua natura, non conditionem, sed modum, ut tenet cum 25. *DD. Barb. de Diction. utriusque jur. di. 95. n. 2.* maximè, quando adjicitur actui perfectõ, ut *do tibi hoc, dummodo hoc facias.* Ut docet *Sanch. de Matr. l. 3. d. 33. n. 2.* In Bulla autem adjicitur actui

actui perfecto; nam post facultatem Commissario concessam componendi bona additur. *Dummodo in omnibus prædictis casibus, præterquam annualis negligentia, personæ per Commissarium, & Receptorem prædictum non reperiantur.*

700 Maior, inquit, difficultas est, si juxta Bullam Hispanam, omittatur juramentum de diligentia facta; quia in ea juramentum exigitur a Pontifice per ablativum absolutum, ibi, *Præstito per restituentem juramento de diligentia facta, &c.* Ablativus autem absolutus importat conditionem, & conditio formam. Sed contra; quia etiã in Bulla Lusitana ad diligentiam faciendam pro inveniendis legatarijs, Pontifex utitur ablativo absoluto, ibi, *Si legatarij, adhibita per Commissarium diligentia, inveniri non poterunt.* Ergo quoad hoc non est minor difficultas juxta Bullam Lusitanam.

701 Igitur sicut dispositionem Bullæ Hispanæ aliqui ita explicant (& approbat *Nog. n. 289. fine*) ut sufficiat, quod praxis confessorum interpretetur id juramentum solum requiri, quando cum Commissario compositio fit. Secus quando compositio fiat per Bullas; quia tunc sufficit, quod restituens sit tutus in sua conscientia de diligentia facta. Similiter, juxta Bullam Lusitanam pro legatarijs inveniendis, quando compositio fit faciendâ per Bullas juxta dicta à n. 657. vel cum ipso

Commissario pro foro conscientia, sufficit diligentia in confessione facta, vel approbata a confessario, vel a viro docto, quando de unius, vel alterius consilio compositiones fiunt; confessorius enim, vel vir doctus, ad hujus inquisitionis effectum, subdelegatus cenletur Commissarij Generalis; ut ipsa praxis observat; & cū *A Cesta, & Abreu,* tenet *Nog. n. 287.* Recole dicta à n. 654.

ARTICULUS VI.

Brevis explicatio ad contenta in quinto casu Bullæ Compositionis.

702 I N quinto casu Bullæ compositionis tam Bulla Latina, quam Commissarius exprimentur usuras, ibi, *Per usurariam pravitatem. Por onzena.* Est autem usura lucrum *quæsitum ex mutuo, vi mutui.* Quotuplex fit, & quando detur, non est compendij in Cruciatam examinare. Solum dico concedi in Bulla compositionem super usurario lucro ex mutuo, quando mutuarius ignoratur. Videatur *Nog.* & alij ab eo citati *d. 25. à n. 292.* Nota deinde circa usuras triplicem dari propositionem damnatam. Prima ab Alex. VII. ibi, *Licitum est mutuanti aliquid extra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.* 2. ab Innoc. XI. ibi, *Usura non est, dum ultra sortem, aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine; sed solum,*